

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Rigorózní práce

Právní institut vypořádání s přihlédnutím k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

The Legal Institute Settlement with Regard to Act No. 89/2012 Coll., Civil Code

Konzultant rigorózní práce: doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Tereza Zbořilová

Datum dokončení práce: 25.6.2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25.6.2012

Obsah

Obsah	3
Úvod.....	- 6 -
1 Pojem právního institutu vypořádání v občanském právu.....	- 8 -
2 Vypořádání podílového spoluvlastnictví.....	- 10 -
2.1 Podílové spoluvlastnictví v občanském právu.....	- 10 -
2.2 Vznik podílového spoluvlastnictví a jeho zánik	- 11 -
2.3 Vypořádání podílového spoluvlastnictví dohodou.....	- 12 -
2.4 Vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím	- 14 -
2.5 Způsoby vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví.....	- 16 -
2.5.1 Reálné rozdělení věci.....	- 17 -
2.5.1.1 Rozdělení bytového domu na vlastnictví jednotek ve smyslu zákona č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů ...	- 23 -
2.5.2 Vypořádání příkázáním věci za přiměřenou náhradu	- 25 -
2.5.3 Nařízení prodeje věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky.....	- 28 -
2.6 Spoluvlastnictví a jeho vypořádání dle nového občanského zákoníku.....	- 30 -
2.6.1 Nový občanský zákoník - obecně	- 30 -
2.6.2 Obecně ke spoluvlastnictví	- 31 -
2.6.3 Oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví	- 33 -
2.6.3.1 Oddělení ze spoluvlastnictví.....	- 33 -
2.6.3.2 Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví dohodou spoluvlastníků.....	- 35 -
2.6.3.3 Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozhodnutím soudu	- 37 -
3 Vypořádání společného jmění manželů	- 44 -
3.1 Společné jmění manželů jako právní forma uspořádání majetkových poměrů mezi manžely	- 44 -
3.2 Vznik, rozsah, změna rozsahu a zánik společného jmění manželů	- 46 -
3.3 Obecně o vypořádání společného jmění manželů.....	- 55 -
3.4 Zásady pro vypořádání společného jmění manželů	- 57 -
3.5 Formy vypořádání SJM	- 63 -
3.5.1 Vypořádání společného jmění dohodou.....	- 64 -
3.5.2 Vypořádání SJM soudním rozhodnutím	- 68 -
3.5.3 Vypořádání SJM na základě zákonné domněnky	- 71 -

3.6	Vypořádání SJM v rámci dědického řízení	- 73 -
3.7	Vypořádání SJM v insolvenčním řízení	- 74 -
3.8	Vypořádání SJM, jehož předmětem je obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným	- 78 -
3.9	Vypořádání SJM, jehož předmětem je členský podíl v bytovém družstvu	- 83 -
3.10	Vypořádání společného jmění manželů dle nového občanského zákoníku ..	- 88 -
3.10.1	Obecně o vypořádání společného jmění	- 88 -
3.10.2	Vypořádání společného jmění dohodou	- 90 -
3.10.3	Vypořádání společného jmění soudním rozhodnutím	- 91 -
3.10.4	Vypořádání společného jmění na základě zákonné domněnky	- 92 -
3.10.5	Základní zásady pro vypořádání společného jmění	- 92 -
4	Vypořádání dědictví v rámci dědického řízení	- 95 -
4.1	Obecná charakteristika dědictví a předpoklady dědické posloupnosti	- 95 -
4.2	Vypořádání dědiců v řízení o dědictví	- 96 -
4.3	Vypořádání dědickou dohodou	- 98 -
4.4	Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů	- 99 -
4.5	Dědické právo a vypořádání dědictví dle nového občanského zákoníku	- 102 -
4.5.1	Obecně k úpravě dědického práva	- 102 -
4.5.2	Vypořádání dědictví	- 103 -
4.5.3	Shrnutí dědického práva	- 106 -
5	Některé další situace, kdy dochází k vypořádání	- 108 -
5.1	Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem	- 108 -
5.1.1	Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem dle nového občanského zákoníku	- 111 -
5.2	Vypořádání neoprávněné stavby	- 113 -
5.2.1	Vypořádání neoprávněné stavby dle nového občanského zákoníku	- 118 -
5.3	Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty	- 121 -
5.3.1	Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty dle nového občanského zákoníku	- 124 -
	Závěr	- 126 -
	Literatura	- 128 -
	Články	- 130 -
	Internetové zdroje	- 131 -

Summary.....	- 132 -
Abstrakt.....	- 133 -
Abstract.....	- 135 -

Úvod

Ve své rigorózní práci se budu zabývat právním institutem vypořádání, který je jedním z významných institutů civilního práva v oblasti majetkových poměrů. S ohledem na skutečnost, že byl dne 20.2.2012 přijat nový občanský zákoník, a uveřejněn ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012, budu se věnovat institutu vypořádání nejen z hlediska dnes účinného občanského zákoníku, ale také z hlediska občanského zákoníku v budoucnu účinného. Právní institut vypořádání je uveden v občanském zákoníku především v souvislosti se zrušením podílového spoluvlastnictví, se zánikem společného jmění manželů, s nímž je nejčastěji tento institut spojován, a s dědickým řízením, v rámci kterého dochází k potvrzení dědictví a vypořádání dědiců. Institut vypořádání existuje i v jiných situacích, které však zákon přímo jako vypořádání neoznačuje, ale kde je třeba upravit majetkové poměry mezi osobami tak, aby odpovídaly nově vzniklé právní situaci. Jde např. o vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, vypořádání mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby v případě zřízení neoprávněné stavby, vypořádání mezi solidárně zavázanými a oprávněnými subjekty, vypořádání z bezdůvodného obohacení, vypořádání smluvních stran v případě odstoupení jedné strany od smlouvy apod. Institut vypořádání není jenom občanskoprávním institutem. S vypořádáním se můžeme setkat též v obchodních vztazích, např. v souvislosti se zánikem účasti společníka ve společnosti za trvání společnosti, kdy se převádí společníkův podíl, a kdy má tento společník právo na vypořádání, resp. právo na vypořadací podíl, dále v souvislosti s likvidací společnosti, v rámci které dochází k vypořádání nároku společníků na podíl na likvidačním zůstatku apod.

Ve své rigorózní práci se budu nejdříve zabývat samotným pojmem vypořádání, jak je chápán v občanskoprávním smyslu a pohledem na něj z obecného hlediska. Poté se budu věnovat vypořádání podílového spoluvlastnictví, vypořádání společného jmění manželů, vypořádání dědiců v dědickém řízení a dále uvedu a přiblížím některé další případy, v rámci kterých dochází ke změnám v majetkoprávním uspořádání, ale které občanský zákoník za vypořádání výslovně neoznačuje. Jsou to konkrétně případy vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby

v případě zřízení neoprávněné stavby, a mezi solidárně zavázanými a oprávněnými subjekty. Vzhledem k tomu, že má práce nese název právní institut vypořádání s přihlédnutím k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přiblížím všechny výše zmíněné situace také ve světle tohoto nového občanského zákoníku.

1 Pojem právního institutu vypořádání v občanském právu

S pojmem vypořádání ve smyslu občanského práva se setkáme za těch situací, kdy se určitým způsobem upravují majetkové poměry mezi osobami. Vypořádáním se tedy rozumí postup, při kterém se mezi osobami navzájem upravují a narovnávají především jejich majetkové poměry, které v důsledku určité právní skutečnosti změnila svoji dosavadní podobu a obsah nebo zanikly. Dosavadní vzájemná práva a povinnosti osob je třeba uvést do souladu s nově vzniklou právní situací a uspořádat tak, aby nově vzniklým právním poměrům odpovídaly i vzájemná práva a povinnosti.

Pravidla pro způsob, formu, rozsah a obsah vypořádání majetkových poměrů mezi osobami jsou upravena v příslušných ustanoveních zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**obč. zák.**“, „**občanský zákoník**“) a jsou závazná vždy, když se jedná o vypořádání soudní cestou a konstitutivním soudním rozhodnutím. V souladu s § 2 odst. 3 občanského zákoníku si však mohou osoby svá vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou, odchýlně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit. I tehdy však platí obecná zákonná úprava podstatných náležitostí právních úkonů, § 37 až § 40 občanského zákoníku. Charakter takových práv a povinností je v zásadě dispozitivní povahy a umožňuje, aby si osoby mohly samy zvolit takovou variantu chování, která bude odpovídat jejich zájmům a potřebám. Proto je osobám umožněno, aby i při vypořádání vzájemných práv a povinností upřednostnily dohodu, ve které mohou v rámci smluvní volnosti provést takovou úpravu vypořádání, která bude vycházet z vlastních individuálních potřeb a požadavků podle konkrétních okolností případu, bez zásahu soudní moci. Není-li možno vypořádání provést dohodou, může kterákoliv z osob návrhem k soudu požadovat, aby vypořádání provedl soud rozhodnutím v rámci občanského soudního řízení.

I když občanský zákoník užívá pojmu vypořádání pro majetkové uspořádání poměrů mezi osobami pouze v některých v zákoně uvedených případech, neznamená to, že by se vypořádání neuplatnilo i v případech jiných. O vypořádání ve smyslu občanského práva se hovoří v zásadě vždy tam, kde nastane určitá právní skutečnost, se

kterou je spojené majetkové uspořádání poměrů mezi osobami, a toto uspořádání by mělo odpovídat nově vzniklým právům a povinnostem.

2 Vypořádání podílového spoluvlastnictví

2.1 Podílové spoluvlastnictví v občanském právu

Současné pojetí podílového spoluvlastnictví upravené v druhé části, hlavě druhé občanského zákona, konkrétně v § 136 až § 142, navazuje na úpravu spoluvlastnictví v ustanovení § 361 císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících (dále jen „**OZO**“), dle něhož: *„Náleží-li věc ještě nerozdělená současně několika osobám, vzniká společné vlastnictví. Hledí-li se k celku, pokládají se spoluvlastníci za osobu jedinou; pokud však jsou jim přiděleny určité třebas neoddělené části, má každý spoluvlastník úplné vlastnictví části jemu náležející.“* Podle § 825 OZO: *„Kdykoli vlastnictví téže věci anebo jedno a totéž právo náleží nerozděleně několika osobám, jest tu společenství.“*

„Těmito slovy chce zákon říct, že předmět práva je nerozdělen a že náleží několika osobám současně podle ideálních podílů. Je-li předmětem společenství v tomto smyslu vlastnictví, mluvíme o spoluvlastnictví s podíly ideálními, nebo také o spoluvlastnictví neděleném (condominium pro indiviso). Toto spoluvlastnictví se pojmově zásadně shoduje se spoluvlastnictvím římského práva, od něhož se odlišuje pouze tím, že není zjevem výjimečným, nýbrž je právním poměrem leckdy na dlouhou dobu založeným.....Podíl spoluvlastníků, jeho pars indivisa, se určuje vždy zlomkem, jde tedy o podíl alikvotní, nikoliv kvantitativní. Podle velikosti tohoto podílu určuje se míra, kterou bude jednotlivý spoluvlastník participovati na výtěžcích společné věci, jakož i míra jeho příspěvků na její udržování.“¹

Toto pojetí spoluvlastnictví vycházelo z principu ideálního, nikoli reálného spoluvlastnictví věci. Na tomto principu je založeno též současné pojetí podílového spoluvlastnictví, upravené v § 136 odst. 1 obč. zák., podle něhož: *„Věc může být v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků“* a v § 137 odst. 1, 2 obč. zák., dle nichž *„Podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech*

---

¹ Sedláček, J., Rouček, F.: Komentář k obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: V. Linhart. díl III., 1936 str. 582

vyplývající z spoluvlastnictví ke společné věci (odst. 1) a „Není-li právním předpisem stanoveno nebo dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné (odst. 2)“.

Pojetí podílového spoluvlastnictví jako ideálního spoluvlastnictví znamená, že výše podílu každého spoluvlastníka nevyjadřuje jeho reálný podíl na věci, tedy podíl k některé její části, nýbrž vyjadřuje míru, kterou se jednotliví spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech, vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Každý ze spoluvlastníků se tak podílí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví pouze v takovém rozsahu, který odpovídá velikosti jeho spoluvlastnického podílu.

2.2 Vznik podílového spoluvlastnictví a jeho zánik

Každá věc, která může být předmětem vlastnictví jedné osoby, může také současně náležet více osobám, a být tak předmětem podílového spoluvlastnictví. U žádné věci není vyloučeno, aby nebyla předmětem podílového spoluvlastnictví, a žádná osoba v právním smyslu není vyloučena z možnosti být spoluvlastníkem.

Náš občanský zákoník sám nijak pojem věc nedefinuje, pouze v § 119 rozlišuje věci na movité a nemovité, přičemž nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. *A contrario* všechny ostatní věci jsou věcmi movitými. Lze však konstatovat, že v souladu s občanskoprávní teorií se věcí rozumí ovladatelný hmotný předmět, který má užitnou hodnotu. Takovéto chápání věci v právním smyslu však dozná změny s nabytím účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., podle kterého se bude věcí v právním smyslu rozumět vše, co je rozdílné od osoby a co slouží potřebě lidí, a za věci budou tedy považovány všechny předměty hmotné i nehmotné.

Vlastnictví věci lze nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem (např. vydržením, zpracováním, dle § 135a), viz § 132 odst. 1 obč. zák. Speciální úpravu vzniku podílového spoluvlastnictví občanský zákoník neobsahuje a pro vznik podílového spoluvlastnictví lze použít všechny shora uvedené obecné způsoby nabývání vlastnictví.

Každý spoluvlastník je oprávněn k výkonu vlastnického práva v rozsahu svého spoluvlastnického podílu. V tomto rozsahu je oprávněn společnou věc držet, užívat ji a disponovat s ní. Skutečný výkon spoluvlastnického práva však může v praxi přinášet nesčetné množství situací, které jeho výkon ztěžují nebo znemožňují. Je to dáno nepochybně povahou a charakterem některých věcí ať movitých (např. držba a užívání osobního automobilu, nebo jiné movité věci) nebo věcí nemovitých (např. dům, v němž je jeden byt, rekreační chata). V některých případech takové situace nelze řešit ani při použití zákonného ustanovení o rozhodování spoluvlastníků (§ 139 obč. zák.). Jelikož žádný ze spoluvlastníků nemůže být nucen ve spoluvlastnictví proti své vůli setrvávat, a to z jakéhokoli důvodu, umožňuje zákon podílové spoluvlastnictví zrušit.

K zániku podílového spoluvlastnictví může obecně dojít buď zánikem věci, která je předmětem spoluvlastnictví nebo kdy se spoluvlastnictví změní ve výlučné vlastnictví jednoho z dosavadních spoluvlastníků nebo převodem všech spoluvlastnických podílů všemi spoluvlastníky na jiný subjekt, který dosud nebyl spoluvlastníkem.² Zrušení podílového spoluvlastnictví má za následek jeho zánik. Ke zrušení může dojít buď dohodou spoluvlastníků, nebo rozhodnutím soudu. V obou těchto případech zániku podílového spoluvlastnictví jeho zrušením, je se zrušením spojeno vzájemné majetkové vypořádání mezi spoluvlastníky.

2.3 Vypořádání podílového spoluvlastnictví dohodou

Upřednostnění dohody o zrušení podílového spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání vyplývá z ustanovení § 142 odst. 1., věta první obč. zák., podle něhož: „*Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníka soud*“. Upřednostnění dohody spoluvlastníků tak vyjadřuje již výše zmíněnou myšlenku, že nikdo nemůže být nucen proti své vůli setrvávat ve spoluvlastnictví a může dosáhnout jeho zrušení. Teprve v případě, kdy nedojde k takovéto dohodě, zruší a vypořádá spoluvlastnictví soud.

Předmětem dohody musí být celá věc, která je předmětem spoluvlastnictví, a ne

---

²Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 185

jen její spoluvlastnický podíl, a stranami dohody musí být všichni podíloví spoluvlastníci.³ Dohoda musí v první řadě obsahovat shodné ujednání všech stran o tom, že vede ke zrušení podílového spoluvlastnictví a ve druhé řadě ujednání o tom, jakým způsobem se spoluvlastníci mezi sebou majetkově vypořádají.⁴ Přesto, že na způsob vzájemného vypořádání mezi spoluvlastníky zákon žádné závazné ani doporučující pokyny nestanoví, a že způsob vzájemného vypořádání je při uzavření dohody ponechán v rámci smluvní autonomie osob na jejich vůli, je důvodné očekávat, že strany takové dohody použijí pro vypořádání závazné zásady, uvedené pro případ zrušení a vypořádání rozhodnutím soudu (§ 142 obč. zák.).

Dohoda musí samozřejmě splňovat obecné požadavky a náležitosti právních úkonů (§ 37 obč. zák.), tj. musí být učiněna jejími stranami svobodně a vážně, určitě a srozumitelně a její strany, jimiž musí být všichni podíloví spoluvlastníci, musí být k tomuto právnímu úkonu způsobilé. Z obsahu dohody musí jednoznačně vyplývat, že všichni kontrahenti mají vůli přivodit zrušení podílového spoluvlastnictví a tato vůle musí být projevena určitě a srozumitelně. Je-li předmětem dohody věc movitá, musí být určena a identifikována tak, aby nebyla zaměnitelná s jinou, je-li jejím předmětem nemovitost, je třeba ji označit tak, jak je vyznačena v příslušném katastru nemovitostí.

Forma dohody o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví je upravena v § 141 odst. 1 obč. zák. tak, že je-li předmětem spoluvlastnictví nemovitost, musí být dohoda písemná. Ačkoli je písemná forma dohody pod sankcí neplatnosti vyžadována v případech, je-li jejím předmětem nemovitost, je jistě v zájmu právní jistoty, jak samotných spoluvlastníků, tak třetích osob, bude-li mít písemnou formu i dohoda, týkající se věcí movitých. Dle § 141 odst. 2 obč. zák. je každý ze spoluvlastníků povinen vydat ostatním na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali, neměla-li již dohoda o zrušení spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání písemnou formu. Potvrzení o vypořádání obsahuje pouze způsob, jakým se spoluvlastníci vypořádali a nikoliv již tu část týkající se zrušení. Potvrzení o vypořádání tak nemá žádný vliv na platnost samotné dohody o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, neboť potvrzuje pouze obsah již dříve

---

³ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 187

⁴ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 189

uzavřené dohody.⁵

Samotné vypořádání bude v dohodě zpravidla provedeno buď reálným rozdělením nebo příkázáním věci jednomu či několika spoluvlastníkům proti zaplacení přiměřené náhrady. Příkázání věci jednomu ze spoluvlastníků přichází v úvahu především, je-li předmětem zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví věc movitá. Vypořádání spoluvlastnictví prodejem věci a následným rozdělením výtěžku nebude v této souvislosti příliš časté, neboť stejného výsledku mohou spoluvlastníci dosáhnout převodem věci v rámci jejich společných práv na jinou subjekt, který doposud nebyl spoluvlastníkem.

Vypořádání tím způsobem, při němž jeden ze spoluvlastníků nabude celou věc s povinností zaplatit ostatním spoluvlastníkům náhradu v penězích, není totéž, co kupní smlouva, neboť při vypořádání si spoluvlastníci mohou upravit jiná vzájemná práva a povinnosti vyplývající ze spoluvlastnictví (např. investice, které na společnou věc vynaložil jen některý ze spoluvlastníků, případně jiné vzájemné pohledávky či závazky vzniklé z podílového spoluvlastnictví). U nemovitostí sloužících k bydlení lze vypořádání provést i v návaznosti na zvláštní předpis (konkrétně ustanovení § 5 zákona č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů).

2.4 Vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím

Podle § 142 odst. 1 věta první obč. zák.: „*Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníka soud*“.

Nejsou-li podíloví spoluvlastníci schopni nebo ochotni se na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví mezi sebou dohodnout, a trvá-li některý ze spoluvlastníků na tom, že zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví požaduje, pak lze zrušení a vypořádání provést jedině cestou občanského soudního řízení. Vzhledem k zákonné právní úpravě, která k pravidlům zrušení spoluvlastnictví nic bližšího nestanoví, není dle názoru M. Králíka spoluvlastník limitován ve svém rozhodnutí dosáhnout zrušení a

---

⁵ Králík, M: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 193

vypořádání spoluvlastnictví přímo rozhodnutím soudu, aniž by se předtím pokoušel s ostatními spoluvlastníky o zrušení a vypořádání prostřednictvím dohody. Nelze proto podle něj zastávat názor, že ke zrušení a vypořádání spoluvlastnictví soudem může dojít teprve tehdy, pokud mezi spoluvlastníky existují zásadní neshody a rozpory týkající se jejich spoluvlastnictví.

Řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je řízením návrhovým a návrh je oprávněn podat soudu každý ze spoluvlastníků bez ohledu na výši spoluvlastnického podílu a je možné, aby jej někteří spoluvlastníci podali společně. Ti pak v soudním řízení vystupují na straně žalobců jako samostatní společníci podle § 91 odst. 1 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.s.ř.“) a v řízení jedná každý z nich sám za sebe. Ostatní spoluvlastníci, proti nimž návrh směřuje, vystupují v soudním řízení na straně žalovaných, rovněž jako samostatní společníci.

Podání návrhu k soudu je třeba učinit způsobem uvedeným v § 42 o.s.ř. a návrh musí obsahovat především obecné náležitosti návrhu v souladu s § 79 o.s.ř. Vedle obecných náležitostí musí návrh obsahovat označení věci, která je předmětem podílového spoluvlastnictví, označení podílů jednotlivých spoluvlastníků a návrh na způsob vypořádání. Označení věci, která je předmětem zrušovaného spoluvlastnictví, by mělo být takové, aby předmětná věc nebyla zaměnitelná s jinou, což se týká zejména věci movitých. Nemovité věci se označují v návrhu tak, jak jsou vyznačeny v příslušném katastru nemovitostí. Pokud není navrhovatelem učiněno předmětem soudního řízení vedle věci hlavní i příslušenství věci (§ 121 obč. zák.), nemůže se soud tímto příslušenstvím zabývat (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1644/2005). Příslušenství věci je samostatnou věcí v právním smyslu, a aby mohlo být předmětem vypořádání, musí být učiněno předmětem soudního řízení.⁶ Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2517/2006: *„Předmětem vypořádání podílového spoluvlastnictví soudem však mohou být pouze takové věci, které účastníci k vypořádání navrhnou a označí je v žalobním návrhu s tím, že právě k nim chtějí podílové spoluvlastnictví zrušit. To platí i pro nemovitosti, které - byť jsou příslušenstvím věci hlavní - mají povahu samostatné věci v právním smyslu, zvláště když taková věc je*

---

⁶ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 197

nemovitostí, která se zapisuje do katastru nemovitostí. Vlastnictví k příslušenství věci lze převádět samostatně bez současného převodu věci hlavní.....Obdobně lze zrušit a vypořádat podílové spoluvlastnictví jen k příslušenství věci a naopak, lze vypořádat podílové spoluvlastnictví k věci hlavní, aniž by se tím bez dalšího vždy zrušilo a vypořádalo podílové spoluvlastnictví k jejímu příslušenství.“

Návrhem, podle kterého by mělo být vypořádání provedeno, není soud v tomto řízení vázán a může podílové spoluvlastnictví vypořádat i jinak, než se požaduje v návrhu, jde o tzv. „*judicium duplex*“, přičemž je však v každém případě vázán zákonnou posloupností možných způsobů vypořádání.

2.5 Způsoby vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví

Ustanovení § 142 odst. 1 obč. zák. zní: „*Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníků soud. Přihlédne přitom k velikosti podílů a účelnému využití věci. Není-li rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům; přihlédne přitom k tomu, aby věc byla účelně využita. Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků, nařídí soud její prodej a výtěžek rozdělí podle podílů“.*

Způsoby vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím stanoví občanský zákoník taxativně (žádný než v zákoně uvedený způsob vypořádání možný není) a pořadí způsobů vypořádání je soud povinen zachovat a nemůže jednotlivé způsoby libovolně upřednostňovat (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2568/2003), i kdyby se jevíly jako vhodnější způsob vypořádání.⁷ Dle mého názoru je však třeba vzít též v úvahu možnost vypořádání plynoucí ze zákona č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů, podle jehož § 5 odst. 2 lze vypořádat podílové spoluvlastnictví též tak, že vznikne bytové spoluvlastnictví. Tento způsob vypořádání pak představuje formu rozdělení společné věci, tj. rozdělení budovy na jednotky a společné části domu (o tom více v kapitole 2.5.1.1). V tomto případě odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 559/2004, dle kterého: „V

---

⁷ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 199

řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví podle § 142 občanského zákoníku (dále ObčZ) není soud vázán návrhem na způsob vypořádání a může tedy rozhodnout, že zrušené spoluvlastnictví bude vypořádáno i jiným způsobem, než navrhaným (tzv. iudicium duplex srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. R 4/1966 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Možné způsoby vypořádání vyplývají z § 142 odst. 1 ObčZ a nyní s účinností od 1. 7. 2000 i z § 5 odst. 2 zákona č. 72/1994 Sb.“

Způsoby vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím jsou následující:

- reálné rozdělení věci,
- přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu,
- prodej věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky podle jejich podílů.

Při vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením věci a při přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu soud přihlédne k velikosti podílů a k účelnému využití věci. Velikost podílů tedy není určujícím a rozhodujícím hlediskem, je však třeba brát tuto skutečnost v úvahu zejména při přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu.

2.5.1 Reálné rozdělení věci

Aby po zrušení podílového spoluvlastnictví nebyl žádný ze spoluvlastníků postížen úplnou ztrátou vlastnického práva, má při soudním zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví přednost takové řešení, při němž je spoluvlastníku, byť v jiném rozsahu, jeho právo na vlastnictví věci zachováno. Tento oprávněný požadavek může být naplněn tak, že dojde k reálnému rozdělení společné věci.

Reálným rozdělením věci, která je jako samostatná věc předmětem podílového spoluvlastnictví, se rozumí takové fyzické rozdělení věci, při němž dochází ke vzniku dvou nebo více samostatných věcí v právním smyslu, které mají užitnou hodnotu a které mohou být, každá sama o sobě, předmětem právní úpravy a tedy i předmětem

vlastnictví.⁸ Z § 142 odst. 1 věta třetí obč. zák. *a contrario* vyplývá, že k reálnému rozdělení soud přikročí tehdy, je-li to „dobře možné“. Touto podmínkou se rozumí nejen to, že věc lze rozdělit z hlediska technické proveditelnosti, ale též z hlediska funkčnosti nově vzniklé věci (věci), z hlediska účelného využití věci (např. není žádoucí, aby věc byla rozdělena na dvě samostatné věci, avšak z hlediska účelovosti naprosto nefunkční), i z hlediska nákladů, které by bylo nutno na reálné rozdělení vynaložit.⁹ Dojde-li soud k závěru, že technické rozdělení věci je možné (k tomuto zjištění je v průběhu řízení nezbytné, aby byl vyhotoven znalecký posudek), musí se zabývat současně i tím, zda rozdělení je „dobře možné“.

Při posouzení toho, kdy je reálné rozdělení věci dobře možné a kdy již dobře možné není, může soud vycházet z více hledisek. Zcela určitě to je hledisko finančních nákladů, které by bylo objektivně nezbytné vynaložit na reálné rozdělení věci. Výše nákladů na rozdělení věci, nepochybně stanovená znaleckým posudkem, by měla být porovnána s celkovou hodnotou rozdělované věci a s hodnotami věcí nově vzniklých rozdělením. Finančně nákladné rozdělení věci, stejně jako nepřiměřený nepoměr mezi hodnotou rozdělované věci a hodnotami nově vzniklých věcí, by měl být důvodem k závěru o tom, že reálné rozdělení věci není dobře možné. Reálné rozdělení není dobře možné ani v případě, kdy některý ze spoluvlastníků nechce nijak participovat na úhradě nákladů s rozdělením spojených. Žádného ze spoluvlastníků nelze nutit, aby proti své vůli vynakládal náklady na rozdělení věci (R 45/1991).

Podle dnes účinné právní úpravy, na rozdíl od úpravy platné do 31.12.1991, lze reálné rozdělení věci provést i tehdy, kdy nebude zachována výše podílů jednotlivých spoluvlastníků. Reálné rozdělení nemusí být provedeno tak, aby odpovídalo spoluvlastnickým podílům. Pokud by však došlo k tomu, že některý spoluvlastník by reálným rozdělením věci nabyt z hlediska její hodnoty podstatně více, než by odpovídalo jeho spoluvlastnickému podílu a byl by povinen rozdíl uhradit v penězích, může výše této případné finanční náhrady být též důvodem k tomu považovat věc za

---

⁸ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník - Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 634

⁹ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 200

reálně nedělitelnou.¹⁰

Jestliže je to ze všech v úvahu připadajících hledisek dobře možné, soud podílové spoluvlastnictví rozsudkem zruší a vypořádání provede tak, že jednotlivé věci nově vzniklé rozdělením, přikáže do výlučného vlastnictví jednotlivých spoluvlastníků. Případně, že rozdělení není provedeno podle výše spoluvlastnických podílů, určí výši finančního vyrovnání mezi spoluvlastníky. Protože je soud při vypořádání podílového spoluvlastnictví vázán upřednostněním reálného rozdělení věci, rozhodne tak i v případě, kdy některý ze spoluvlastníků takové vypořádání nepožaduje.

Je-li předmětem soudního zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví více věcí, není reálným rozdělením, jestliže se jednotlivé věci rozdělí mezi spoluvlastníky tak, že každý z nich nabude některou z těchto věcí do výlučného vlastnictví (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2631/2005).¹¹

Reálné rozdělení nemovitostí

Z povahy, charakteru a užitné hodnoty věcí je zřejmé, že zpravidla nebude možné, a to ani technicky, rozdělit jednu movitou věc tak, aby vznikly dvě nebo více samostatných movitých věcí ve shora uvedeném smyslu. Proto se vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením uplatní především u věcí nemovitých, kterými jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.

Pozemky

Co se rozumí pozemkem, je uvedeno v § 27 písm. a) zákona č. 344/1992 Sb., katastrální zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „**katastr. zák.**“), podle něhož se pozemkem rozumí část zemského povrchu, oddělená od sousedních částí hranicí územní správní jednotky nebo hranicí katastrálního území, hranicí vlastnickou, hranicí držby, hranicí rozsahu zástavního práva, hranicí druhů pozemků, popřípadě rozhraním

---

¹⁰ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 901

¹¹ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 200

způsobu využití pozemků. Parcelou je podle § 27 písm. b) katastr. zák. pozemek, který je geometricky a polohově určen, zobrazen v katastrální mapě a označen parcelním číslem. Na první pohled by se mohlo zdát, že pokud jde o pozemek (hlavně pozemek nezastavěný), jako část zemského povrchu, je přinejmenším technicky rozdělitelný vždy. Ani to však neplatí, neboť povaha některých pozemků – např. přikrytých vodou, jako rybník, jezero, či jiná vodní nádrž – ani rozdělení z hlediska technického nedovoluje, nehledě na zásadu „je-li to dobře možné“.

Rozdělení pozemků zpravidla není dobře možné tam, kde by rozdělením vznikly pozemky nepatrných rozměrů, které by nemohly řádně sloužit svému účelovému určení (např. pro hospodářské využití, pro stavební účely), pozemky obtížně přístupné, nebo dokonce zcela nepřístupné anebo nebylo-li by možno přístup zajistit ani zřízením věcného břemene ve smyslu § 142 odst. 3 obč. zák.¹² Toto zákonné ustanovení umožňuje, aby soud při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví rozdělením věci zřídil věcné břemeno k nově vzniklé nemovitosti ve prospěch vlastníka jiné nově vzniklé nemovitosti. Jde o jeden ze způsobů vzniku věcných břemen upravených v § 151o obč. zák.

Vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením věci nesmí být na újmu osobám, kterým přísluší práva na nemovitosti váznoucí (§ 142 odst. 3 věta poslední obč. zák.). To znamená, že právní postavení třetích osob, nesmí být rozdělením nijak dotčeno a jejich dosavadní právní postavení zůstane nezměněno, jako kdyby k rozdělení společné věci nedošlo.

Zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením pozemku nemůže být provedeno bez geometrického plánu, na němž je vyznačeno rozdělení dříve společného pozemku (parcely), výměra a čísla nových parcel.¹³ Podle geometrického plánu jsou pak nově vzniklé parcely v soudním rozhodnutí označeny, a podle tohoto označení a na základě soudního rozhodnutí o zrušení a vypořádání jsou podkladem pro příslušný zápis údajů a právních poměrů do katastru nemovitostí.

---

¹² Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 201

¹³ Česka, Z., Kabát, J. a kol.: Občanský zákoník – komentář, díl I. Praha: Panorama, 1987, str. 497-498

Stavby

Pojem „stavba“ není výslovně v občanském zákoníku nijak definován a pro účely občanského práva nelze použít stavebně právní předpisy. V případě, že občanskoprávní předpisy používají pojem „stavba“, nelze obsah tohoto pojmu vykládat jen podle stavebních předpisů. Stavební předpisy stavbou rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání (§ 2 odst. 3 zákona č. 183/2006, stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů). Pro účely občanského práva je pojem „stavba“ nutno vykládat staticky, jako věc v právním smyslu. Stavba, která není věcí podle § 119 obč. zák., je součástí pozemku (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 3 Cdon 1305/96 ze dne 28.1.1998). Okamžik, kdy se stavba stává samostatnou věcí v právním smyslu judikoval Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 31.5.1995, sp. zn. 3 Cz 57/92: *„Stavba jako věc ve smyslu práva zpravidla vzniká v okamžiku, kdy je již jednoznačně a nezaměnitelným způsobem patrně alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží.“* Stejně tak dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2534/2000 je *„pro posouzení okamžiku vzniku stavby jako věci rozhodný okamžik, v němž je stavba vybudována minimálně do takového stádia, od něhož počínaje všechny další stavební práce směřují již k dokončení takto druhově a individuálně určené věci. Tímto minimálním okamžikem je u nadzemních staveb stav, kdy je jednoznačně a nezaměnitelným způsobem patrně alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží.“*

Reálné rozdělení staveb je mnohem obtížnější, než reálné rozdělení pozemků, neboť i v tomto případě platí, že reálným rozdělením musí vzniknout dvě nebo více staveb jako samostatných nemovitých věcí z hlediska stavebně-právního, které jsou na sobě nezávislé (s výjimkou případného zřízení věcného břemene), a splňujících všechny funkční náležitosti kladené na stavbu, zejména, jde-li o stavbu určenou k bydlení.

Vzhledem k tomu, že stavba, stejně jako vše ostatní, co se stavbou souvisí, tj. povolení stavby, kolaudace stavby, odstranění stavby, případně veškeré její změny z hlediska stavebního, je předmětem rozhodování správních (stavebních) úřadů, je třeba v

tomto případě pro reálné rozdělení stavby zjišťovat i stanovisko příslušného stavebního úřadu, který možnost rozdělení stavby posuzuje z hlediska stavebních a jiných právních předpisů, včetně předpisů o vodovodech a kanalizacích, energetických předpisů- plynové a elektrické přípojky, apod. Aby tedy mohlo dojít k rozdělení stavby na dvě nebo více samostatných částí, jejich existence musí být v souladu se stavebními předpisy.¹⁴ Provedení samotného faktického rozdělení stavby je v podstatě stavební činností a je třeba při ní dodržet všechny závazné právní normy, které tuto činnost upravují.

Za reálné rozdělení stavby je v soudní teorii i praxi dlouhodobě považováno pouze vertikální rozdělení stavby. Horizontální rozdělení stavby, tj. podle poschodí, nepřipadá v úvahu. Tato dlouhodobá praxe byla naposledy potvrzena rozhodnutími Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 425/2007 a sp. zn. 28 Cdo 3390/2007. Výjimku tvoří reálné rozdělení obytného domu na vlastnictví jednotlivé bytové jednotky ve smyslu zákona č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů (dále také jako „**BytZ**“), o němž bude pojednáno níže. Rozdělení obytného domu na vlastnictví bytových jednotek dle tohoto zvláštního zákona je též považováno za upřednostněné reálné rozdělení věci, které předchází přikázání věci některému ze spoluvlastníků.

Stavební úpravy jakékoli stavby, ať menší či větší, vyžadují finanční náklady. Výše těchto finančních nákladů, která by měla být v soudním řízení objektivizována znaleckým posudkem, bez něhož se soud neobejde, je významným hlediskem pro posouzení toho, zda rozdělení stavby je dobře možné. To znamená, že nebude za reálně dělitelnou stavba, která je sice z hlediska stavebně-technického i z hlediska příslušných správních předpisů technicky rozdělitelná, avšak výše nákladů na její rozdělení bude nepřiměřená hodnotě rozdělované stavby, eventuálně hodnotám staveb nově vzniklým. V případě, že by si rozdělení stavby vyžádalo nepřiměřeně vysoké náklady, bude nutno považovat stavbu za reálně nedělitelnou. V této souvislosti je třeba připomenout i to, zda jsou spoluvlastníci vůbec ochotni nést jakékoli náklady na rozdělení stavby. Pokud některý ze spoluvlastníků odmítl podílet se na úhradě těchto nákladů nebo na osobní

---

¹⁴ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 203

účasti nezbytné pro rozdělení, nelze ani v takovém případě považovat stavbu za reálně dělitelnou.

Jak již bylo uvedeno výše, při reálném rozdělení věci nemusí být zachována velikost podílů jednotlivých spoluvlastníků. To znamená, že, je-li rozdělení stavby ze všech uvedených hledisek dobře možné, a nabude-li některý ze spoluvlastníků rozdělením nově vzniklou stavbu, jejíž hodnota v porovnání s hodnotami ostatních nově vzniklých věcí neodpovídá výši jeho spoluvlastnického podílu, přichází v úvahu finanční vyrovnání. V takovém případě můžeme hovořit o tzv. kombinovaném způsobu vypořádání, kdy je vzniklý nepoměr mezi novými věcmi a velikostmi dosavadních spoluvlastnických podílů kompenzován finanční náhradou.

2.5.1.1 Rozdělení bytového domu na vlastnictví jednotek ve smyslu zákona č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů

Podle § 2 písm. h) BytZ se *„jednotkou rozumí byt nebo nebytový prostor, nebo rozestavěný byt nebo rozestavěný nebytový prostor jako vymezená část domu podle tohoto zákona.“* Vlastnictví jednotek podle § 5 odst. 2 BytZ *„může vzniknout rovněž na základě dohody spoluvlastníků budovy nebo rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy nebo na základě dohody nebo rozhodnutí soudu o vypořádání společného jmění manželů. Je-li předmětem vypořádání podílové spoluvlastnictví budovy, může vlastnictví jednotek vzniknout jen po předchozím vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy tak, že velikost spoluvlastnických podílů budovy se rovná velikosti spoluvlastnických podílů na společných částech domu stanovených podle § 8 odst. 2. To platí obdobně, je-li předmětem vypořádání společného jmění manželů budova.“* Z ustanovení § 5 odst. 2 BytZ tedy vyplývá, že vlastnictví bytových jednotek může vzniknout pouze dvěma způsoby, a to buď dohodou všech podílových spoluvlastníků o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy jeho přeměnou na vlastnictví jednotek anebo rozhodnutím soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy jeho přeměnou na vlastnictví jednotek.

Vypořádání podílového spoluvlastnictví rozdělením budovy na jednotky mezi spoluvlastníky nelze sice považovat za reálné rozdělení budovy - stavby – na dvě nebo

více samostatných nemovitých věcí ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 obč. zák., takové vypořádání je však třeba, je-li to dobře možné, upřednostnit před příkázáním věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu¹⁵, viz též rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3242/2007.

I při vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy jejím rozdělením na jednotky, je třeba vycházet ze zásady platné pro reálné rozdělení, tedy ze zásady, je-li to dobře možné. Pro posouzení toho, zda je to dobře možné, se uplatňují stejná hlediska, jako při reálném rozdělení. Tedy hledisko finančních nákladů nutných k rozdělení na jednotky, ochoty spoluvlastníků podílet se na úhradu těchto nákladů. Dále je třeba též vzít v úvahu, zda si vůbec některý ze spoluvlastníků přeměnu vlastnictví budovy na vlastnictví jednotek přeje. Nikdo nemůže (ani soud) donutit spoluvlastníky k takovému způsobu vypořádání spoluvlastnictví budovy pokud by to bylo proti jejich vůli.

Při rozdělení budovy na jednotky vznikne jednak samostatné vlastnictví k jednotce (bytu nebo nebytovému prostoru), jednak podílové spoluvlastnictví ke společným částem budovy, případně k pozemku, na němž je postavena. Při posuzování otázky, zda je rozdělení na bytové jednotky možné, je tedy třeba přihlídnout i k jiným okolnostem, a to např. z hlediska dalšího možného soužití spoluvlastníků v jednom domě (rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 559/2004).¹⁶ Založení podílového spoluvlastnictví sebou může přinášet vznik nových konfliktů a právních problémů se spoluvlastnictvím spojených.

Rozdělit budovu na jednotky se založením spoluvlastnického práva ke společným částem budovy a k pozemku nebude dobře možné, jestliže právě důvodem ke zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví byly konflikty vyplývající z existence podílového spoluvlastnictví. Dle dosavadní judikatury viz shora – může soud přistoupit k rozdělení budovy na jednotky jen za předpokladu, že dosavadní vztahy mezi spoluvlastníky jsou nekonfliktní a lze předpokládat, že mezi spoluvlastníky společných částí domu a pozemku bude jejich společné rozhodování řešeno vzájemnými dohodami.

---

¹⁵ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 205

¹⁶ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 208

K této problematice je na závěr třeba dodat, že zákon výslovně zakazuje přeměnu vlastnictví budovy na bytové jednotky, pokud je v budově alespoň jeden byt, jehož nájemcem je fyzická osoba (§ 5 odst. 5 BytZ.)

2.5.2 Vypořádání příkázáním věci za přiměřenou náhradu

Podle § 142 odst. 2 třetí věta obč. zák.: *„Není-li rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům; přihlédne přitom k tomu, aby věc mohla být účelně využita.“*

Tento způsob vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví přichází v úvahu teprve tehdy, není-li rozdělení věci dobře možné. Pokud soud zjistí, že podmínky pro reálné rozdělení věci jsou dány, nemůže provést vypořádání příkázáním věci, i kdyby se mu to snad jevilo jako vhodnější způsob vypořádání. Reálné rozdělení věci při vypořádání podílového spoluvlastnictví je ve většině případů (u věcí movitých téměř vždy) nemožné, a proto při soudním vypořádání bude reálné rozdělení věci spíše výjimkou. Vypořádání podílového spoluvlastnictví příkázáním věci jednomu nebo několika spoluvlastníkům za přiměřenou náhradu je zcela určitě nejčastějším způsobem, kterým se v soudní praxi vypořádání provádí. Jak vyplývá z ustanovení § 142 odst. 1, věta třetí obč. zák., věc může být přikázána pouze jednomu nebo více spoluvlastníkům, nikdy však osobám, kteří nejsou spoluvlastníky.

Příkázání věci do vlastnictví jednoho nebo několika spoluvlastníků za náhradu je podmíněno naplněním subjektivních a objektivních předpokladů. Za subjektivní předpoklad lze považovat skutečnost, že spoluvlastník, kterému má být věc přikázána, má o věc zájem a s tímto postupem souhlasí. Dalším subjektivním předpokladem, který byl judikován Nejvyšším soudem ČR i soudem Ústavním, je hledisko solventnosti (kredibility) spoluvlastníka k vyplacení spoluvlastnického podílu, a to jak z hlediska schopnosti náhradu poskytnout, tak z hlediska jejího včasného poskytnutí.¹⁷ Objektivní kritéria jsou stanovena výslovně v zákoně, a to přihlédnutí k velikosti podílů a přihlédnutí k účelnému využití věci. Kromě těchto zákonem stanovených kritérií, k

---

¹⁷ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 210

nimž je soud povinen přihlížet, může soud podle individuálních okolností každého případu přihlížet i k jiným skutečnostem, které odůvodňují přikázání věci právě jednomu ze spoluvlastníků, nebo několika z nich (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1914/2004, a sp. zn. 22 Cdo 1900/2005).¹⁸

Přihlédnutí k velikosti podílu je kritériem, které by nemělo v praxi činit obtíže, především u věcí nemovitých, u nichž jsou podíly spoluvlastníků jednoznačně určeny zápisem v katastru nemovitostí. Kritérium účelného využití věci je vykládáno tak, že *„pokud § 142 odst. 1 ObčZ stanoví, že soud přihlédne k účelnému využití věci, jde o právní normu s relativně neurčitou hypotézou, tj. právní normu, jejíž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, ale která přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností“*, viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 879/2005 a *„Byla-li hypotéza právní normy vymezena správně, nemůže být rozhodnutí ve věci v rozporu se zákonem z důvodu, že nebyly objasněny okolnosti další, případně že nebylo přihlédnuto k jiným okolnostem, které v posuzovaném případě nelze považovat za podstatné či významné, neboť takové okolnosti nejsou součástí hypotézy právní normy, vymezené soudem v souladu se zákonem, z níž soud při právním posouzení věci vychází,“* viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2491/2005. Přihlédnutí k účelnému využití věci znamená přihlédnout k tomu, jak který ze spoluvlastníků věc užívá a chce užívat i v budoucnu, jak se zasloužil o její udržení a uchování v takovém stavu, aby byla způsobilá k účelu, ke kterému je určena, a jak je schopen věc udržovat v řádném stavu (zejména bytová potřeba u obytných domů). Při přikázání věci některému ze spoluvlastníků za náhradu bude nepochybně též přihlédnuto k tomu, jak je který ze spoluvlastníků schopen tuto náhradu ostatním spoluvlastníkům vyplatit.

Je nutno uvést, že žádné z kritérií se neuplatní absolutně, neboť všechna, ať zákonem výslovně uvedená nebo jiná použitelná kritéria, tvoří souhrn skutečností, které jsou posuzovány ve vzájemné souvislosti.

---

¹⁸ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 212

Přiměřená náhrada

Přikázání věci jednomu nebo několika spoluvlastníkům je ze zákona spojeno s náhradou, tj. s finančním vyrovnáním spoluvlastníka nebo spoluvlastníků, kterým byla věc přikázána do vlastnictví s ostatními spoluvlastníky, kteří jsou ze spoluvlastnictví soudním rozhodnutím vylučováni. Těm spoluvlastníkům, kteří pozbyli své vlastnické právo, náleží za jejich spoluvlastnické podíly finanční náhrada tak, aby jejich majetková sféra nebyla nijak dotčena a aby se jim dostalo finanční kompenzace za pozbyté vlastnictví.

Výše přiměřené náhrady byla v minulosti odvozována od platných cenových předpisů, které byly pro soud závazné. Zásadní změny společenských poměrů po roce 1989 a s nimi spojené zavedení tzv. tržního hospodářství, se projeví i v soudní praxi při stanovení výše přiměřené náhrady při vypořádání mezi spoluvlastníky. Zejména u nemovitostí se postupně čím dál více začaly projevovat propastné rozdíly mezi jejich limitovanou cenou dle cenového předpisu a mezi jejich reálnou cenou dosahovanou na trhu.¹⁹

Soudní praxe se s touto situací při stanovení přiměřené náhrady vypořádávala dlouho a rozdílně. Ústavní soud se ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 102/94 v otázce přiměřené náhrady při odejmutí vlastnického práva vyslovil tak, že: *„Přiměřenou náhradou je nutno chápat jako hodnotový ekvivalent vyjádřený v penězích, umožňující podle místních podmínek obstarání obdobné věci, jaká byla představována podílem spoluvlastníka, jenž byl přisouzen ostatním spoluvlastníkům.“* V odůvodnění tohoto nálezu je dále výslovně uvedeno, že: *„možnost rozdělení podílového spoluvlastnictví ve svých důsledcích znamená pro spoluvlastníka, jehož spoluvlastnický podíl je přikázán ostatním spoluvlastníkům, nucené odejmutí vlastnického práva, jež musí splňovat ústavní podmínky, stanovené čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Mezi tyto podmínky patří i povinnost poskytnutí náhrady.“* K výši přiměřené náhrady ohledně nemovitostí se vyslovil též Nejvyšší soud ČR ve svých rozsudcích sp. zn. 22 Cdo 356/2000 a sp. zn. Cdo 885/2001, podle kterých musí soud zohlednit především ceny, za

---

¹⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 909

které by byly v daném místě a čase prodány v souladu s nabídkou a poptávkou nemovitosti obdobných parametrů.

2.5.3 Nařízení prodeje věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky

Nemá-li o věc, která je předmětem podílového spoluvlastnictví, zájem žádný ze spoluvlastníků, mohou spoluvlastníci své spoluvlastnické podíly převést na třetí osobu v rámci společného postupu. Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků a nedojde-li ke společnému postupu při převodu na třetí osobu, může soud na návrh některého ze spoluvlastníků podílové spoluvlastnictví zrušit a vypořádat tak, že nařídí její prodej a výtěžek rozdělí podle podílů, § 142 odst. 1 věta poslední obč. zák.

Soudní praxe dovozuje, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 22 Cdo 1563/99, taktéž rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1305/2007, že zákonná podmínka ve smyslu § 142 odst. 1 obč. zák., vyjádřená slovy „*nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků...*“ je dána nejen tehdy, nemá-li žádný ze spoluvlastníků zájem nabýt věc do svého vlastnictví, ale též tehdy, kdy sice některý ze spoluvlastníků o nabytí věci zájem má, avšak přikázání věci oproti poskytnutí přiměřené náhrady nelze provést, protože tento spoluvlastník není schopen přiměřenou náhradu ostatním spoluvlastníkům poskytnout pro nedostatek finančních prostředků. Může se jednat i o takový případ, kdy některý spoluvlastník chce získat celou věc jen proto, aby věc následně prodal. V takovém případě může soud nařídít prodej věci.

Rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nařízením jejího prodeje je rozhodnutí vydané v nalézacím řízení a je exekučním titulem, který opravňuje kteréhokoliv spoluvlastníka k podání návrhu na jeho výkon. Takové rozhodnutí se vykoná dle příslušných ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí prodejem věci podle ustanovení § 321 až 338 o.s.ř. Tento způsob vypořádání je závislý na tom, zda k prodeji věci v budoucnu skutečně dojde a je otázka, jaké je právní postavení podílových spoluvlastníků od okamžiku právní moci soudního rozhodnutí o nařízení prodeje do okamžiku skutečného prodeje věci.

Podle některé odborné literatury má být rozsudek soudu formulován tak, že

podílové spoluvlastnictví se zrušuje prodejem – tedy teprve okamžikem uskutečněním prodeje - a nedojde-li k prodeji, zůstává věc předmětem podílového spoluvlastnictví.²⁰ Podle této teorie tedy spoluvlastníci zůstávají i po právní moci rozsudku v postavení spoluvlastníků a spoluvlastnictví až do případného prodeje věci trvá a je-li prodej neúspěšný, není vyloučeno, aby spoluvlastníci přikročili ke zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jiným způsobem.²¹ Podle jiného, opačného právního názoru, prodej věci není vyjádřením zrušení spoluvlastnictví, ale vypořádáním spoluvlastnictví již zrušeného.²² Přijetí tohoto názoru by znamenalo, že do okamžiku úspěšného prodeje věci stále existuje zrušené, avšak nevypořádané podílové spoluvlastnictví, přičemž tento právní stav by vyvolával pochybnosti o tom, jaký právní režim by se na takové zrušené, avšak nevypořádané podílové spoluvlastnictví vztahoval.

Zrušené, ale nevypořádané podílové spoluvlastnictví by přinášelo značnou právní nejistotu jak mezi spoluvlastníky navzájem, tak mezi spoluvlastníky na straně jedné a mezi třetími osobami na straně druhé. Vypořádání podílového spoluvlastnictví prodejem věci a rozdělení výtěžku podle podílů, které se uskutečňuje podle ustanovení § 321 až 338 o.s.ř. o výkonu rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitostí, se jeví jako nejméně praktické, zejména proto, že uskutečnění prodeje věci není závislé na vůli a chování spoluvlastníků, nýbrž závisí na skutečnosti, kterou sami nemusí být schopni nijak ovlivnit.

„Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud nezruší a nevypořádá spoluvlastnictví příkázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku“ (§ 142 odst. 2 obč. zák.). Z tohoto ustanovení vyplývá, že je-li to dobře možné, soud provede reálné rozdělení věci vždy, a že toto ustanovení dopadá pouze na dva další způsoby vypořádání, tj. příkázáním věci za náhradu nebo nařízením prodeje (viz též rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 704/2005). Vymezení důvodů zvláštního zřetele hodných občanský zákoník nikde, ani při úpravě podílového spoluvlastnictví, výslovně nezmiňuje. Jde o právní normu, jejíž aplikace je zcela ponechána na úvaze soudu podle konkrétních okolností případu a konkrétních skutečností, které mohou být

---

²⁰ Holub, M. Pokorný, M., Bičovský J.: Občan a vlastnictví v českém právním řádu. Praha: Linde, 2002, str. 231

²¹ Češka, Z., Kabát, J.: Občanský zákoník – komentář, díl I. Praha: Panorama, 1987, str. 500

²² Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 221

různého druhu. Zpravidla se může jednat o takové okolnosti, které jsou natolik závažné a jsou způsobilé prolomit zásadu, že nikdo nemůže být nucen setrvávat ve spoluvlastnictví. Za tyto okolnosti lze považovat například sociální situaci spoluvlastníka, jeho věk, zdravotní stav anebo jeho celkovou osobní vázanost na spoluvlastnický podíl k věci.²³ V této souvislosti odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. září 1988, R 1/89, ve kterém byl vysloven názor, podle kterého za důvody hodné zvláštního zřetele, jimiž soudy odůvodňují zamítnutí návrhu, považují soudy zejména vysoký věk odpůrců spojený zpravidla s jejich nepříznivým zdravotním stavem a skutečností, že v nemovitosti prožili většinu svého života. Ustanovení o tom, že soud z důvodů zvláštního zřetele hodných nezruší a nevypořádá podílové spoluvlastnictví příkázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku (§ 142 odst. 2 obč. zák.), je částí odborné veřejnosti považováno za ustanovení, které je v rozporu s obsahem mezinárodních úmluv o lidských právech.²⁴

2.6 Spoluvlastnictví a jeho vypořádání dle nového občanského zákoníku

2.6.1 Nový občanský zákoník - obecně

Dříve než přistoupím k samotné koncepci spoluvlastnictví a jeho vypořádání dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „**NOZ**“, „**nový občanský zákoník**“), považuji za účelné jej nejprve alespoň krátce charakterizovat.

Nový občanský zákoník, schválený parlamentem dne 9. listopadu 2011 a senátem dne 25. ledna 2012, byl prezidentem České republiky podepsán dne 20. února 2012 a ode dne 1. ledna 2014 vstoupí v účinnost jako zákon č. 89/2012 Sb.

Nový občanský zákoník vychází ideově z vládního návrhu občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1937, který však nebyl kvůli následným událostem v tehdejší Československu přijat. Dá se říci, že NOZ ve své podstatě modernizuje

---

²³ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 224-225

²⁴ Eliáš, K., Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2001, str. 190; toto stanovisko nachází svůj odraz v novém občanském zákoníku

rakouský obecný zákoník občanský (ABGB) z roku 1811, a konfrontuje jej s novějšími evropskými zákoníky. Nový občanský zákoník je postaven na myšlence rovného postavení zájmů společnosti a jednotlivce a klade důraz na svobodu a autonomii vůle každého člověka, kterou považuje za prioritní zásadu soukromého práva. NOZ je systematicky rozdělen na pět částí (obecná část, rodinné právo, absolutní majetková práva, relativní majetková práva a ustanovení společná, přechodná a závěrečná), které se dále dělí na hlavy, díly, oddíly a v některých případech i pododdíly. Zákoník znovuzavádí některou dřívější právní terminologii jako např. svéprávnost, namísto způsobilosti k právním úkonům, právní jednání, namísto právního úkonu. Dále znovuzavádí právní instituty známé obecnému zákoníku občanskému, jako např. služebnost, pacht apod. Dle mého názoru však znovuzavedení starší terminologie není šťastné, vzhledem k tomu, že doposud používané právní termíny se přirozeně staly součástí české právní terminologie i českého jazyka, mají své jasné definice, které vysvětlila rozsáhlá judikatura. Zavedení starší terminologie tak může být značně matoucí, a to jak pro advokáty, soudce, tak pro ostatní osoby činné v oboru práva.

Nový občanský zákoník byl vytvořen na základě pojetí občanského zákoníku jako obecného kodexu soukromého práva. Důsledkem tohoto pojetí je skutečnost, že NOZ v sobě zahrnuje nově také ustanovení týkající se rodinného práva, vlastnictví bytů, sdružování občanů, obchodního práva v části upravující zejména obchodní smlouvy a otázky související s podnikáním. Doposud jsou tato práva upravena v samostatných zákonech, tedy odděleně od občanského zákoníku. Součástí nového občanského zákoníku není pracovní právo, které zůstalo stranou, a je upraveno v samostatném zákoně. (Pozn. NOZ však v § 34 a § 35 řeší pracovněprávní subjektivitu nezletilého, jako jednu ze statusových otázek, jejichž úprava náleží do civilního kodexu. Dle důvodové zprávy záležitosti osobního statusu nelze řešit speciálními právními předpisy mimo občanský kodex).

2.6.2 Obecně ke spoluvlastnictví

Právní úprava spoluvlastnictví je v NOZ obsažena v části třetí „Absolutní majetková práva“, hlavě II., dílu 4, oddílu 1 až 4, v ustanoveních § 1115 až 1156, která obsahují především obecná ustanovení (§ 1115 až § 1120), vymezení pojmu

spoluvlastnického podílu (§ 1121 až § 1125), správu společné věci (§ 1126 až 1133), správce společné věci (§ 1134 až § 1138), soudní úpravu poměrů spoluvlastníků (§ 1139), oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví (§ 1140 až § 1149), ochranu třetích osob při rozdělení společné věci (§ 1150 až § 1153), odklad zrušení spoluvlastnictví (§ 1154 až § 1156) a odklad oddělení ze spoluvlastnictví (§ 1157). Do NOZ byla, na rozdíl od původního uspořádání obč. zák., k úpravě spoluvlastnictví přiřazena v následujícím oddíle 5. též úprava bytového spoluvlastnictví.

Již ze samotné terminologie NOZ, nehledě na obsahovou stránku celé této právní úpravy, je zřejmé, že společné právo více osob k věci je pojímáno jiným, novým způsobem v porovnání s dnes účinnou právní úpravou. NOZ především nepoužívá pojem „podílové spoluvlastnictví“ nýbrž toliko pojem „spoluvlastnictví“, přičemž současně provádí právní úpravu spoluvlastnického podílu. Vedle termínu zrušení spoluvlastnictví dále zavádí zcela nový právní termín, kterým je „oddělení ze spoluvlastnictví“.

Dle ustanovení § 1115 odst. 1 NOZ : „*Osoby, jimž náleží vlastnické právo k věci společně, jsou spoluvlastníky*“. Lze říci, že toto základní vymezení spoluvlastnictví je svým obsahem shodné s vymezením podílového spoluvlastnictví, jak je provedeno v ustanovení § 136 odst. 1 obč. zák., dle něhož: „*Věc může být v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků*“. V obou případech jde o spoluvlastnictví (podílové spoluvlastnictví) tehdy, jestliže k jedné věci náleží vlastnické právo více osobám společně, přičemž obě tyto právní úpravy vcelku shodně navazují na ustanovení § 825 OZO, dle něhož: „*Kdykoli vlastnictví téže věci anebo jedno a totéž právo náleží nerozděleně několika osobám, jest tu společenství*.“

Společenství dle OZO, podílové spoluvlastnictví dle obč. zák. a spoluvlastnictví dle NOZ vyjadřují právní zásadu, že předmět práva vlastnického je nerozdělen a že náleží více osobám současně podle ideálních podílů. Dle komentáře k OZO „*Každý ze spoluvlastníků má právo na celou věc, na každou její částku, ne snad jen na určitou část věci. Ale ovšem žádný ze spoluvlastníků nemá plné, neomezené právo na věc. Právo*

každého jest omezeno konkurencí ostatních spoluvlastníků (partes concursu fiunt).“²⁵

2.6.3 Oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví

2.6.3.1 Oddělení ze spoluvlastnictví

Pro účely této práce se dále již zaměřím na právní úpravu provedenou v díle 4, oddíle 4, § 1140 – 1149 NOZ, týkající se „Oddělení ze spoluvlastnictví a zrušení spoluvlastnictví“. Zde je především nutno uvést, že v ustanovení § 1140 odst. 2 NOZ se zavádí nový právní termín tzv. „oddělení ze spoluvlastnictví“, vyjádřený takto: *„Každý ze spoluvlastníků může kdykoli žádat o své oddělení ze spoluvlastnictví, lze-li předmět spoluvlastnictví rozdělit, nebo o zrušení spoluvlastnictví. Nesmí tak ale žádat v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků.“* Nemožnost zrušení spoluvlastnictví z důvodu zvláštního zřetele hodných (§ 142 odst. 2 obč. zák.) je tak v NOZ nahrazeno „relativní“, časově omezenou nemožností zrušení spoluvlastnictví. Úvahy o překonání principu nemožnosti zrušení spoluvlastnictví z důvodu zvláštního zřetele hodných jsou obsaženy již v publikaci Eliáše, K. a Zuklínové, M., s názvem Principy a východiska nového kodexu soukromého práva z roku 2001.

Základní podmínkou pro oddělení ze spoluvlastnictví tedy je, aby bylo možno předmět spoluvlastnictví rozdělit, tj. aby při oddělení z jedné věci, která je předmětem spoluvlastnictví, nabyt dosavadní spoluvlastník (spoluvlastníci) do výlučného vlastnictví samostatnou (novou) věc. Prakticky tedy jde o období reálného rozdělení věci, jak má též na mysli ustanovení § 142 odst. 1 obč. zák. (viz kapitola 2.5.1 „Způsoby vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví“ - reálné rozdělení věci), o které však nemůže spoluvlastník žádat v době, která je pro oddělení věci nevhodná, anebo že by oddělení ze spoluvlastnictví bylo provedeno jen k újmě některého ze spoluvlastníků.

Oddělením ze spoluvlastnictví se dle mého názoru rozumí rozdělení předmětu spoluvlastnictví tak, aby každý ze spoluvlastníků obdržel namísto ideálního podílu

---

²⁵ Sedláček, J., Rouček, F.: Komentář k obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: V. Linhart. díl III., 1936 str. 582

určitou hmotnou (reálnou) část věci. Jde-li o spoluvlastnictví mezi dvěma spoluvlastníky, pak oddělením ze spoluvlastnictví dojde k tomu, že namísto jedné věci, která je předmětem spoluvlastnictví, nabude každý ze dvou spoluvlastníků (za předpokladu, že oddělení je možné), samostatnou věc do svého výlučného vlastnictví. Půjde-li o spoluvlastnictví mezi více než dvěma spoluvlastníky, pak oddělením jednoho ze spoluvlastníků nabude tento spoluvlastník (za předpokladu, že oddělení je takto možné) samostatnou věc (část bývalého předmětu spoluvlastnictví) a ostatní spoluvlastníci zůstanou nadále spoluvlastníky neoddělené věci.

Skutečnost, zda bude pro oddělení ze spoluvlastnictví vhodná či nevhodná doba, se bude posuzovat u každého jednotlivého případu zvlášť, dle konkrétní situace zejména s přihlédnutím k povaze společné věci, která bude předmětem spoluvlastnictví, jejímu účelovému určení, způsobu jejího využití apod. Pro posouzení toho, zda spoluvlastník žádá o oddělení ze spoluvlastnictví ve vhodnou či v nevhodnou dobu, nejsou rozhodné subjektivní poměry a okolnosti spočívající na straně dalšího spoluvlastníka nebo dalších spoluvlastníků, které se nedotýkají věci samé. Musí jít o takové okolnosti, které objektivně spočívají ve věci, jíž se spoluvlastnictví týká. Námitka nevhodnosti doby pro oddělení ze spoluvlastnictví, může být odůvodněna pouze okolnostmi pomíjejícího, přechodného rázu, nikoli okolnostmi trvalými nebo takovými, jejichž změny nebo konce nelze očekávat v dohledné době. Například o rozdělení zemědělských pozemků bude možné žádat zpravidla v době po sklizni a před osázením či osetím.²⁶

Nevyhoví-li spoluvlastník (spoluvlastníci) žádosti jiného spoluvlastníka o jeho oddělení ze spoluvlastnictví, například z důvodu nevhodnosti doby pro oddělení, nebo z důvodu možnosti vzniku újmy některému ze spoluvlastníků, a nedojde-li k dohodě o oddělení, pak je, dle mého názoru, spoluvlastník žádající o oddělení oprávněn domáhat se oddělení ze spoluvlastnictví žalobou u věcně a místně příslušného soudu. Posouzení toho, zda jde o nevhodnou dobu nebo o oddělení k újmě některého ze spoluvlastníků, je věcí dokazování v tomto soudním řízení. Domnívám se, že důkazní břemeno v tomto řízení by měl nést ten spoluvlastník, který bude tyto překážky pro oddělení tvrdit, tj. žalovaný (žalovaní).

---

²⁶ Důvodová zpráva ze dne 3.12.2012, str. 298

Ani případné rozhodnutí o zamítnutí takové žaloby (z důvodů nevhodnosti doby nebo k újmě některého ze spoluvlastníků) však nebrání spoluvlastníku, aby kdykoli po právní moci takového rozsudku opětovně, odpadnou-li důvodu pro nevyhovění žádosti o oddělení ze spoluvlastnictví, požádal spoluvlastníky o oddělení dohodou, nebo nedojde-li k dohodě, aby se opětovně obrátil na soud s touto žalobou. Dle mého soudu pravomocné rozhodnutí o zamítnutí žaloby v tomto případě nemůže zakládat překážku „res iudicata“, neboť by se jednalo o zamítnutí žaloby „pro tentokrát“ (viz též usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005).

V každém případě však platí, že k oddělení ze spoluvlastnictví ať dohodou nebo na základě soudního rozhodnutí, je možné pouze tehdy, je-li věc, která je předmětem spoluvlastnictví, reálně dělitelná.

2.6.3.2 Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví dohodou spoluvlastníků

Podle § 1140 odst. 2 NOZ může každý ze spoluvlastníků kdykoliv žádat o zrušení spoluvlastnictví, přičemž nesmí tak žádat v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že žádat o zrušení spoluvlastnictví může spoluvlastník bez ohledu na to, zda je předmět spoluvlastnictví dělitelný či nedělitelný (na rozdíl od oddělení ze spoluvlastnictví, které je možné za předpokladu dělitelnosti – možnosti rozdělení – předmětu spoluvlastnictví). Stejně jako v právní úpravě dnes účinné je i v NOZ zachována priorita zrušení spoluvlastnictví dohodou všech spoluvlastníků.

Dle § 1141 odst. 1 NOZ se *„spoluvlastnictví zrušuje dohodou všech spoluvlastníků; dohoda musí obsahovat ujednání o způsobu vypořádání. Jedná-li se o spoluvlastnictví nemovité věci nebo závodu, vyžaduje dohoda písemnou formu.“* Na rozdíl od občanského zákoníku, odstavec 2 § 1141 NOZ obsahuje novou úpravu, která stanoví, jakým způsobem se spoluvlastníci mohou na vypořádání dohodnout. NOZ umožňuje spoluvlastníkům vypořádat se rozdělením společné věci, jejím prodejem z volné ruky nebo ve veřejné dražbě s rozdělením výtěžku, anebo převedením vlastnického práva jednomu nebo více spoluvlastníkům s vyplacením ostatních. Z dikce ustanovení „spoluvlastníci se vypořádají“ lze dovodit, že se jedná o taxativní výčet

možných způsobů vypořádání. Dle mého názoru však jiný způsob vypořádání ani není možný, nový občanský zákoník v tomto ustanovení jmenuje všechny možné způsoby vypořádání.

K platnosti dohody o zrušení spoluvlastnictví, jejíž součástí musí být též ujednání o způsobu vypořádání mezi spoluvlastníky, je třeba, vedle obecných náležitostí právního úkonu a vedle písemné formy, jde-li o spoluvlastnictví věci nemovité nebo závodu, aby ji uzavřeli všichni spoluvlastníci, viz dikce ustanovení „*spoluvlastnictví se zrušuje dohodou všech spoluvlastníků*“. Dohodu o zrušení spoluvlastnictví a způsobu vypořádání mezi spoluvlastníky, není možné uzavřít jen některými ze spoluvlastníků, bez účasti ostatních. Dojde-li mezi spoluvlastníky ke zrušení spoluvlastnictví dohodou, jejíž součástí musí být též způsob vypořádání, pak dle mého názoru nebudou spoluvlastníci vázáni pořadím, v jakém je způsob vypořádání v ustanovení § 1141 odst. 2 NOZ uveden, nýbrž je jen věcí jejich svobodné shodné vůle a jejich vzájemné dohody, který z možných způsobů vypořádání si zvolí, případně zda si zvolí kombinaci jednotlivých způsobů vypořádání.

Pro vypořádání rozdělením společné věci dle mého názoru platí stejné předpoklady, jako je tomu v dnes účinné právní úpravě pro tzv. reálné rozdělení věci v ustanovení § 142 odst. 1, věta 3. obč. zák. Prodejem věci z volné ruky se rozumí společný prodej věci mimo dražbu třetí osobě, která dosud nebyla v postavení spoluvlastníka. Prodejem věci ve veřejné dražbě je třeba rozumět její prodej v souladu se zákonem č. 26/2000 Sb. zákon o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení o rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky, jeho interpretace a aplikace zřejmě nevyvolá žádné pochybnosti. Stejně tak vypořádání provedené převedením vlastnického práva jednomu nebo více spoluvlastníkům s vyplacením ostatních nevyvolá žádné sporné situace, neboť v podstatě se jedná o uzavření kupní smlouvy jako dvoustranného či vícestranného (jsou-li více než dva spoluvlastníci) právního úkonu, k jehož perfektnosti náleží vedle obecných požadavků na platnost právního úkonu, též shodná vůle všech účastníků takové dohody.

Při uzavření dohody o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jsou spoluvlastníci omezeni zákonnými podmínkami, uvedenými výslovně v ustanovení § 1142 NOZ, které

stanoví určitá praktická hlediska, která rozdělení společné věci výslovně vylučují, odst. 1 „*Jedná-li se o společnou věc, která má jako celek sloužit k určitému účelu, není její rozdělení možné*“, nebo která je třeba při rozdělení věci dodržet, odst. 2 „*Zemědělský pozemek může být rozdělen jen tak, aby dělením vznikly pozemky účelně obdělávatelné jak vzhledem k rozloze, tak i k možnosti stálého přístupu. To neplatí, pokud má být pozemek rozdělen za účelem zřízení stavby nebo za takovým účelem, pro který lze pozemek vyvlastnit.*

2.6.3.3 Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozhodnutím soudu

Není-li uzavření dohody o zrušení spoluvlastnictví a způsobu jeho vypořádání mezi spoluvlastníky z jakéhokoli důvodu možné (zpravidla z důvodu nesouhlasu některého ze spoluvlastníků s rozdělením věci, nebo z důvodu jeho nesouhlasu se způsobem vypořádání, ač se samotným zrušením spoluvlastnictví souhlasí), poskytuje i NOZ možnost soudního zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Dle § 1143 NOZ: „*Nedohodnou-li se spoluvlastníci o zrušení spoluvlastnictví, rozhodne o něm na návrh některého ze spoluvlastníků soud. Rozhodne-li soud o zrušení spoluvlastnictví, rozhodne zároveň o způsobu vypořádání spoluvlastníků.*“ Z tohoto ustanovení je zřejmé, že aktivně legitimován k podání návrhu soudu (žaloby) na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, je kterýkoli ze spoluvlastníků anebo někteří spoluvlastníci společně. Zrušení spoluvlastnictví je, stejně jako při současné účinné právní úpravě, nedílnou součástí soudního řízení zahájeného k návrhu některého ze spoluvlastníků, anebo některých ze spoluvlastníků, tedy jde o obligatorní návrhové řízení, s tím, že soud jedním rozsudkem rozhodne nejenom o zrušení spoluvlastnictví, ale též současně i o způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví mezi spoluvlastníky.

Zákonná zásada a pravidla pro vypořádání jsou obsažena v ustanovení § 1144 odst. 1 NOZ, dle něhož: „*Je-li to možné, rozhodne soud o rozdělení společné věci; věc ale nemůže rozdělit, snížila-li by se tím podstatně její hodnota.*“ Pro rozdělení společné věci platí stejná zákonná kritéria jako v dnes účinné právní úpravě, týkající se reálného rozdělení věci mezi spoluvlastníky pod podmínkou, že rozdělení věci musí být „možné“ (občanský zákoník podmiňuje možnost rozdělení věci v případě, že je to „dobře

možné“). Soud však může reálně věc rozdělit pouze za splnění podmínky, že nedojde k podstatnému snížení její hodnoty. Na rozdíl od dnes účinné právní úpravy soudního rozdělení věci (§ 142 odst. 1 obč. zák.) obsahuje NOZ v § 1144 odst. 2 výslovné ustanovení o tom, že rozdělení věci (rozumí se reálné rozdělení věci) však nebrání nemožnost rozdělit věc na díly odpovídající přesně podílům spoluvlastníků, vyrovná-li se rozdíl v penězích. Jde-li tedy o věc, kterou lze sice rozdělit mezi spoluvlastníky, avšak nikoli přesně podle výše jejich podílů, soud nařídí rozdělení věci a současně rozhodne o vyrovnání rozdílu v penězích. V praxi se tato úprava pravděpodobně projeví tak, že soud nejprve zjistí cenu věci, která je předmětem spoluvlastnictví a podle takto zjištěné ceny určí cenu podílu každého ze spoluvlastníků. Současně zjistí cenu dílu, připadajícího na spoluvlastníka a je-li tato cena nižší, vyrovná se rozdíl v penězích a naopak.

Podle § 1145 NOZ může soud při zrušení spoluvlastnictví rozdělením společné věci zřídit služebnost nebo jiné věcné právo, avšak jen tehdy vyžaduje-li to řádné užívání nově vzniklé věci bývalým spoluvlastníkem. Tato právní úprava navazuje na dnes účinnou právní úpravu provedenou v ustanovení § 142 odst. 3 obč. zák., a umožňuje rozdělení společné věci mezi spoluvlastníky i tehdy, kdy užívání nově vzniklé a jedním z bývalých spoluvlastníků nabyté nové věci je možné jen za předpokladu, že bude zřízena služebnost nebo věcné břemeno, které bude zatěžovat nebo omezovat vlastnické právo jiného bývalého spoluvlastníka, který se stane vlastníkem jiné nově vzniklé a jím nabyté věci. Zákonodárce tak dává výslovně najevo, že vypořádání spoluvlastnictví rozdělením věci i za cenu zřízení služebnosti nebo jiného věcného práva k nově vzniklé věci ve prospěch jiné nově vzniklé věci má přednost před jinými způsoby vypořádání zrušeného spoluvlastnictví.

Tato právní úprava vyjadřuje upřednostnění soudního vypořádání zrušeného spoluvlastnictví formou rozdělení věci i za cenu toho, že některá z věcí, nově vzniklých rozdělením věci dříve společně, bude zatížena věcným právem ve prospěch vlastníka jiné nově vzniklé věci a klade důraz na to, aby byly soudy při řešení této právní otázky vedeny především tím, že každý ze spoluvlastníků by měl v případě soudního zrušení spoluvlastnictví nabyt především alespoň díl ze společné věci, může-li tento díl, s ohledem na povahu a účelové určení věci, splňovat požadavek na užitnou hodnotu věci.

NOZ přináší v § 1146 speciální úpravu vztahující se ke společným listinám, podle které *„Společné listiny nelze dělit. Nedohodnou-li se spoluvlastníci, u koho se uloží společné listiny, uloží je u nejstaršího spoluvlastníka, není-li tomu jinak nic na závadu. Ostatní spoluvlastníci obdrží na společný náklad úředně ověřené opisy nebo kopie.“*

V případě, že rozdělení věci nebude možné, uplatní se další možný způsob vypořádání a to přikázání věci soudem za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům dle § 1147 NOZ. Pokud by o danou věc neměl žádný ze spoluvlastníků zájem, nařídí soud prodej věci ve veřejné dražbě, s tím, že pokud by šlo o odůvodněné případy, může soud rozhodnout o tom, že věc bude dražena jen mezi spoluvlastníky.

Další institut je obsažen v ustanovení § 1148 NOZ, dle něhož si při zrušení spoluvlastnictví spoluvlastníci vzájemně vypořádají pohledávky a dluhy, které souvisejí se spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí (odst. 1). Dle právní úpravy dnes účinné je vzájemné vypořádání pohledávek a dluhů, které souvisejí s podílovým spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí řešeno v rámci tzv. vypořádání v širším smyslu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Cz 11/69, Nález ÚS, sp. zn. III. ÚS 347/04). Dle odst. 2 ustanovení § 1148 NOZ může každý ze spoluvlastníků žádat úhradu splatné pohledávky, jakož i pohledávky, jejíž splatnost nastane do jednoho roku po účinnosti dohody o zrušení spoluvlastnictví nebo po zahájení řízení o zrušení spoluvlastnictví a dle odst. 3, dojde-li k prodeji věci, uhradí se po stržení nákladů prodeje všechny dluhy podle předchozích odstavců ještě předtím, než se mezi spoluvlastníky rozdělí výtěžek. Dle důvodové zprávy je významnou změnou skutečnost, že při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví musí být vypořádány dluhy a pohledávky samotných spoluvlastníků týkající se společné věci, ale také dluhy a pohledávky věřitelů jako osob třetích.

Stejně jako v § 142 odst. 3, věta druhá obč. zák., tak i v NOZ v § 1150 a násl., je obsažena ochrana třetích osob, které mají věcné právo ke společné věci, avšak nový občanský zákoník přistupuje k této problematice více podrobněji a § 1150 NOZ stanoví, že: *„Rozdělení společné věci není na újmu osobě, která má věcné právo ke společné věci.“* Základní zásady pro ochranu třetích osob při rozdělení společné věci jsou pak

upraveny v následujících ustanoveních, a to tak, že „při rozdělení panující věci trvá věcné břemeno pro všechny díly zpravidla nadále, nesmí však být rozšířeno, ani se stát obtížnějším“, a naproti tomu „prospívá-li věcné břemeno jen některým dílům, zanikne vzhledem k dílům ostatním“. Další zásada stanoví, že dojde-li k rozdělení zatížené věci a postihuje-li věcné břemeno jen některý díl, zaniká na dílech ostatních. Ustanovení § 1153 NOZ upravuje další základní zásadu, podle které „poskytuje-li právo ze služebnosti nebo jiné zatížení právo k plodům nebo užitkům, může a) každá z oprávněných osob, pokud se dělí věc panující, nebo b) každá z obtížených osob, pokud se dělí věc obtížená, navrhnout, aby vykonávání upravil soud.“ Důvodová zpráva se k této části NOZ vyjadřuje celkem stručně a nepopisuje nic nového, pouze shrnuje základní pravidlo, že zrušení spoluvlastnictví nemůže mít za následek újmu osoby na spoluvlastnictví nezúčastněné.

NOZ zavádí jako další nový právní institut v § 1154 a násl. tzv. odklad zrušení spoluvlastnictví, vyjádřený takto: „Ujednají-li si spoluvlastníci, že nebudou žádat zrušení spoluvlastnictví po určitou dobu, nejvýše však po dobu deseti let, nemůže tím být vyloučeno jakékoli jiné pozdější ujednání. Byl-li odklad zrušení spoluvlastnictví ujednán na dobu delší deseti let, považuje se za ujednaný na deset let. Odklad zrušení spoluvlastnictví lze ujednat i opakovaně.“ Tento právní institut je občanskému zákoníku (dnes účinnému) neznámý a reaguje na potřeby současného moderního života. Dle důvodové zprávy je tak zásada zrušitelnosti spoluvlastnictví prolomena dohodou spoluvlastníků, jejímž prostřednictvím však nelze vyloučit zrušení spoluvlastnictví navždy a nelze se v ní ani vzdát práva v budoucnu takovou úmluvu opačnou dohodou zrušit. Vzhledem k tomu, že, až na výjimky týkající se spoluvlastnictví k zemědělskému nebo rodinnému závodu, nový občanský zákoník opouští konstrukci zákonného předkupního práva spoluvlastníků, je toto ustanovení § 1154 chápáno, jako jistá náhrada zrušeného předkupního práva, jako něčeho, co v civilizovaných státech neznají.

Právní úprava odkladu zrušení spoluvlastnictví umožňuje spoluvlastníkům uzavřít dohodu, na základě které nebudou po určitou dobu žádat zrušení spoluvlastnictví, nejvýše však po dobu deseti let, s tím, že taková dohoda může být zrušena jinou dohodou pozdější. Odklad zrušení spoluvlastnictví tak může být dohodnut nejdéle na dobu deseti let, přičemž pokud bude uzavřena dohoda na dobu delší, nebude

toto ujednání činit dohodu neplatnou, a odklad se bude považovat za ujednaný na dobu deseti let. Ustanovení § 1154 věta druhá NOZ výslovně stanovuje, že odklad zrušení spoluvlastnictví lze sjednat i opakovaně, tudíž nic nebrání spoluvlastníkům v tom, aby po uplynutí doby, na kterou byl sjednán odklad zrušení spoluvlastnictví, uzavřeli novou dohodu s novou dobou odkladu. V případě, že by mělo ujednání o odkladu zavazovat též právní nástupce spoluvlastníků, jejichž právní nástupnictví vznikne jinak než děděním nebo přeměnou právnické osoby, musí to být výslovně spoluvlastníky ujednáno. Ustanovení § 1154 odst. 3 podmiňuje ujednání o odkladu zrušení spoluvlastnictví uzavřít v podobě veřejné listiny (pravděpodobně půjde o sepsání dohody ve formě notářského zápisu). Bude-li se týkat ujednání nemovité věci zapsané do veřejného seznamu (resp. katastru nemovitostí), zapíše se odklad zrušení spoluvlastnictví do tohoto veřejného seznamu.

Vedle smluvního ujednání o odkladu zrušení spoluvlastnictví NOZ v ustanovení § 1155 předpokládá také variantu nezávislou na vůli spoluvlastníků, tedy variantu, kdy o odkladu zrušení spoluvlastnictví rozhodne soud. Aktivně legitimován k podání návrhu na odklad zrušení spoluvlastnictví je kterýkoli ze spoluvlastníků anebo někteří spoluvlastníci společně. Jedná se o soudní řízení zahájené na návrh některého ze spoluvlastníků, anebo některých ze spoluvlastníků, tedy jde o obligatorní návrhové řízení. Soud může takovému návrhu vyhovět za předpokladu, že takovým postupem bude zabráněno majetkové ztrátě nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka, a prodloužit tak trvání spoluvlastnictví, nejdéle však o dva roky. Domnívám se, že, stejně jako v případě rozhodnutí o oddělení spoluvlastnictví, případné rozhodnutí o zamítnutí odkladu zrušení spoluvlastnictví však nebrání spoluvlastníku, aby kdykoli po právní moci takového rozsudku opětovně, odpadnou-li důvodu pro nevyhovění žádosti o odklad spoluvlastnictví, požádal spoluvlastníky o odklad dohodou, nebo nedojde-li k dohodě, aby se opětovně obrátil na soud s touto žalobou.

Kromě dohody spoluvlastníků a rozhodnutí soudu může odklad zrušení spoluvlastnictví založit také pořizování pro případ smrti, jak je výslovně upraveno v § 1155 odst. 2 NOZ, podle něhož: „*Zrušení spoluvlastnictví může být odloženo také pořizováním pro případ smrti.*“ Dle důvodové zprávy k NOZ mohou dědici, kteří nesouhlasí s odkladem zrušení spoluvlastnictví, takový příkaz zůstavitele změnit.

Změna příkazu zůstavitele připadá ovšem v úvahu jenom tehdy, pokud se na tom shodnou všichni dědici. Zda tak dědicové učiní, anebo zdali převezmou morální závazek vůči zůstaviteli, je ponecháno na jejich vůli.

Přestože byla uzavřena dohoda o odkladu zrušení spoluvlastnictví nebo bylo soudem rozhodnuto o odkladu zrušení spoluvlastnictví, neznamená to, že by tato dohoda nebo toto rozhodnutí nemohlo být později v budoucnu změněno. Zásadně platí, že subjektivní práva, která byla omezena dohodou, mohou být vždy změněna, a to opět dohodou anebo soudním rozhodnutím. Dle § 1156 NOZ *„odklad zrušení spoluvlastnictví lze později změnit dohodou spoluvlastníků, a nedojde-li k ní, rozhodnutím soudu vydaným na návrh spoluvlastníka, který prokáže, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby ve spoluvlastnictví setrval, anebo že se podstatně změnila okolnosti, pro něž k odkladu spoluvlastnictví došlo.“*

Při hodnocení právní úpravy vypořádání spoluvlastnictví při jeho zrušení ať dohodou spoluvlastníků, nebo soudním rozhodnutím dle NOZ, a při jejím porovnání se současnou účinnou právní úpravou, lze dle mého názoru uvést, že nová právní úprava nepřináší žádné převratné, ale dokonce ani žádné zásadní nové právní instituty a nástroje, které by dosavadní právní teorii a zejména dosavadní právní praxi byly cizí. Právní úprava vypořádání podílového spoluvlastnictví při jeho zrušení, provedená v ustanovení § 141 a §142 obč. zák., byla poměrně stručná a kusá a bylo především otázkou mnoha desítek let trvající soudní praxe a zejména sjednocující judikatury Nejvyššího soudu, jak přistupovat k řešení velké řady rozmanitých, neustále se v praxi nově objevujících právních situací a otázek, které postupně vyvstávaly a které nebyly výslovně v zákoně nijak zakotveny. Tím chci říci, že ačkoliv je institut vypořádání spoluvlastnictví v NOZ upraven na první pohled mnohem podrobněji než v občanském zákoníku (dnes účinném), je to především i z toho důvodu, že NOZ výslovně upravuje závěry několik desítek let ustálené soudní judikatury, které sice v občanském zákoníku výslovně zakotveny nejsou, avšak jsou hojně aplikovány.

NOZ např. v ustanovení § 1141 odst. 2 výslovně upravuje vypořádání spoluvlastníků prodejem z volné ruky, což ve skutečnosti znamená prodej společné věci všemi spoluvlastníky a rozdělení výtěžku z prodeje mezi spoluvlastníky podle výše

spoluvlastnických podílů. Tento způsob vypořádání mezi spoluvlastníky, ač výslovně neupraven v občanském zákoníku, je běžně v praxi uskutečňován tak, že spoluvlastníci své podíly společně kupní smlouvou převedou na jinou osobu.

Za přínosné je třeba dle mého názoru považovat ustanovení § 1148 odst. 1 NOZ, dle něhož *„Při zrušení spoluvlastnictví si spoluvlastníci vzájemně vypořádají pohledávky a dluhy, které souvisejí se spoluvlastnictvím nebo se společnou věcí.“* a také na ně navazující ustanovení § 1148 odst. 3, podle kterého se v případě prodeje věci, uhradí po stržení nákladů prodeje všechny dluhy, a teprve potom se mezi spoluvlastníky rozdělí výtěžek. Vzájemné vypořádání pohledávek a dluhů mezi spoluvlastníky, které souvisejí se spoluvlastnictvím, nebo se společnou věcí je dle dnes účinné právní úpravy řešena v rámci tzv. vypořádání v širším smyslu. Dále považuji za přínosné ustanovení § 1150 NOZ, které výrazně podrobněji upravuje ochranu třetích osob, které mají věcné právo ke společné věci.

3 Vypořádání společného jmění manželů

3.1 Společné jmění manželů jako právní forma uspořádání majetkových poměrů mezi manžely

Ve své práci se dále budu zabývat problematikou společného jmění manželů (dále také „SJM“) a především jeho vypořádáním.

K významným změnám v právní úpravě majetkových poměrů mezi manžely došlo s účinností od 1.8.1998 zákonem č. 91/1998 Sb., který nahrazuje dřívější bezpodílové spoluvlastnictví manželů institutem společného jmění manželů. Společné jmění manželů je bezpochyby jedním ze základních právních institutů občanského práva a představuje zákonnou právní formu uspořádání vzájemných majetkových poměrů mezi manžely. Společné jmění manželů je zvláštní druh majetkového společenství, poněvadž na rozdíl od jiných společenství může vzniknout pouze a jedině mezi manžely, tedy osobami, které uzavřely manželství. SJM nemůže vzniknout mezi jinými osobami než mezi manžely. Subjekty SJM mohou být pouze manželé a to pouze po dobu trvání manželství. Tento právní institut nelze smluvit bez vazby na manželství, avšak nezáleží na tom, zda manželé žijí spolu či odděleně, či zda mají společnou domácnost. Uzavřením manželství tedy vzniká mezi manžely společné jmění manželů, avšak dnes účinná právní úprava také umožňuje manželům, aby smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu odložili vznik SJM až ke dni zániku manželství, s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti, které nelze ze SJM vyloučit.

Typickým znakem společného jmění manželů je, že mezi manžely neexistují žádné podíly na majetku. Každý manžel je vlastníkem celé věci, může ji držet, nakládat s ní, a ve svém vlastnictví je omezen jen stejným právem druhé manžela.²⁷ Manželům patří tato práva společně a nerozdílně. Nejvíce se tento znak projeví v samotném vypořádání společného jmění manželů, neboť manžel nenabývá vlastnictví, protože ho již má, ale druhý z manželů o vlastnictví přichází, na rozdíl od vypořádání podílového

---

²⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 960.

spoluvlastnictví, které se nejdříve zruší a potom se teprve rozdělí nebo přikáže v jiném rozsahu než v původním podílu, a proto jen u podílového spoluvlastnictví hovoříme o nabytí vlastnictví.²⁸

Předpokladem vzniku SJM je, jak jsem již výše uvedla, uzavření manželství, které vzniká pouze způsobem stanoveným zákonem, a to sňatkem. Manželství se podle § 3 zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále také jako „**zák. o rodině**“) uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy. Podle zákona o rodině, manželství nemůže být uzavřeno s ženatým mužem anebo vdanou ženou, mezi předky a potomky a mezi sourozenci, manželství nemůže uzavřít nezletilý (tady však výjimečně, jestliže je to v souladu se společenským účelem manželství, může soud povolit z důležitých důvodů uzavření manželství osobě starší šestnácti let), osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům, osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.

I kdyby došlo k uzavření manželství ve shora uvedených případech, jednalo by se o uzavření manželství vyvolávající právní účinky a manželství by bylo platné, avšak jen do té doby, než by bylo prohlášeno neplatným anebo by došlo k jeho zhojení či odstranění konkrétní vady manželství. Rozhodnutí určující, že manželství je neplatné, má za následek, že se takové manželství považuje za neuzavřené, viz § 17 odst. 1 zákona o rodině. Tento stav s sebou přináší určité problémy, neboť v době od uzavření manželství do rozhodnutí prohlášení manželství za neplatné může dojít, a taky často dochází, ke změnám v relevantních poměrech, jako jsou např. práva a povinnosti k dítěti a majetkové poměry. Tyto poměry se podle § 17 odst. 2 zákona o rodině obdobně spravují ustanoveními o právech a povinnostech rozvedených manželů.²⁹

Právní úprava SJM je obsažena v občanském zákoníku, v části druhé označené jako „Věcná práva“, v hlavě druhé pod názvem „Spoluvlastnictví a společné jmění“, v ustanovení § 136 odst. 2, a § 143-§151 obč. zák.

---

²⁸ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů, 2. Vydání. Praha: Linde Praha, 2009, str. 48

²⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné III, 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 51

3.2 Vznik, rozsah, změna rozsahu a zánik společného jmění manželů

Vznik SJM

Společné jmění manželů je spojeno se vznikem manželství a vzniká ze zákona. Společné jmění manželů vzniká i v manželství vadném, které může být následně zhojeno, nikoli však v manželství zdánlivém označující se též jako non matrimonium, tedy v takovém, které podle zákona vůbec nevzniklo.³⁰ Neexistující manželství znamená, že takové manželství podle práva není, neboli právo je neuznává. Takové manželství tedy nemohlo ani vzniknout.³¹ Případy, kdy manželství nevznikne, tedy neexistuje, obsahuje ustanovení § 17a zákona o rodině. Podle odborné literatury SJM teoreticky tedy vzniká sňatkem, avšak reálně vzniká až v okamžiku, kdy po uzavření manželství jeden z manželů anebo oba manželé nabydou první majetkové právo anebo povinnost, pokud toto právo nebo povinnost občanský zákoník ze SJM nevyklučuje anebo pokud si manželé toto právo nebo povinnost ze společného jmění nevyloučili.³²

Občanský zákoník v § 143a umožňuje, aby manželé smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu vyhradili zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, viz § 143a odst. 2 obč. zák. Z toho plyne, že věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti nelze nikdy ze SJM vyloučit. Zákon tak určuje onu hranici, která ještě zachovává institut SJM. Co se rozumí věcmi tvořícími obvyklé vybavení společné domácnosti, zákon blíže nevymezuje a ponechává tento pojem na rozhodovací praxi soudů. Nicméně ani články z odborné literatury nejsou k vymezení tohoto pojmu jednotné. Dle výkladu Milana Holuba, Jaroslava Bičovského a Milana Pokorného, věci, které spadají do obvyklého vybavení společné domácnosti, je třeba posoudit v souvislosti s konkrétní domácností, a to s ohledem na životní a majetkovou úroveň manželů. Nelze vytvořit a určit nějaký obecný vzor, který by stanovil, co je a co není

---

³⁰ Švestka, J., Spáčil J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. BECK, 2009, str. 960

³¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné III, 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 41

³² Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Institut rodinného práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 1999, str. 47

věcí tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Naopak dle názoru Jana Dvořáka a Jiřího Spáčila je věcmi tvořícími obvyklé vybavení domácnosti rozumět zejména obvyklé vybavení bytu (nábytek, nádobí, běžné elektrické spotřebiče do domácnosti) a otázku, zda ta či ona věc tvoří společné vybavení domácnosti, je třeba posuzovat s přihlédnutím k obvyklému standardu společnosti a nikoliv k zámožnosti konkrétní rodiny.³³

V případě vyhrazení zcela nebo zčásti vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství, nabývají manželé majetek do svého výlučného vlastnictví, a pokud nabývají majetek společně, pak jej nabývají do podílového spoluvlastnictví.

Společné jmění manželů, jak jsem uvedla výše, je závislé na vzniku a trvání manželství, a tudíž nezávisí na tom, zda spolu manželé skutečně žijí či nikoliv a zda vedou společnou domácnost.

Rozsah (předmět) společného jmění manželů

Společným jměním manželů rozumí občanský zákoník souhrn majetkových hodnot (věcí movitých, nemovitých, pohledávek, jiných práv a penězi ocenitelných hodnot), které nabyl jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství.³⁴ Do společného jmění též spadají závazky (dluhy), které jednomu z manželů nebo oběma vznikly za trvání manželství.

Podle § 143 obč. zák. společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi společně za trvání manželství a závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství. Do SJM nespadá majetek získaný dědictvím nebo darem, majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, dále sem nespadají věci, které podle své povahy slouží k osobní potřebě jednoho z manželů a věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního

---

³³ Dvořák, Jan., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 174

³⁴ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 382

vlastníka. Do SJM dále nespádají závazky týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich a závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Majetek získaný z titulu dědictví či darování se stává výlučným majetkem manžela, který majetek zdědil nebo byl obdarován. V případě, že oba manželé jsou dědici či obdarováni, pak majetek spadá do podílového spoluvlastnictví, nikoli do SJM, jak by se na první pohled mohlo zdát. O majetkových hodnotách a závazcích nabytých za trvání manželství platí vyvratitelná právní domněnka, a to, že tyto hodnoty a závazky tvoří společné jmění manželů (§ 144 obč. zák.).

Do majetkového společenství dále nespádají práva osobnostní, majetková práva, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů (např. právo na bolestné, ztížení společenského uplatnění). Zvláštní povahu mají práva autorská, která autorský zákon rozděluje na výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková, přičemž z hlediska předmětu společného jmění manželů nejsou tato práva její součástí. Naopak výnosy z těchto práv do společného jmění spadají.³⁵

Do občanského zákoníku bylo se vznikem společného jmění manželů zařazeno ustanovení § 143 odst. 2, které mělo odstranit nejasnosti a pochyby, zda obchodní podíl patří do tohoto společenství. Ovšem takto stručně formulované ustanovení vyvolávalo stále řadu otázek a většina autorů publikující články k otázce obchodního podílu se přikláněla k názoru, že obchodní podíl – byť nabytý ze společných prostředků manželů – do společného jmění nepatří a zůstává ve výlučném vlastnictví toho, kdo se stal společníkem obchodní společnosti. Tuto intenzivní diskuzi o problematice obchodního podílu vyřešila judikatura Nejvyššího soudu ČR (viz rozsudek sp. zn. 22 Cdo 700/2004), podle které obchodní podíl může být součástí společného jmění: „*S obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 ObčZ jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabyde za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona*

---

³⁵ Dvořák, J.: Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI, 2004, str. 131

součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z výše citovaného kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004: „Rozhoduje-li soud po zániku SJM o jeho vypořádání, nestačí přikázat hodnotu obchodního podílu, ale je třeba přikázat obchodní podíl.“ (pozn. což ovšem neznamená, že nedojde k jeho ocenění stejně jako v případě jiných předmětů, jejichž masa se vypořádává.)

Změna rozsahu (modifikace) společného jmění manželů

Občanský zákoník umožňuje, aby manželé své společné jmění mohli v určitých směrech modifikovat, provést změnu v rozsahu společného jmění. Zákon připouští modifikaci zákonné úpravy společného jmění manželů ve třech směrech.³⁶

- Změna v rozsahu společného jmění manželů
- Změna doby vzniku společného jmění manželů
- Změna zákonné úpravy správy společného jmění manželů

Podle § 143a odst. 1 obč. zák. *„Manželé mohou smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, náležející do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitosti.“*

Toto ustanovení umožňuje, aby manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířili nebo zúžili rozsah společného jmění. Rozšířením zákonem stanoveného rozsahu společného jmění se rozumí, že jeho součástí se stane majetek a závazky, které jinak zákon, podle § 143 odst. 1, ze společného jmění výslovně vylučuje. Předmětem společného jmění se tak může stát majetek, který jeden z manželů za trvání manželství nabyt dědictvím, darem, ale i věci, které slouží k osobní potřebě jednoho z

---

³⁶ Dvořák, J.: Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI, 2004, str. 191

manželů. Zúžením se naopak rozumí, že majetek a závazky, které by jinak, podle zákona, tvořily společné jmění, se smlouvou uzavřenou mezi manžely z jeho předmětu vyjímají a zůstávají ve vlastnictví každého z manželů. Zúžením majetku nelze vyloučit ze SJM věci, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Zúží-li manželé společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, pak každý z nich nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví a pokud nabývají společně, pak do podílového spoluvlastnictví. Společné jmění manželů tak existuje pouze k věcem, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti.³⁷ Rozšíření a zúžení se může týkat téměř všeho, jak jednotlivých věcí, tak souborů věcí, může se týkat i věcí, které manželé nabydou v budoucnu, s výjimkou věcí tvořící obvyklé vybavení domácnosti.

Ačkoliv ustanovení § 143a obč. zák. umožňuje manželům měnit rozsah jejich společného jmění, je stále třeba respektovat jeho povahu a účel a to v tom směru, že ani smlouvou o zúžení či rozšíření SJM nelze měnit podíl, v jakém manželé vlastnické právo nabývají. To znamená, že není přípustné uzavření takové smlouvy, která by zakotvila nestejně podíly na společném jmění, např. pro manžela A $\frac{3}{4}$ a pro manžela B $\frac{1}{4}$. Taková smlouva by pak byla v rozporu s povahou společného jmění manželů, které vychází z rovnosti manželů.

Praktickou otázkou zůstává, zda si manželé mohou již ve smlouvě podle § 143a dojednat eventuální úpravu majetkového vypořádání s tím, že by se již ve smlouvě dohodli na tom, který majetek a v jakém rozsahu tomu kterému manželu připadne. Podle odborné literatury by však tento výklad ustanovení zacházel nad rámec současné účinné právní úpravy. Smyslem § 143a je možnost změny rozsahu SJM nikoliv však možnost smluvního vypořádání. Nicméně již samotným umožněním změny rozsahu SJM je předurčena samotná masa majetku, která se při zániku manželství vypořádává.³⁸

Zákon také připouští zúžení společného jmění soudním rozhodnutím podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák. Ustanovení § 148 odst. 1 obč. zák. přiznává každému z manželů právo podat k soudu návrh na zúžení SJM. Soud může podle tohoto ustanovení společné jmění manželů zúžit (až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti), pokud

---

³⁷ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 392-393

³⁸ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 168-169

pro to existují závažné důvody. Co se rozumí pod pojmem závažné důvody, zákon blíže nespecifikuje, a soud by tedy při rozhodnutí o zúžení SJM měl přihlížet ke konkrétním okolnostem jednotlivého případu. Soudní praxe nicméně dovodila, že takovými závažnými důvody pro zúžení může být např. nevhodné nakládání s majetkem patřícím do SJM, jeden z manželů se nepřičiňuje o vytváření SJM, jeden z manželů bezdůvodně a nadměrně přebírá závazky a ohrožuje tím tak soudržnost SJM, alkoholismus, přerušování manželského soužití, chování některého z manželů ve vztahu k nezletilým dětem apod. Dalším případem, kdy zákon připouští zúžení společného jmění soudním rozhodnutím je případ, kdy jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti, viz § 148 odst. 2 obč. zák. Z dikce ustanovení § 148 odst. 2 obč. zák., dle kterého „na návrh jednoho z manželů soud zúží...až na věci...“ vyplývá, že zákonodárce tímto ukládá soudu povinnost společné jmění manželů zúžit, na rozdíl od § 148 odst. 1 obč. zák., kdy zákonodárce dává soudu oprávnění k zúžení. K zúžení SJM dochází vždy právní mocí soudního rozhodnutí.

Co se týká otázky, do jaké míry může soud ze závažných důvodů SJM zúžit, se názory odborné veřejnosti liší. Dle názoru autorů Korecká, V., Hurdík, J. a Fiala J. nemá soud při zúžení SJM možnost rozhodnout jinak, než zúžit SJM až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti. Tento názor zastávají též autorky Radvanová, S., a Zuklínová, M., podle kterých společné jmění manželů může soud zúžit, avšak až na hranici danou věcmi tvořícími obvyklé vybavení domácnosti. Jiná modifikace zákonného majetkového režimu manželů rozhodnutím soudu není možná. S těmito názory však nesouhlasí Dvořák, J., podle kterého zúžení SJM nemusí znamenat v každém případě zúžení až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, ale může znamenat i zúžení menšího rozsahu, jelikož podle dikce § 148 odst. 1 obč. zák. „*Soud může...zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti*“. V případě, že soud návrhu jednoho z manželů na zúžení SJM vyhoví, je třeba vypořádat tu masu majetku, která byla ze SJM vyloučena.³⁹ Další majetek či závazky, který nabývají manželé poté, co došlo rozhodnutím soudu k zúžení SJM, nabývá každý z manželů do svého výlučného jmění, ledaže jde o věci tvořící obvyklé vybavení společné

---

³⁹ Dvořák, J.: Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI, 2004, str. 200

domácnosti.

V případě, že bylo soudem rozhodnuto o zúžení SJM dle § 148 odst. 1 a 2, umožňuje zákon obnovu SJM do předchozího rozsahu a to soudním rozhodnutím vydaným na základě návrhu jednoho z manželů, viz § 148 odst. 4 obč. zák. Ustanovení tohoto paragrafu dovoluje, aby, i když bylo rozhodnuto o zúžení SJM podle odstavce 1 a 2, soud rozšířil SJM na návrh jednoho z manželů opět do původního rozsahu. Zákon blíže nespecifikuje, který z manželů tento návrh může podat, a lze se proto domnívat, že toto právo přísluší nejen odpůrci zúžení, ale i tomu z manželů, který dříve podal návrh na zúžení. Bylo-li dříve společné jmění zúženo podle odstavce 1, bude soud patrně zkoumat, zda závažné důvody, které vedly k zúžení SJM již pominuly anebo zda tyto důvody ještě stále trvají. Bylo-li dříve společné jmění zúženo podle odstavce 2, mělo být pro soud rozhodné, zda ten z manželů, který získal oprávnění k podnikatelské činnosti, toto oprávnění nepozbyl, anebo zda ten z manželů, který se stal neomezeně ručícím společníkem v obchodní společnosti, toto postavení nepozbyl.⁴⁰ Hodnotit tuto situaci tak jednoduše však není žádoucí. Lze si totiž dobře představit i situaci, že manžel, který sice dříve podal návrh na zúžení SJM podle odstavce 2, později zjistil, že podnikatelské aktivity druhého z manželů mu přestaly být na obtíž, a naopak se domnívá, že by bylo pro něj prospěšnější, kdyby společné jmění opět existovalo, a je to právě on, kdo opět podává návrh na rozšíření SJM do předchozího rozsahu. Pak je tady otázka, zda soud musí návrh na opětovné rozšíření SJM zamítnout za situace, že existuje stále původní stav (jeden z manželů nadále podniká, nebo je neomezeným ručícím společníkem obchodní společnosti), anebo může rozhodnout i kladně a SJM i za této situace rozšířit.⁴¹ S ohledem na to, že zákon soudu v tomto případě žádnou povinnost neukládá, lze se domnívat, že je jen na soudu, jak tuto situaci podle svého nejlepšího vědomí a svědomí posoudí a rozhodne.

Občanský zákoník manželům umožňuje, aby si upravili změnu doby vzniku společného jmění manželů. Manželé tak uzavírají notářsky ověřenou smlouvu, ve které si vyhrazují zcela nebo zčásti vznik SJM ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci

---

⁴⁰ Švestka, J., Spáči, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol: Občanský zákoník I – Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 991

⁴¹ Eliáš, K. a kol: Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 671

tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Po uzavření takové smlouvy každý z manželů nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví, ale nabývají-li manželé společně, pak nabývají do podílového spoluvlastnictví.⁴² SJM tím pádem nevzniká uzavřením manželství, ale vzniká paradoxně až okamžikem zániku manželství. Při zániku manželství je předmětem společného jmění to, co přesahuje rozsah jmění každého manžela, se kterým do manželství vstupoval a nabyl v souladu s § 143 obč. zák.⁴³

Otázkou ovšem zůstává, jaké mají modifikující dohody účinky vůči třetím osobám. Skutečnost, že manželé uzavřeli smlouvu o zúžení SJM nemusí být třetí osobě vůbec známé, i když je zachována podmiňující forma notářského zápisu. Na takovou situaci pamatuje ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák., které stanoví, že manželé se mohou vůči jiné osobě na smlouvy o změně rozsahu SJM odvolat jen tehdy, jestliže je jí obsah těchto smluv znám. To znamená, že není-li třetí osobě známo, že manželé upravili své majetkové poměry smluvně, a není-li jí obsah případných smluv znám, nemá smlouva vůči třetí osobě žádné účinky.⁴⁴ K tomuto ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. se vztahuje rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.2.2004, sp. zn. 20 Cdo 279/2003, dle kterého: *„Zda byl jiné osobě znám obsah smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, zkoumá soud ke dni vzniku vymáhané pohledávky. Okolnost, že jiná osoba obsah takové smlouvy znala či mohla znát v době zahájení vykonávacího řízení, není významná.“*

Jako poslední způsob modifikace zákonné úpravy SJM je třeba uvést možnost změny správy společného jmění. Manželé se mohou ve smlouvě dohodnout, že chtějí upravit správu společného jmění odchýlně od zákonné úpravy stanovené v § 145 a § 146 obč. zák. Jakou správu si manželé zvolí je zcela na jejich úvaze. Je například možné, aby celé společné jmění spravoval jen jeden z manželů, anebo si správu manželé mezi sebe rozdělí.

Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, si mohou své budoucí majetkové

---

⁴² Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 393

⁴³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI 2005, str. 393

⁴⁴ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, str. 50

poměry v manželství upravit smlouvou ve formě notářského zápisu, podle § 143a odst. 3 obč. zák. V této smlouvě si mohou např. vyhradit vznik společného jmění ke dni zániku manželství nebo mohou rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění atd. Takovou smlouvu zpravidla uzavírají snoubenci, kteří si tak mohou upravit a ujasnit své majetkové poměry dopředu, tedy již před vznikem manželství. Jedná se o tzv. předmanželskou anebo též rodinnou smlouvu.

Zánik společného jmění manželů

Úprava majetkových poměrů mezi manžely je spojena s existencí manželství. Se zánikem manželství, ať už rozvodem, smrtí jednoho z manželů či prohlášením za mrtvého, odpadá důvod pro zvláštní úpravu společných manželských majetkových poměrů. Společné jmění manželů představuje proto vždy jen dočasné uspořádání práv a povinností mezi manžely ke společnému majetku, protože již předem je zřejmé, že majetkové společenství manželů zanikne nejpozději smrtí jednoho z manželů.⁴⁵ Se zánikem manželství zanikne i SJM.

Jak jsem zmínila výše, manželství zaniká rozvodem, smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého (§ 22, § 23 zák. o rodině). Pokud byl manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká právní mocí rozhodnutí o prohlášení za mrtvého. Jestliže bylo prohlášení zrušeno, zaniklé manželství se neobnoví, jestli mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové (§ 22 odst. 2 zák. o rodině). V případě, že se tedy manželství neobnoví, zaniklo společné jmění prohlášením za mrtvého a je třeba ho vypořádat. Zanikne-li manželství rozvodem, pak zaniká dnem právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Dnem zániku manželství také zaniká společné jmění manželů.

Dnes účinná právní úprava neumožňuje zánik společného jmění manželů dohodou. Vedle případů zániku SJM rozvodem, smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, zákon připouští zánik SJM i za trvání manželství, a to ve dvou případech.

---

⁴⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 396

- Výrokem trestního soudu o propadnutí majetku některého z manželů (§ 66 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „**tr. zák.**“)
- Prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů [§ 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, insolvenční zákon (dále jen „**insolv. zák.**“)].

V případě rozhodnutí soudu o propadnutí majetku některého z manželů zaniká SJM dnem, kdy rozsudek o propadnutí majetku manžela nabude právní moci. V případě prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů zaniká SJM v okamžiku, kdy usnesení o prohlášení konkurzu bylo vyvěšeno na úřední desce soudu.⁴⁶

Od okamžiku zániku společného jmění manželů každý manžel nabývá vlastním jménem a do svého výlučného vlastnictví, pokud nabývají společně, stávají se podílovými spoluvlastníky.⁴⁷

3.3 Obecně o vypořádání společného jmění manželů

Podle § 149 odst. 2 obč. zák. zanikne-li společné jmění manželů, provede se jeho vypořádání. Vypořádáním se rozumí rozdělení majetku a závazků, které spadaly do společného jmění v den zániku manželství, tzn., že vypořádáním se stanoví, který majetek a které závazky zůstanou ve výlučném vlastnictví jednoho nebo druhého manžela anebo zda zůstanou manželům společně v jejich podílovém spoluvlastnictví. Tento způsob vypořádání je rozdílný od vypořádání podílového spoluvlastnictví, neboť při vypořádání SJM nedochází k nabytí vlastnictví ani jeho převodu či přechodu (vlastnictví ztrácí ten, komu vlastnictví nezůstává), naopak při vypořádání podílového spoluvlastnictví nejdříve dochází k jeho zrušení a pak se teprve rozhodne, komu se vlastnictví přikáže. Vypořádáním společného jmění manželů rozumíme vypořádání všeho, co bylo manželům v manželství společné. Den zániku manželství je rozhodný pro určení rozsahu společného jmění manželů. Vypořádání se provádí ex tunc, tedy

⁴⁶ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 190

⁴⁷ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 191

k okamžiku zániku SJM. Do masy společného vypořádávaného majetku patří vše, co manželům náleželo ke dni zániku SJM. K vypořádání společného jmění manželů dochází i tehdy, pokud manželé smlouvou zúžili SJM podle § 143a obč. zák. anebo v případě rozhodnutí soudu o zúžení SJM podle § 148 obč. zák.

Zákon neponechává na vůli manželů, zda se zaniklé společné jmění vypořádá či nikoliv. Z obratu „provede se“ vyplývá kogentnost tohoto ustanovení. Avšak řízení o vypořádání zůstává návrhové.⁴⁸ Zaniklo-li manželství z důvodu smrti anebo proto, že byl jeden z manželů prohlášen za mrtvého, společné jmění manželů se vypořádá podle ustanovení v § 175a a násl. o.s.ř. V případě zániku manželství rozvodem se provede vypořádání podle ustanovení § 149 odst. 2 obč. zák.

Mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním může uplynout i delší doba, a to z různých důvodů, např. manželé neuzavřou dohodou o vypořádání SJM a ani jeden z nich nepodá k soudu návrh na jeho vypořádání, nebo se soudní řízení dlouho protahuje. Zde je třeba položit si otázku, jaký právní režim se bude na vzniklou situaci vztahovat. Judikatura dospěla k názoru, že v průběhu doby mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním jsou oba manželé oprávněni společný majetek užívat, spravovat a řešit otázku jeho výnosů. O tom blíže v usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2263/2004: *„Bývalý účastník společného jmění manželů nemůže zcela vyloučit druhého z užívání věci, která doposud nebyla po zániku společného jmění vypořádána, nejde-li o případ, že účastníci měli ve společném jmění anebo ve vlastnictví dvě věci sloužící stejnému účelu.“* Na vzájemné vztahy se v tomto období přiměřeně použijí ustanovení o společném jmění manželů.⁴⁹

Občanský zákoník upravuje v ustanovení § 150 tyto způsoby vypořádání společného jmění manželů:

- dohodou manželů (§ 150 odst. 1)
- soudním rozhodnutím na návrh některého z manželů (§150 odst. 3)

---

⁴⁸ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 143

⁴⁹ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 193

- zákonnou domněnkou (§ 150 odst. 4)

K vypořádání SJM může dojít jen těmito způsoby, avšak i jejich vzájemnou kombinací. Manželé se např. mohou dohodnout na vypořádání ohledně části SJM a zbývající majetek může být vypořádán soudním rozhodnutím na návrh některého z nich, anebo se do zbytku uplatní zákonná nevyvratitelná domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.

3.4 Zásady pro vypořádání společného jmění manželů

Zásady pro vypořádání SJM jsou výslovně upraveny v § 149 odst. 2 a 3 obč. zák., a to tak, „*...že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem*“ (odst. 2).

„*Při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Při určení míry přičinění je třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti*“ (odst. 3).

Zásada rovnosti podílů obou manželů

Prvotní zásada při vypořádání SJM je v § 149 odst. 2 obč. zák., věta první formulována tak, že „*...se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich SJM jsou stejné.*“ Tato zásada rovnosti podílů obou manželů je vyslovena ve znění, odpovídající vyvratitelné právní domněnce.⁵⁰ U takové domněnky je přípustný důkaz opaku, a soud k ní bude přihlížet, pokud nebyla vyvrácena. V zásadě se má za to, že při vypořádání SJM by měl každý z manželů obdržet ½ z majetku náležejícího do SJM, tedy ½ aktiv a ½ pasiv tak, aby z hlediska kvantitativního byl výsledek

⁵⁰ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J.: Občanský zákoník – komentář. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 603

vypořádání takový, že každý z bývalých manželů obdrží stejné hodnoty, vyjádřené v penězích.

Rozmanitost, různost a většinou i reálná nedělitelnost věcí, které jsou předmětem SJM, má ten následek, že tohoto ideálního stavu nelze téměř nikdy dosáhnout. Proto je zásada rovnosti podílů obou manželů konstruována tak, aby bylo pokud možno co nejvíce se přiblížit stavu „spravedlivého“, vypořádání společného majetku. Při vypořádání SJM, na rozdíl od vypořádání podílového spoluvlastnictví, nedochází k přechodu nebo k převodu vlastnictví a vlastnictví se ani nezřizuje. Jde o takovou majetkovou změnu, při které se určuje, který majetek zůstane ve výlučném vlastnictví jednoho z vlastníků společného jmění a který ve vlastnictví druhého, přičemž vlastnictví k majetku ztrácí ten, kterému majetek nezůstává.

Každý z manželů nabývá stejným dílem jak aktiva, tak pasiva. Případné rozdíly, které mohou vzniknout ať už proto, že rozdělení aktiv není proveditelné tak, aby každý získal přesně jeho polovinu, nebo proto, že sice k rozdělení aktiv na polovinu pro každého možné je, ale není možné na polovinu rozdělit pasiva, se dají vyrovnat penězi. Ten z manželů, který nabude v celkové nominální hodnotě více, vyplatí druhému rozdíl v hodnotě nabývaného majetku v penězích.

Z dikce ustanovení § 149 odst. 2 obč. zák. „vychází se...., že podíly jsou stejné“ vyplývá určitá volnost této zásady, a i když se pro účely vypořádání uvádí, že podíly obou manželů jsou stejné, neznamená to, že by nebylo připuštěno odchylné stanovení podílu. O odchylné stanovení podílu (snížení výše podílu) půjde zejména v těch případech, kdy se jeden z manželů nepodílel na vytváření hodnot do společného jmění, počínal si neodpovědně k rodině, nestaral se o její potřeby, způsobil škodu, která musela být za trvání manželství uhrazována, a druhý z manželů na jejím způsobení neměl žádnou vinu. Odchylné stanovení podílu se však nemůže uplatnit v případech, kdy jeden z manželů vydělává ve svém zaměstnání více peněz než ten druhý.⁵¹ Viz též usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 10 Co 87/74: „*Výjimečné přiznání většího podílu při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nelze odůvodnit větší*

---

⁵¹ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, str. 228

zásluhou o vytvoření majetku, jestliže jeden z manželů měl k tomu lepší předpoklady (vzhledem ke svému vzdělání, schopnostem, profesi, zdraví, atd.) než druhý manžel....“ Naopak se v praxi mohou objevit i případy, kdy by bylo spravedlivé, osobě, která se mimořádně zasloužila o získání společného jmění manželů, přiznat vyšší podíl na majetku.

Charakter a vlastnosti zejména movitých věcí, ale i nemovitých věcí, tvořící SJM, neumožňují, aby byly rozděleny na polovinu ve smyslu rozdělení reálného – viz pojednání o podílovém spoluvlastnictví – ani tak, aby každý z manželů obdržel věci stejné kvality, stejné užitné i směnné hodnoty. Při vypořádání SJM má sice přednost takový postup, který by neměl vést k vyrovnání podílů v penězích, avšak jen zřídka je možno takového výsledku v praxi dosáhnout. Zásadu rovnosti podílů obou manželů, je třeba chápat spíše jako rovnost podílů ve smyslu nominálního vyčíslení celkové hodnoty SJM a stejně tak vyčíslení toho, co který z manželů získá.

Práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena (§ 150 odst. 2 obč. zák.). To znamená, že postavení věřitele zůstává stejné, i když společný závazek obou manželů nabude v rámci vypořádání jen jeden z nich. Oba rozvedení manželé jsou i nadále povinni věřiteli splnit dluh rukou společnou a nerozdílnou (§ 145 odst. 3 a 4 obč. zák.) a věřitel může požadovat jeho splnění po kterémkoli z nich, nebo po obou současně.

Zásada rovnosti podílů obou manželů při vypořádání SJM, upravená vyvratitelnou právní domněnkou v § 149 odst. 2 věta první obč. zák., vyjadřuje, že i v majetkových poměrech mezi manžely, stejně jako v ostatních poměrech mezi nimi upravenými zákonem o rodině, se uplatňuje a zdůrazňuje princip rovnosti práv a povinností obou manželů a to nejenom po dobu trvání manželství, ale také po jeho zániku.

Zásada zápočtů při vypořádání SJM

Během manželství, může docházet a zpravidla také dochází, k majetkovým přesunům z výlučného majetku jednoho nebo obou manželů do SJM nebo naopak z majetku náležejícího do SJM do výlučného majetku jednoho nebo obou manželů. Na

takový majetkový přesun, při kterém může dojít k „obohacení“ SJM nebo naopak k jeho „ochuzení“, pamatuje při vypořádání SJM § 149 odst. 2 věta druhá obč. zák., kdy: *„Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek“*. Smyslem a účelem tohoto zákonného ustanovení o zápočtech nepochybně je, aby i při respektování zásady rovnosti podílů obou manželů, bylo zohledněno to, že na úkor výlučného majetku jednoho z manželů (co patří do výlučného majetku) byla do SJM nabyta hodnota, která se při zániku SJM stane předmětem vypořádání, anebo naopak jeden z manželů nabude hodnoty na úkor SJM a jeho majetek se rozšíří- zvětší, zatímco majetek v SJM se zúží –zmenší. Předmětem SJM jsou totiž všechny věci, na jejichž pořízení byly, byť i jen z malé části, použity finanční prostředky ze SJM a zbytek byl uhrazen z výlučného majetku jednoho z manželů. Proto je nezbytné tuto skutečnost - vynaložení vlastních finančních prostředků na věc, která je předmětem SJM - zohlednit při jeho vypořádání.⁵²

V této souvislosti poukazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR R 42/1972, které, ač se vztahovalo na institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, má platnost i pro vypořádání SJM, podle něhož: *„Jestliže v době vypořádání byla hodnota věci (např. v důsledku opotřebení společným užíváním) nižší, než byla její původní hodnota, bylo by třeba k tomu přihlédnout a náklady, které na ni jeden z manželů ze svých prostředků vynaložil, by se nehradily v plné výši, nýbrž jen ve výši redukované podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci. Jestliže by v době vypořádání byla hodnota takové věci vyšší než původní hodnota, pak by se k tomuto zvýšení nepřihlíželo při stanovení náhrady nákladů, vynaložených jen z prostředků jednoho z manželů. Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (SJM) totiž náleží a oběma manželům je společná věc v takto zvýšené hodnotě, takže z takto zvýšené hodnoty by se vycházelo i při stanovení jejich podílu na společném majetku“*.

Zákon pro použití ustanovení o zásadách zápočtů volí rozdílnou právní úpravu a to tak, že požadovat, aby bylo uhrazeno, co který manžel vynaložil ze svého na společný majetek, je jeho oprávněním, zatímco nahrazení toho, co ze společného

---

⁵² Spáčil, J., Dvořák, J.: Vypořádání společného jmění manželů v soudním řízení. Právní fórum, 2007, č. 7, str. 255

majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek, je jeho povinností. To znamená, že k zápočtu, co bylo do společného majetku vynaloženo z výlučného majetku jednoho z manželů, se přihlédne pouze tehdy, pokud tohoto svého práva na zápočet využije. Je jen jeho vlastní věcí, zda takový zápočet požaduje a uplatňuje či nikoliv. Naopak, k vrácení toho, co bylo vynaloženo ze společného majetku na jeho výlučný majetek, je manžel vždy povinen. Je naprosto běžné, že každý z manželů si za trvání manželství ze společného jmění kupuje věci, které slouží pouze jeho osobní potřebě a stávají se proto samostatným majetkem jednoho z manželů, jako např. oblečení, hygienické potřeby a jiné potřeby osobní povahy. Soudní praxe dovodila, že v takovém případě není vždy nutné hodnotu těchto předmětů při vypořádání společného jmění manželů nahrazovat.

Otázka zápočtů a vnosů je dosti komplikovanou a složitou právní záležitostí, neboť se určitě stává, že takové majetkové přesuny ze společného majetku do výlučného majetku a naopak mohou nastávat na straně obou manželů. V praxi je pak obtížné zjistit, kdy, v jaké míře a výši byly náklady manželů vynaloženy a zda je o náklady vynaložené na společný majetek, či na majetek jednoho z nich.⁵³

Zásada potřeb nezletilých dětí při vypořádání SJM a princip zásluhovosti

Podle ustanovení § 149 odst. 3 obč. zák. se při vypořádání přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění.

Majetkové změny, k nimž při vypořádání SJM dochází, se mohou dotýkat i zájmů nezletilých dětí z manželství narozených (osvojených...). Zájem na jejich ochraně je vyjádřen v zásadě, že při vypořádání se přihlédne především k jejich potřebám. Použitím termínu „potřeby“, zákonodárce dává najevo, že je třeba uvažovat a řídit se při vypořádání reálnými konkrétními potřebami nezletilých dětí v době vypořádání. Tato zásada však neznamená, že podíl manžela, kterému byly děti svěřeny do výchovy pro dobu po rozvodu, by měl být automaticky vyšší, než podíl druhého manžela, viz též rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR R 70/1965, ve kterém se uvádí, že:

---

⁵³ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 224

„Při úvaze, zda bude na místě zvýšit podíl manžela z uvedeného důvodu, je třeba vždy přihlídnout k povaze, určení a upotřebitelnosti těchto věcí, a to i z hlediska jejich trvanlivosti. Je totiž třeba odlišovat věci, jež mohou sloužit jen potřebě dětí a jejichž životnost je krátká, takže jich manžel nemůže sám užívat (např. dětský kočárek, postýlka, apod.), od věcí, jež mohou sloužit i potřebě jiných osob než dítěte, jež jsou trvanlivější hodnoty a znamenají rozšíření majetku manžela i pro dobu, kdy dítě odroste (např. pianino, zařízení pokoje apod.).“⁵⁴ K možné nerovnosti podílů manželů se vyslovil Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí se sp. zn. 22 Cdo 3272/2010, ve kterém uvedl, že potřeby a zájmy nezletilých dětí mohou v řízení o vypořádání společného jmění manželů vést k odklonu od rovnosti podílů (tzv. disparitě podílů).

Zásada potřeb nezletilých dětí by se v praxi při vypořádání SJM měla projevit tak, že při rozdělení jednotlivých věcí by měly tomu z manželů, kterému byly svěřeny do výchovy nezletilé děti, připadnout věci, které jsou určeny dětem k užívání a které aktuálně potřebují. Může jít například o nábytek určený a sloužící dětem k jeho užívání, věci, sloužící jejich výchově, vzdělávání, zájmům, nákladnější učební pomůcky, PC, nákladnější hudební nástroje, sportovní potřeby. Z vypořádání společného jmění manželů je však třeba vyloučit věci, které jsou majetkem dětí, jako např. zmíněné piano, jízdní kolo, mobilní telefon atd.) Tyto věci nemohou být předmětem společného jmění manželů a nemohou být tedy vypořádány.

Zásluha jednoho z manželů o nabytí a udržení společného majetku, která je do určité míry vyvažována starostí druhého z manželů o rodinu (příčemž při určení míry přičinění je třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti) určitě sama o sobě automaticky nemůže vést k modifikaci podílů. Je především vyjádřením klasického modelu uspořádání rodiny a úlohy manželů v ní. Avšak v určitých případech může vést k tomu, že při vypořádání by nebylo na místě, aby podíly obou manželů byly stejné. Může se jednat o takový případ, kdy jeden z manželů společně nabytý majetek zneužívá, plýtvá jím, ochuzuje rodinu (hazardní hry, alkoholismus, narkomanie, rozmařilý život, neúčelné utrácení a výdaje nesloužící ku prospěchu rodiny, apod.).⁵⁵

---

⁵⁴ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 231

⁵⁵ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 229

Všechny tyto zásady uvedené v § 149 obč. zák. musí být dodržovány a respektovány vždy, když k vypořádání SJM dochází v občanskoprávním soudním řízení na základě žaloby podané jedním z manželů, kdy soud vypořádá SJM autoritativním rozsudkem. Z dispozitivní povahy občanských práv pak vyplývá, že při mimosoudním vypořádání SJM dohodou, eventuálně soudem schváleným smírem, nemusí manželé při vypořádání SJM, v souladu se zásadou smluvní volnosti, k těmto zásadám přihlížet a mohou se od nich odchýlit.

3.5 Formy vypořádání SJM

Zatímco zákonná úprava vzniku, rozsahu, předmětu a zániku SJM, provedená v občanském zákoníku je kogentní povahy a není na vůli jeho subjektů (s výjimkou provedenou v § 143a obč. zák.) se od ní odchýlit, je zákonná úprava vypořádání SJM založena na tom, že je především věcí dohody mezi manžely, jak se mezi sebou vypořádají a jak se odchýlí od zásad, o nichž je pojednáno výše, v kapitole 3.4 této práce. Pokud se manželé nedohodnou, provede vypořádání na návrh jednoho z nich soud. Teprve v případě, že manželé neuzavřou ani dohodu a ani se v zákonné lhůtě tři let neobrátní na soud s návrhem na vypořádání, pak se uplatní zákonná domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.

K vypořádání společného jmění manželů může dojít jen způsoby uvedenými v § 150 obč. zák.:

- dohodou manželů (§ 150 odst. 1)
- soudním rozhodnutím vydaným na návrh některého z manželů (§ 150 odst. 3)
- zákonnou domněnkou (§ 150 odst. 4)

Občanský zákoník umožňuje i kombinaci těchto tří forem vypořádání a to tak, že manželé mohou dohodu o vypořádání uzavřít jen ohledně části společného majetku a zbylá část může být vypořádána v soudním řízení popř. na základě zákonné domněnky.⁵⁶

---

⁵⁶ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 683

3.5.1 Vypořádání společného jmění dohodou

Důvody, proč je dohoda preferovaným způsobem vypořádání SJM jsou mnohé. Především je dohoda využitím a vyjádřením zásady smluvní volnosti osob, kdy je ponecháno na vůli jednajících stran, aby své majetkové poměry uspořádaly tak, jak si obě strany shodně přejí, jaká je jejich shodná vůle a jak obě považují za správné. Dohodou o vypořádání SJM se předejde soudnímu řízení, které je s ohledem na skutkové i právní složitosti časově náročné, zdlouhavé a také finančně nákladné.

Ze znění § 149 odst. 2 obč. zák. „*Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání, ...*“ jednoznačně vyplývá, že k platnosti dohody je vyžadováno, aby byla uzavřena až po zániku SJM, nikoli dříve.

Prolomení zásady, podle níž lze platně uzavřít dohodu o vypořádání SJM až po jeho zániku, je smlouva o vypořádání majetkových poměrů mezi manžely, jejíž uzavření se předpokládá již před rozvodem, podle § 24a zák. o rodině. Tato smlouva upravuje podmínky rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu. Písemná dohoda podle § 24a zák. o rodině nabývá platnosti okamžikem jejího uzavření, avšak její právní účinky – práva a povinnosti – mohou nastat až po právní moci rozsudku o rozvodu manželství a to jen za předpokladu, že k rozvodu manželství došlo podle § 24a zák. o rodině.⁵⁷ Při takovém vypořádání SJM dohodou před jeho zánikem je však třeba pamatovat na to, že od doby uzavření této dohody do doby nabytí její účinnosti, právní moci rozsudku o rozvodu, mohou nabývat oba manželé další majetek, který v době uzavření dohody ještě nebyl v SJM. O tomto dalším majetku, který v dohodě není obsažen, se mohou manželé dohodnout například tak, že movité věci, které kterýkoli z nich nabude v době od uzavření dohody do zániku SJM se stanou vlastnictvím toho z nich, který učinil právní úkon, na základě něhož k nabytí vlastnictví došlo (např. kupní smlouva) anebo mohou uzavřít dodatek k dohodě o vypořádání.⁵⁸

Myslím si, že nic nebrání tomu, aby u věcí nemovitých, nabytých některým z

---

⁵⁷ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 684

⁵⁸ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 202

manželů v době od uzavření dohody do zániku SJM, se manželé dohodli tak, že taková nemovitá věc se po účinnosti dohody stane předmětem jejich podílového spoluvlastnictví.

Dohodu o vypořádání SJM mohou manželé uzavřít nejpozději do tří let od zániku SJM. Pokud je předmětem vypořádání SJM nemovitost, musí být v této lhůtě podán i návrh na vklad do katastru nemovitostí. Dohoda uzavřená uplynutím této lhůty je absolutně neplatná a není-li v této lhůtě ani podán návrh na vypořádání soudem, uplatní se zákonná domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.

Dohoda o vypořádání SJM, jako dvoustranný právní úkon, musí především splňovat základní náležitosti vůle a jejího projevu, které jsou ze zákona nezbytné pro platnost každého právního úkonu, jak jsou výslovně uvedeny v § 37, 38 a 39 obč. zák., navíc je k její platnosti třeba, aby byla uzavřena písemnou formou (§ 150 odst. 1 obč. zák.). Požadavek písemné formy pro platnost dohody o vypořádání SJM zajišťuje právní jistotu, která je při změnách majetkových poměrů k nimž takto dochází, zcela nezbytná.

Při vypořádání SJM dohodou se může jevit jako velmi zásadní určitost a srozumitelnost tohoto právního úkonu. Soubor věcí a ostatního majetku, který tvoří SJM, by měl být v dohodě uveden co nejpřesněji, aby jednotlivé věci nebo ostatní majetek, byly identifikovány nezaměnitelně s jinými, a to opět z důvodů právní jistoty o tom, které věci a které hodnoty byly učiněny předmětem dohody a které věci a hodnoty připadají každému z kontrahentů. Věci nemovité, jsou-li předmětem vypořádání SJM, se v dohodě určují dle stavu v katastru nemovitostí, je však vhodné uvést výslovně v dohodě i jejich příslušenství a součásti, které nejsou nijak evidovány v katastru nemovitostí. U věcí movitých, jakož i u jiných majetkových práv je třeba, pokud možno uvést např. jejich přesné označení, případně datum jejich pořízení, pořizovací cenu atd. Někdy se může také stát, že si manželé neuvědomí, co všechno do společného jmění patří a které věci se mohou ještě objevit. Je zkrátka možné, že na některé věci v rámci vypořádání manželé zapomenou a proto je vhodné, aby manželé v rámci dohody o vypořádání uzavřeli jakousi generální klausuli, např. „v případě, že se objeví další věci, které nebyly jmenovány v dohodě, platí, že jsou vlastnictví té osoby, která je našla,

popř., u něhož zůstaly“.⁵⁹

V rámci dohody o vypořádání mohou manželé též uzavřít smlouvu ve prospěch třetího (viz § 50 obč. zák.), většinou ve prospěch svých dětí, na které manželé převedou vlastnické právo. Ať už je vlastnictví převedeno jakýmkoliv způsobem (darem, koupí), je třeba respektovat zákonná ustanovení, která se toho týkají. V případě, jde-li o převod nemovitosti, požaduje se písemná forma a vklad do katastru nemovitostí. Ve vztahu k věřitelům se uplatní zákonná zásada upravená v § 150 odst. 2 obč. zák., a to, že: „*Práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena*“. Dohoda o vypořádání může být uzavřena i ve formě soudního smíru, avšak pak musí být tato dohoda schválena soudem (viz § 69 a § 99 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „*o.s.ř.*“). Pokud nastane situace, že SJM zanikne v důsledku výroku soudu o propadnutí majetku podle § 66 tr. zák., pak dohodu uzavírá příslušný orgán státu s druhým manželem, jehož majetek nepropadl. Podobný případ nastane v důsledku prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů podle insolv. zák., v takovém případě uzavírá s druhým manželem dohodu insolvenční správce se schválením insolvenčního soudu podle § 271 odst. 1 insolv. zák.

Pro účely uzavření dohody o vypořádání SJM není nutné, aby majetek, resp. jeho obvyklá cena, byl stanoven znaleckými posudky, a to ani v případě, že předmětem vypořádání je nemovitost. Na celkové hodnotě společného majetku se mohou strany dohody, stejně jako na všem ostatním, dohodnout.

Jako na každou jinou smlouvu, se i na dohodu o vypořádání SJM samozřejmě vztahuje zákonné ustanovení o možnosti odstoupení od smlouvy podle § 48 obč. zák. Z důvodů uzavření dohody v tísní za nápadně nevýhodných podmínek (§ 49 obč. zák.) I když se mohou manželé při uzavření dohody odchýlit od zásad pro vypořádání SJM, zejména od zásady rovnosti podílů, je-li taková dohoda uzavřena v tísní a zároveň za nápadně nevýhodných podmínek, není vyloučena možnost od dohody o vypořádání SJM odstoupit. Tísní se v právní teorii i praxi rozumí objektivní stav, který omezuje svobodu rozhodování toho, kdo právní úkon činí. Může to být tíseň sociální,

---

⁵⁹ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2009, str. 146

hospodářská ale i jiná, a osoba v takové tísní uzavře dohodu, která je pro ni zjevně neprospěšná, kterou by jinak za normálních okolností neuzavřela a která jí působí újmu.⁶⁰ Nápadně nevýhodné podmínky jsou takové, které objektivně hodnoceno, vedou ke zjevnému nepoměru mezi plněními, které každá strana dohody podle ní poskytne a obdrží. Oba předpoklady, tj. tíseň a nápadně nevýhodné podmínky musí existovat současně, aby mohly být důvodem k odstoupení od smlouvy dle § 49 obč. zák. Pro posouzení tísně a nápadně nevýhodných podmínek lze i v tomto případě použít nálezy Ústavního soudu, které se týkají výkladu těchto právních pojmů v souvislosti s restitučními zákony, např. nález Ústavního soudu, sp. zn. I ÚS 65/96, I ÚS 141/98 .

Na dohodu o vypořádání SJM lze vztáhnout i ustanovení o neplatnosti právního úkonu z důvodu omylu ve smyslu § 49a obč. zák. a na něj navazující ustanovení o relativní neplatnosti a její dovolání se § 40a obč. zák.

Dohoda o vypořádání SJM může být platně uzavřena též jen ohledně části SJM. Ten společný majetek, který manželé neučinili předmětem dohody, může být vypořádán další dodatečnou dohodou, uzavřenou v zákonné tříleté lhůtě od zániku SJM nebo soudním rozhodnutím anebo zákonnou domněnkou.⁶¹

Pro vypořádání SJM dohodou platí, že práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena (§ 150 odst. 2. obč. zák.). Tímto ustanovením zákon vyslovuje zákaz zasahování dohody o vypořádání SJM do práv věřitelů manželů. Jde o ochranu práv věřitelů, kteří by jinak mohli být dohodou o vypořádání SJM poškozeni tak, že by vymahatelnost jejich pohledávky mohla být oslabena nebo zmařena. Mohlo by dojít například k takové situaci, kdy jeden z manželů nabude podstatnou část aktiv majetku bez závazků a druhý menší nebo dokonce žádnou část aktiv SJM a všechny společné závazky. Poukazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 21 Cdo 2088/2000, z jehož odůvodnění vyplývá mimo jiné to, že uzavřeli-li manželé dohodu o vypořádání BSM (nyní SJM) se záměrem znemožnit nebo ztížit uspokojení pohledávky věřitele, pak účel takové dohody odporuje zákonu, neboť poškozování věřitele je trestným

---

⁶⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 155

⁶¹ Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: Občan a vlastnictví v českém právním řádu. Praha: Linde, 2002, str. 296

činem, a tato dohoda je ve smyslu ustanovení § 39 obč. zák. absolutně neplatná.⁶²

3.5.2 Vypořádání SJM soudním rozhodnutím

Nemohou-li se bývalí manželé dohodnout, může kterýkoli z manželů (případně správce konkurzní podstaty) ve lhůtě do tří let od zániku SJM podat soudu návrh (žalobu) na jeho vypořádání soudní cestou. Tříletá lhůta k podání návrhu, která počíná běžet od zániku SJM, je lhůtou hmotněprávní a proto musí být návrh podán soudu nejpozději v poslední den této lhůty, způsobem uvedeným v § 42 o.s.ř. a musí obsahovat obecné náležitosti návrhu uvedené v § 79 o.s.ř. Opožděné podání návrhu (po uplynutí tříleté lhůty) musí mít za následek zamítnutí návrhu, protože k vypořádání SJM došlo zákonnou právní domněnkou dle § 150 odst. 4 obč. zák.

Vedle obecných náležitostí by měl návrh obsahovat údaje o okamžiku vzniku SJM (uzavření manželství) a o jeho zániku (o právní moci rozsudku o rozvodu manželství). Nezbytnou náležitostí takového návrhu musí být co nejpřesnější označení majetku, tvořícího SJM, tedy označení věcí (movitých i nemovitých), označení pohledávek a závazků a jejich právního základu a uplatňuje-li se v návrhu též započtení, označení toho, o jaké započtení se jedná a jaký je jeho právní důvod.

K určitosti návrhu na vypořádání SJM může přispět také uvedení obvyklé ceny věcí, které jsou do návrhu zařazeny.⁶³ Obvykle se bere za základ cena pořizovací, je-li ovšem známá, snížená v důsledku stáří, opotřebení, vad věci a také s ohledem na tržní cenu věci. V návrhu na soudní vypořádání SJM by mělo konečně – alespoň v petitu návrhu - být uvedeno, jaké vypořádání navrhopatel navrhuje, tedy které věci ze společného majetku mají připadnout kterému z manželů, jak mají být vypořádány společné pohledávky a závazky a případně, nelze-li vypořádání provést tak, aby každému z manželů připadl stejný podíl, jaká částka a v jaké lhůtě má být vyplacena tomu, jemuž se má dostat méně než polovina z celkového společného majetku i v

---

⁶² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 892

⁶³ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 216

návaznosti na uplatněné zápočty.⁶⁴

V soudním řízení o vypořádání SJM je při zjišťování jeho rozsahu soud vázán tím, co strany učiní předmětem vypořádání (není ovšem vázán navrženým způsobem vypořádání) a není povinen zjišťovat a do SJM zahrnovat majetek, který manželé neučinili předmětem řízení. Pokud manželé část majetku náležejícího do SJM v soudním řízení nezahrnou a nedošlo-li k jeho vypořádání dohodou, soud o něm nerozhodne a ohledně této části majetku nastupuje zákonná domněnka vypořádání podle § 150 odst. 4 obč. zák.⁶⁵

Soudní řízení o vypořádání SJM je tzv. „iudicium duplex“, kdy obě strany sporu mají v takovém řízení postavení žalobce a žalovaného současně. Soud není proto vázán návrhem navrhovatele v tom, jak provést vypořádání SJM a není v tomto směru vázán ani návrhem druhé strany. Je vázán toliko zásadami uvedenými pro vypořádání SJM v § 149 obč. zák. (viz též rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 684/2004).

Podstata soudního řízení o vypořádání SJM spočívá ve zjištění (prokázání)

- rozsahu SJM, tj. které věci, majetková práva, pohledávky a závazky jsou předmětem SJM
- obvyklé ceny movitých a nemovitých věcí
- hodnoty společných majetkových práv, vyjádřené v penězích
- výše pohledávek a závazků
- vyčíslení aktiv a pasiv SJM
- existence, právního důvodu a výše zápočtů
- důvodů pro přikázání jednotlivých věcí, majetkových práv, pohledávek a závazků jednomu nebo druhému z manželů
- vyčíslení finanční náhrady, přicházející v úvahu tehdy, nebude-li možné dosáhnout rovnosti hodnoty podílu, nabývaného oběma manžely

Ke zjištění všech těchto rozhodných skutečností je vždy, nedojde-li např. ke

---

⁶⁴ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 205

⁶⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 893

shodnému tvrzení obou stran (§ 120 odst. 4 o.s.ř.), potřeba provádění někdy i velmi rozsáhlého a náročného dokazování včetně znalecký posudků, zejména při zjišťování obvyklé ceny věcí. Bez znaleckého posudku se soud zpravidla nemůže obejít tehdy, je-li zjišťována obvyklá cena věcí nemovitých, neboť u takových zjištění je pro posouzení ceny třeba odborných znalostí, neboť soud musí provést vypořádání nejen po stránce kvalitativní, ale i kvantitativní. Pro stanovení ceny se vychází z obecné ceny obvyklé v daném místě a v době rozhodování, která vyjadřuje aktuální tržní hodnotu. Podle judikatury Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 900/2004 vyplývá, že: „*Při oceňování věcí, které náležejí do bezpodílového spoluvlastnictví, se vychází ze stavu věci ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví, ale z její ceny v době, kdy se provádí vypořádání.*“

Skutkově i právně jsou nepochybně složité otázky případných zápočtů, při nichž může docházet i ke značné modifikaci zásady o rovnosti podílů obou manželů. Rovněž tak posuzování toho, která konkrétní věc, tvořící majetek ve společném jmění manželů, má připadnout kterému z manželů, bývá v praxi značně obtížné i při respektování zákonných zásad pro jeho vypořádání.

Je-li předmětem společného jmění manželů majetkové právo společného členství v bytovém družstvu, při společném nájmu družstevního bytu manžely, případně toto majetkové právo vždy tomu z rozvedených manželů, který se na základě předchozí dohody nebo předchozího soudního rozhodnutí o zrušení práva společného nájmu družstevního bytu stal jeho výlučným nájemcem (R 42/1972).⁶⁶ Cena tohoto majetkového práva se stanoví jako cena obvyklá, tj. cena, kterou by bylo možno za převod tohoto práva v rozhodné době a místě dosáhnout (rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 31 Cdo 2428/2000), přičemž rozhodnou dobou je doba, kdy k vypořádání společného jmění dochází.⁶⁷ O tom více v kapitole 3.9.

Ve výjimečných případech, nelze-li spravedlivě požadovat, aby nemovitost sloužící k bydlení připadla jednomu z manželů, je možné, aby soud rozhodl tak, že se nemovitost přikáže do podílového spoluvlastnictví obou manželů, jak je to možné i při

---

⁶⁶ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 164

⁶⁷ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 220

vypořádání SJM dohodou. Může k tomu dojít např. tehdy, když se jedná o nemovitost značné hodnoty určené k bydlení, kterou oba manželé i po rozvodu manželství užívají a chtějí užívat i v budoucnu a žádný z nich není schopen finančního vyrovnání podílů (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 629/2000).⁶⁸

3.5.3 Vypořádání SJM na základě zákonné domněnky

Může se stát, že ve lhůtě do tří let od zániku manželství není uzavřena dohoda o vypořádání SJM a není ani podán soudu návrh na jeho vypořádání. Již novela občanského zákoníku, provedená zákonem č. 131/1982 Sb., zařadila do ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. (nyní § 150 odst. 4 obč. zák.) novou úpravu a přistoupila k účinnějšímu řešení těch situací, jež vznikaly v souvislosti s nevypořádaným - tehdy bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů.

Podle ustanovení § 150 odst. 4 obč. zák. platí, že: „Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.“

Zákonodárce v tomto případě vyslovuje v ustanovení nevyvratitelnou právní domněnku („... platí, že...“), která se uplatní tehdy, nedošlo-li v zákonné tříleté lhůtě ani k uzavření dohody o vypořádání SJM, ani nebyl v této lhůtě podán soudu návrh na jeho vypořádání. Hlavním záměrem bylo, aby se zabránilo vzniku nežádoucích a někdy neřešitelných právních poměrů a přispělo se tak k zajištění právní jistoty. Tato nevyvratitelná právní domněnka s kogentně stanovenými právními účinky spočívá v tom, že není-li dohoda uzavřena v zákonné lhůtě a není-li v zákonné lhůtě ani podán

---

⁶⁸ Králík, M.: Podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů (vybrané otázky vzájemných vztahů). Právní rozhledy, 2008, č. 21, str. 773

návrh na soudní vypořádání SJM, předpokládá se, bez možnosti vyvrácení, že vypořádání SJM bylo mezi manžely provedeno takto (§ 150 odst. 4 obč. zák.):

- movité věci: vypořádání podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá
- ostatní movité věci, které nejsou výlučně užívány a všechny věci nemovité: platí, že se stávají předmětem spoluvlastnictví a podíly obou spoluvlastníků jsou stejné (vzniká podílové spoluvlastnictví)
- ostatní majetková práva, pohledávky a závazky manželům společné, nabývá každý z nich stejným dílem

Vypořádání SJM zákonnou domněnkou respektuje do značné míry zásadu rovnosti podílů obou manželů, neboť u těch movitých věcí, které nejsou ve výlučném užívání jen jednoho z manželů a u všech věcí nemovitých, zakládá podílové spoluvlastnictví tak, že každý z manželů je podílovým spoluvlastníkem ideální $\frac{1}{2}$ těchto věcí. Zásada rovnosti podílů je v tomto případě vypořádání SJM splněna i pokud jde o veškerá ostatní společná majetková práva, pohledávky a závazky, dříve náležející do SJM.⁶⁹ Tento způsob vypořádání SJM však nijak nezohledňuje zásady pro vypořádání SJM ve smyslu § 149 odst. 3 obč. zák. a nepřihlíží se při něm k tomu, co některý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek, ani k tomu, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Nepřihlíží se ani k tomu, jaké jsou potřeby nezletilých dětí, jak se který manžel staral o rodinu ani k tomu, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Nastanou-li mezi bývalými manžely pochybnosti týkající se účinků zákonné domněnky, mohou se pouze žalobou domáhat určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, vypořádání společného jmění manželů však již žádat nemohou.⁷⁰

K nepříznivým důsledkům, k nimž může při takovém vypořádání SJM docházet, by měli rozvedení manželé ve vlastním zájmu předejít včasným uzavřením platné dohody o vypořádání SJM, případně včasným podáním návrhu na jeho soudní

---

⁶⁹ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 240

⁷⁰ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 242

vypořádání.

3.6 Vypořádání SJM v rámci dědického řízení

Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci (§ 22 odst. 1 zák. o rodině). Zánikem manželství smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého (dále jen „zůstavitel“) zaniká společné jmění manželů, zůstavitele a pozůstalého manžela. Měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek v SJM, provede se vypořádání SJM v rámci dědického řízení, upraveného v § 1751 o.s.ř. tak, že soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Může se také stát, že společné jmění manželů zaniklo ještě za života zůstavitele (např. rozvodem), avšak společné jmění nebylo za života zůstavitele vypořádáno. Důležité je to, zda již bylo zahájeno soudní řízení o vypořádání SJM. Pokud již bylo zahájeno soudní řízení o vypořádání SJM, soudní komisař vyčká na výsledek tohoto soudního řízení a do dědictví pak zařadí to, co z tohoto majetku připadlo podle pravomocného rozhodnutí soudu zemřelému manželovi.⁷¹ Dle názoru Holuba, M., Bičovského, J., Pokorného, M., v případě, že nebyl podán návrh na zahájení soudního řízení o vypořádání SJM, lze se přiklonit k tomu názoru, že je tu podle ustanovení § 853 obč. zák. možné pohlížet na nevypořádané společné jmění manželů stejně jako na zaniklé manželství smrtí a řešit vypořádání v soudním řízení podle ustanovení § 1751 a násl. o.s.ř.

O vypořádání společného jmění manželů rozhoduje soud (notář jako soudem pověřený soudní komisař) v rámci celého dědického řízení. Účastníky jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici a v části dědického řízení, v němž se určuje, které z věcí patří do SJM též pozůstalý manžel. Zjištění rozsahu a obvyklé ceny společného jmění manželů, stejně jako určení toho, co ze společného jmění manželů patří do dědictví a co pozůstalému manželovi, se provede podle zásad uvedených v občanském zákoníku, tedy tak, jako kdyby o vypořádání společného jmění

---

⁷¹ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1243

manželů bylo rozhodováno soudem ve sporném řízení.

Použití zásad uvedených v § 149 odst. 2 a 3 obč. zák. má vést k tomu, aby bylo dosaženo stejného stavu, jako kdyby bylo vypořádání společného jmění manželů provedeno za života obou manželů, neboť všechna práva a povinnosti, vyplývající ze SJM, přecházejí v rámci univerzální sukcese na dědice zemřelého manžela. Není samozřejmě vyloučeno, aby vypořádání společného jmění manželů bylo v rámci dědického řízení vypořádáno dohodou mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele.⁷² V případě, že mezi nimi nedojde k dohodě, musí rozhodnout o vypořádání na návrh soud ve sporném řízení.

O vypořádání společného jmění manželů rozhodne soud usnesením tak, že buď schválí dohodu uzavřenou mezi dědici a pozůstalým manželem, a nedošlo-li k jejímu uzavření, autoritativně rozhodne, přičemž obsahem tohoto rozhodnutí je určení majetku ve společném jmění manželů, jeho obvyklá cena a určení toho, který majetek patří do dědictví (podíl zůstavitele) a který majetek patří pozůstalému manželovi. Majetek ze společného jmění manželů, který patří do dědictví je spolu s dalším majetkem zůstavitele zahrnut do předmětu dědictví a v dědickém řízení dále mezi dědice vypořádán podle příslušných ustanovení občanského zákoníku o dědění (část sedmá obč. zák.). Je-li to účelné a lze-li dosáhnout rychlejšího a hospodárnějšího průběhu dědického řízení, nemusí soud o vypořádání společného majetku vydávat samostatné usnesení a může o něm rozhodnout až při konečném vypořádání dědictví.

Závěrem lze říci, že i při smrti jednoho z manželů, která má za následek zánik společného jmění manželů, jsou zachovány všechny zákonné zásady, které by byly použity při soudním vypořádání a jejichž modifikace je umožněna pouze dohodou.

3.7 Vypořádání SJM v insolvenčním řízení

Již v kapitole o zániku společného jmění manželů jsem zmínila, že výjimečně zákon připouští, aby došlo k zániku SJM i za trvání manželství. K takovému případu

---

⁷² Dvořák J., Spáčil J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 236

dochází za situace, je-li na majetek jednoho z manželů prohlášen konkurs podle § 268 odst. 1 insolv. zák. V takovém případě nastává zánik SJM okamžikem právního účinku prohlášení konkursu. Podle § 89 odst. 1 insolv. zák. nastávají právní účinky prohlášení konkursu dnem, kdy bylo rozhodnutí insolvenčního soudu o prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů zveřejněno v insolvenčním rejstříku. Dalším způsobem řešení úpadku dlužníka podle insolv. zák. mohou být zvláštní řešení úpadku, reorganizace a oddlužení. Pro účely společného jmění manželů mají význam jako způsoby řešení úpadku především konkurz anebo reorganizace.⁷³

Pokud si manželé vyhradili vznik SJM ke dni zániku manželství podle § 143a odst. 2 obč. zák., má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Proto se po jeho prohlášení provede vypořádání. Vypořádání se provede i v případě již zaniklého SJM, ale dosud nevypořádaného stejně tak jako společného jmění, které bylo již dříve zúženo smlouvou anebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo ještě vypořádáno. Jestliže již probíhá soudní řízení o vypořádání dříve zaniklého SJM, prohlášením konkursu se nepřerušuje, avšak namísto úpadce do něj vstupuje správce konkursní podstaty.⁷⁴

Prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů má i účinky na platnost některých smluv mezi manžely. Smlouvy mezi manžely, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkursu neplatnými, jde-li o smlouvy o zúžení rozsahu SJM, smlouvy o rozšíření rozsahu SJM, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka, smlouvy o rozšíření rozsahu SJM, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby náležející jen dlužníku a o dohody o vypořádání SJM včetně soudem schváleného smíru (viz § 269 odst. 1 insolv. zák.).

Poté, co příslušný insolvenční soud dojde ke kladnému závěru o existenci

---

⁷³ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 242

⁷⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I - komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 897

úpadku dlužníka, vydá rozhodnutí o prohlášení konkurzu na majetek dlužníka anebo rozhodne o povolení reorganizace. Po prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů se provede vypořádání SJM, které podle § 268 odst. 2 insolv. zák. zaniklo prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů nebo do prohlášení konkurzu zaniklo, avšak nebylo vypořádáno nebo bylo zúženo smlouvou (§ 143a odst. 1 obč. zák.) nebo rozhodnutím soudu (§ 148 odst. 1, 2 obč. zák.) a do prohlášení konkurzu nebylo vypořádáno. Podle § 268 insolv. zák. platí, že prohlášením konkurzu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela a podle § 276 odst. 1 insolv. zák. po dobu trvání účinků prohlášení konkurzu nemůže vzniknout nové a uzavře-li dlužník nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků.

Do majetkové podstaty, která slouží k uspokojení dlužnických věřitelů, se zahrnuje i majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manžela, přičemž jeho rozsah se liší podle toho, zdali podal insolvenční návrh věřitel anebo dlužník. Podle § 205 odst. 1 insolv. zák. *„Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil ke dni zahájení insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení.“* Podle § 205 odst. 2 insolv. zák. *„Podal-li insolvenční návrh věřitel, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud nařídil předběžné opatření, kterým zcela nebo zčásti omezil právo dlužníka nakládat s jeho majetkem, majetek, který dlužníkovi patřil v době, kdy insolvenční soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka, a majetek, který dlužník nabyt v průběhu insolvenčního řízení po vydání těchto rozhodnutí.“*

Podle § 274 insolv. zák. nelze-li provést vypořádání SJM proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění, zahrne se celý majetek náležející do SJM do majetkové podstaty. V případě, že bude do majetkové podstaty zahrnuto společné jmění, které bude celé použito k uspokojení věřitelů, vyvstává zde otázka, jak si ochrání druhý manžel svůj vypořádací podíl. Obdobně jako při exekučním řízení může manžel podat vylučovací (excindační) žalobu a domáhat se vyloučení toho, co by představovalo jeho vypořádací podíl.⁷⁵ Vzhledem k tomu, že insolvenční zákon je poměrně mladý, domnívám se, že až

---

⁷⁵ Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachel, L.: Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení – komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 355

soudní praxe a čas ukážou, které další způsoby řešení přichází v úvahu.

Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání SJM anebo podat soudu návrh na jeho vypořádání.⁷⁶ Podle § 271 insolv. zák. je dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřená insolvenčním správcem účinná, jakmile ji schválí insolvenční soud. Insolvenční soud dohodu o vypořádání společného jmění manželů neschválí, je-li v rozporu s právními předpisy nebo jestliže s ní nesouhlasí věřitelský výbor. Insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání společného jmění manželů má účinky pravomocného rozsudku. Pro zrušení rozhodnutí o schválení dohody platí obdobně ustanovení občanského soudního řádu o zrušení usnesení o schválení smíru.

Jestliže v době prohlášení konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání SJM, nastanou právní účinky zákonné domněnky podle § 150 odst. 4 obč. zák. až po 6 měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání SJM (dohodu uzavírá správce konkurzní podstaty s manželem úpadce) nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu; práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena (viz. § 269 odst. 2 insolv. zák.).

Vedle konkurzu může být dalším způsobem řešení úpadku reorganizace. Reorganizace je určena pro střední a velké podnikatele a v podstatě jde o postupné a poměrné uspokojování dlužnických pohledávek z provozu jeho podniku, který je provozován podle určitého plánu anebo spočívá v jednorázových ozdravných opatřeních.⁷⁷ Reorganizace řeší úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká pouze podniku dlužníka (§ 316 odst. 2 insolv. zák.). V tom spočívá i rozdíl mezi reorganizací a konkursem, který lze prohlásit i na osoby nepodnikající. Rozhodnutím o povolení reorganizace společné jmění manželů nezaniká.⁷⁸ Důsledkem toho je, že majetek ve společném jmění může být použit pro účely reorganizace, avšak pouze za předpokladu, že k tomu dá manžel dlužníka souhlas. Takové prohlášení manžela musí

---

⁷⁶ Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 242

⁷⁷ Winterová, A.: Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008, str. 635

⁷⁸ Dvořák, T.: Společné jmění manželů a insolvenční zákon. Právní fórum, 2010, číslo 2, str. 62

být vlastnoručně podepsáno a pravost podpisu na něm úředně ověřena, jak vyplývá z ustanovení § 342 písm. c) insolv. zák.

Způsob řešení úpadku dlužníka jako fyzické osoby reorganizací nebude obecně příliš pravděpodobný vzhledem k ekonomickým předpokladům, které musí splňovat, viz § 316 odst. 4 insolv. zák.

3.8 Vypořádání SJM, jehož předmětem je obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným

Obchodní podíl jako předmět SJM

Zanikne-li SJM, jehož předmětem je obchodní podíl, musí v rámci jeho vypořádání dojít i k vypořádání tohoto obchodního podílu. Obchodní podíl jako soubor práv a povinností společníka je spojován pouze se společností s ručením omezeným.

Termín „podíl“ ve smyslu obchodně-právního občanský zákoník nezná, a tudíž tohoto pojmu užívá z práva obchodního, konkrétně ze zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**obch. zák.**“), z ustanovení § 61 odst. 1 podle něhož: *„Podíl představuje účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti“*. Podíl se pro účely obchodního zákoníku oceňuje mírou účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti, přičemž obchodním majetkem společnosti se rozumí obchodní majetek společnosti po odečtení jejích závazků.

Výslovně se o obchodním podílu občanský zákoník zmiňuje v ustanovení § 143 odst. 2 a to v souvislosti s tím, že: *„Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti, nezakládá nabytí podílu účast druhého manžela na této společnosti“*. Obchodní podíl je definován v § 114 odst. 1 obch. zák. a považujeme jej za jinou majetkovou hodnotu ve smyslu ustanovení § 118 odst. 1 obč. zák. Proto by měl být spolu s věcmi movitými, nemovitými, právy a povinnostmi, zařazen do majetku, který tvoří společné jmění manželů, při splnění dalších podmínek pro vznik SJM a učinit ho předmětem jeho vypořádání v případě jeho zániku. Ačkoli není obchodní podíl v občanském zákoníku výslovně uveden jako součást SJM, byl i v době

před sjednocením judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 103/2005 ze dne 31.1.2006), právní teorií i praxí v převážné většině zastáván názor, že obchodní podíl má povahu majetkového práva, na které se vztahují ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku o nakládání s právy a majetkovými hodnotami, pokud to povaha tohoto práva připouští (§ 118 odst. 1 obč. zák.), a který je publikován v časopise Právní rozhledy str. 393, č. 9 z roku 1996. O tom, že v právní teorii a praxi existovala nejednota a nejasnosti ohledně toho, zda obchodní podíl je či není součástí majetku v SJM, svědčí i některá rozhodnutí, např. rozhodnutí publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 32, ročník 1997, rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. Odon 46/97, publikované v časopise Soudní judikatura, č. 14, ročník 1998, rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 37 Co 399/95, publikované v časopise Soudní rozhledy, ročník 1997.

Odpověď na otázku, zda lze do předmětu SJM zařadit též obchodní podíl ve společnosti, je-li společníkem společnosti jen jeden z manželů a zda lze s tímto podílem kalkulovat i při vypořádání SJM, dává teprve až judikatura Nejvyššího soudu ve svém rozsudku sp. zn. 22 Cdo 700/2004 ze dne 20. 7. 2004. Tímto rozhodnutím se Nejvyšší soud postavil k té části odborné literatury, podle níž se připouští oddělení právního postavení společníka manžela, který se stal společníkem obchodní společnosti od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal.⁷⁹ S ohledem na předmět a obsah této práce je tedy rozhodné, že obchodní podíl nabytý za trvání manželství jedním z manželů z prostředků patřících do SJM je předmětem vypořádání společného jmění manželů, a to ať už jde o vypořádání dohodou nebo soudním rozhodnutím, případně zákonnou domněnkou.

Vycházejí z dnes již právní teorií ani právní praxí nezpochybnovaného právního názoru, dle něhož je předmětem SJM též obchodní podíl nabytý jedním z manželů z prostředků patřících do společného jmění manželů za trvání manželství (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 22 Cdo 700/2004), naskytá se otázka, jakým způsobem se tento obchodní podíl vypořádá, a to ať jde o vypořádání SJM dohodou

---

⁷⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 851

soudním rozhodnutím nebo zákonnou domněnkou.

Vypořádání dohodou (po zániku SJM rozvodem manželství)

Základním vodítkem pro určení způsobu vypořádání, je položení si otázky, zda jsou oba manželé společným společníkem ve společnosti anebo zda je jím pouze jeden z manželů. Situace, kdy jsou oba manželé společníkem, se v praxi vyskytuje pouze ojediněle a podle § 114 odst. 3 obch. zák. mohou svá práva z tohoto obchodního podílu vykonávat jen prostřednictvím společného zástupce a na vztahy mezi nimi se přiměřeně použijí ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.

V případě, že jsou oba manželé společníkem, v úvahu připadají dvě možnosti vypořádání:

1. Vypořádání přeměnou společného vlastnictví na výlučné vlastnictví obchodního podílu.⁸⁰

Rozvedení manželé se mohou vypořádat tak, že je pouze a jen na nich, kdo z nich se stane výlučným společníkem. Dohoda o vypořádání musí mít písemnou formu podle § 150 odst. 1 obč. zák.

2. Vypořádání rozdělením společného obchodního podílu.⁸¹

Rozvedení manželé se mohou dohodnout na tom, že rozdělí svůj dosavadní podíl na dva nové, přičemž každý z nich by se stal výlučným společníkem a vlastníkem jednoho z nově vzniklých podílů.

V případě, že je společníkem jen jeden z manželů, v úvahu připadají tři možnosti vypořádání

1. Vypořádání přenecháním obchodního podílu manželovi společníkovi.⁸²

Tato varianta bude bezpochyby jedna z nejjednodušších a nejpraktičtějších,

---

⁸⁰ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 536

⁸¹ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 536

⁸² Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 534

poněvadž se nebude nutná změna v osobě společníka. Písemná forma nutností, § 150 odst. 1 obč. zák.

2. Vypořádání přenecháním obchodního podílu manželovi nespolečníkovi⁸³

Tento způsob vypořádání bude komplikovanější a to vzhledem k tomu, že se bude měnit osoba společníka, což s sebou nese nepochybně změnu zakladatelské listiny/společenské smlouvy společnosti s ručením omezeným.

3. Vypořádání rozdělením společného obchodního podílu⁸⁴

V takovém případě by se doposud společný obchodní podíl rozdělil na dva nové podíly, a každý z nich by byl ve výlučném vlastnictví jednoho z bývalých manželů. Opět bude tento způsob vypořádání komplikovanější, a bude nutno, aby nově vzniklá situace odpovídala ustanovením obchodního zákoníku pro s.r.o., jako dodržení podmínky minimálního výše vkladu každého společníka, změna zakladatelské listiny (formou notářského zápisu), eventuální souhlas ostatních společníků.

Vypořádání soudním rozhodnutím (po zániku SJM rozvodem manželství)

Neprovede-li se vypořádání obchodního podílu dohodou, provede ho na návrh některého z manželů soud (§ 150 odst. 3 obč. zák.). Stejně tak jako u předchozího způsobu vypořádání dohodou, je nutné určit, zda jsou společníkem ve společnosti oba manželé nebo pouze jeden z nich.

Pokud je jen jeden z manželů společníkem, nestačí, aby soud přikázal hodnotu obchodního podílu, ale je třeba přikázat obchodní podíl. Obchodní podíl může být přikázán jen tomu z manželů, který je společníkem (viz. rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1781/ 2004 ze dne 30.5.2005, který navazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 700/2004 ze dne 20.7. 2004). Obchodní podíl nemůže soud nikdy přikázat manželu nespolečníkovi, protože nemůže měnit společenskou smlouvu v osobě společníka.⁸⁵

---

⁸³ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 535

⁸⁴ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 535

⁸⁵ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní

Pokud jsou oba manželé společným společníkem, pak může soud přikázat doposud společný obchodní podíl buď do výlučného vlastnictví jednoho z manželů anebo do podílového spoluvlastnictví obou manželů.⁸⁶

Pro stanovení ceny obchodního podílu platí při vypořádání SJM, jehož předmětem je obchodní podíl, stejné zásady, jako při stanovení ceny movitých a nemovitých věcí či hodnot. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 2060/1997 ze dne 7.12.1997 se: „*při stanovení ceny věci pro účely vypořádání BSM vychází z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku tohoto spoluvlastnictví*“. Ke stejnému názoru došel Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 629/2000 ze dne 17.5.2001, dle kterého: „*Při oceňování věcí, které náležejí do vypořádávaného BSM, se vychází ze stavu věci ke dni zániku BSM, ale z ceny v době, kdy se provádí vypořádání. Pravidla pro oceňování jiné majetkové hodnoty než věci v rámci řízení o vypořádání BSM jsou pak obdobná a platí tak, že se vychází z jejího stavu (jenž je určen její kvantitou a kvalitou v daném čase) v době zániku BSM, avšak z její ceny či cenových relací platných v době vypořádání.*“ Obě tato rozhodnutí Nejvyššího soudu se vztahují na právní institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů (právní úprava před novelou obč. zák. - z.č. 91/1998 Sb. – platnou do 31.7.1998), avšak právní závěry z nich vyplývající lze bez výhrad vztahovat i na vypořádání SJM, které manželům vzniklo po 31.7.1998. Z novější judikatury mohu zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009 ze dne 13.7.2011 dle něhož: „*Při oceňování obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným v rámci vypořádání společného jmění manželů se vychází ze stavu tohoto podílu v době zániku tohoto spoluvlastnictví, avšak z obvyklé ceny odpovídající době, kdy se vypořádává.*“

Vypořádání zákonnou domněnkou (po zániku SJM rozvodem manželství)

Nedojde-li v zákonné tříleté lhůtě k vypořádání obchodního podílu dohodou ani rozhodnutím soudu, platí, že zde nastávají účinky domněnky vypořádání dle § 150 odst.

---

fórum, 2010, č. 11, str. 537

⁸⁶ Dvořák, T.: Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní fórum, 2010, č. 11, str. 537

4 obč. zák.

Stejně jako u předchozích způsobů vypořádání obchodního podílu, je třeba diferencovat, zda jsou společníky oba manželé nebo jen jeden z nich. Pokud je společníkem jen jeden z manželů, tak dle názoru Tomáše Dvořáka publikovaného v Právním fóru, č. 11, z roku 2010 lze soudit, že ani domněnkou vypořádání nemůže být měněn okruh společníků uvedených ve společenské smlouvě, a že se tedy nemůže doposud společný obchodní podíl dostat do výlučného vlastnictví manžela nespolečníka nebo do jejich podílového spoluvlastnictví. Pokud jsou oba manželé společnými společníky, nic nebrání tomu, aby se obchodní podíl stal předmětem podílového spoluvlastnictví obou manželů.

3.9 Vypořádání SJM, jehož předmětem je členský podíl v bytovém družstvu

Protože v praxi je zcela častým případem, že v rámci vypořádání SJM dochází k vypořádání společného členství manželů a nájmu v bytovém družstvu, budu se v této části mé práce zabývat především otázkami, které souvisí se vznikem společného nájmu bytu manžely, členství manželů v bytovém družstvu a následným zánikem a vypořádáním SJM, jehož předmětem je členský podíl v bytovém družstvu.

Podle ustanovení § 143 odst. 2 obč. zák. „*Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev*“. Ustanovením této výjimky, týkající se společného členství manželů v bytovém družstvu, dává zákonodárce najevo, že existence manželství požívá nejen speciální úpravy práva rodinného (zák. o rodině) a práva majetkového – SJM, ale též speciální úpravy a ochrany práv a povinností souvisejících s uspokojováním bytových potřeb manželů.

Společný nájem bytu manžely a vznik společného členství v bytovém družstvu

Nájem bytu vzniká nájemní smlouvou, jak je blíže uvedeno v § 685 odst. 1 obč.

zák. Protože není vyloučeno, aby byl jeden byt pronajat více osobami společně, může být byt i ve společném nájmu. Společný nájem bytu upravuje ustanovení § 700 obč. zák. Podle § 703 odst. 1 obč. zák. „*Jestliže se za trvání manželství manželé nebo jeden z nich stanou nájemci bytu, vznikne společný nájem bytu manžely.*“ „*Vznikne-li jen jednomu z manželů za trvání manželství právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vznikne se společným nájmem bytu manžely i společné členství manželů v družstvu; z tohoto členství jsou oba manželé oprávněni společně a nerozdílně.*“ (§ 703 odst. 2 obč. zák.).

Společný nájem bytu manžely vzniká pouze tehdy, jestliže jeden z manželů nebo oba manželé společně uzavřou nájemní smlouvu jako nájemníci v době od uzavření manželství do jeho zániku. Jsou-li splněny zákonné podmínky ve smyslu ustanovení § 703 odst. 2 obč. zák., vznikne právo společného nájmu bytu manžely a společné členství manželů v bytovém družstvu i tehdy, jde-li o manželství, které je později prohlášeno za neplatné (§ 17 zák. o rodině), avšak u manželství neexistujícího (putativního § 17a zák. o rodině) toto právo společného nájmu bytu manžely a společné členství manželů v bytovém družstvu nevznikne. Při této speciální právní úpravě členství v bytovém družstvu se oba manželé považují za jediného člena bytového družstva. Manželé jsou jako společní členové oprávněni a povinni vykonávat a plnit svá členská práva a členské povinnosti společně a nerozdílně a mají pro tyto účely jeden hlas a přináleží jim společný členský podíl manželů v bytovém družstvu.⁸⁷

Vznik práva společného nájmu družstevního bytu manžely a vznik společného členství manželů v bytovém družstvu je vázán na jedinou právní skutečnost, kterou je okamžik, kdy jednomu nebo oběma manželům za trvání manželství vznikne právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu. Právo člena bytového družstva na uzavření nájmu družstevního bytu je upraveno ve stanovách a vnitřních předpisech bytového družstva.

Pro vznik práva společného nájmu družstevního bytu manžely a pro vznik společného členství manželů v bytovém družstvu není rozhodující, stal-li se členem

---

⁸⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2054

bytového družstva jeden z manželů ještě před uzavřením manželství anebo byl-li členský podíl v bytovém družstvu jedním z manželů (členem bytového družstva) zaplacen ještě před uzavřením manželství z jeho vlastních finančních prostředků. Tato skutečnost - zaplacení členského podílu v bytovém družstvu před uzavřením manželství a vznikem SJM jen jedním z manželů z jeho vlastních finančních prostředků - se může projevit toliko v rámci zápočtu ve smyslu ustanovení § 149 odst. 2 obč. zák. až při vypořádání SJM.

Vznikne-li jednomu z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu ještě před uzavřením manželství, vznikne okamžikem uzavření manželství právo společného nájmu družstevního bytu manžely, avšak nikoliv právo společného členství v bytovém družstvu. Jediným členem bytového družstva a jediným majitelem členského podílu v bytovém družstvu je ten z manželů, jemuž právo na uzavření nájemní smlouvy vzniklo před uzavřením manželství.

Jediným případem, kdy společné členství manželů v bytovém družstvu za trvání manželství nevzniká, je podle názoru odborné veřejnosti případ dědění členského podílu jedním z manželů.

Zánik společného členství v bytovém družstvu a vypořádání jeho členského podílu

Došlo-li mezi manžely ke vzniku společného nájmu družstevního bytu manžely a též ke vzniku společného členství manželů v bytovém družstvu a zaniklo-li toto manželství rozvodem, zanikne i nájem družstevního bytu spolu se společným členstvím v bytovém družstvu, avšak na rozdíl od SJM, které zanikne ze zákona, zde je třeba ještě určitě právní skutečnosti, jako např. dohody bývalých manželů anebo rozhodnutí soudu.⁸⁸ Dohodnou-li se rozvedení manželé na tom, kdo z nich se stane výlučným nájemcem družstevního bytu, stane se tento manžel též výlučným členem bytového družstva a tedy také vlastníkem členského podílu v bytovém družstvu. Dohoda rozvedených manželů o zániku práva společného nájmu družstevního bytu manžely a o určení výlučného nájemce družstevního bytu a z toho vyplývající též dohoda o dalším

---

⁸⁸ Spáčil, J.: Členský podíl v bytovém družstvu jako součást společného jmění manželů. Právní fórum, 2010, č. 7, str. 314

výlučném členství tohoto manžela v bytovém družstvu, musí především splňovat všechny obecné zákonné náležitosti právních úkonů (§ 34 a násl. obč. zák.). Nedojde-li k dohodě o vypořádání SJM, jehož předmětem je i členský podíl v bytovém družstvu, rozhodne na návrh některého z manželů soud dle obecných zásad a principů platných pro vypořádání SJM, včetně stanovení ceny tohoto členského podílu, přičemž při svém rozhodování o dalším nájmu družstevního bytu vezme zřetel zejména na zájmy nezletilých dětí a na stanovisko pronajímatele (§ 705 odst. 3 obč. zák.). Soud rozhoduje o zrušení společného nájmu družstevního bytu manžely, jakož i o tom, kdo bude dále výlučným nájemcem bytu a tedy i výlučným členem bytového družstva, viz § 705 odst. 2, věta 2. obč. zák.

Zanikne-li společné členství manželů v bytovém družstvu, provede se vypořádání hodnoty členského podílu. Vypořádání členského podílu v bytovém družstvu v rámci vypořádání SJM je odvislé od toho, kdo se z rozvedených manželů stane výlučným nájemcem družstevního bytu a výlučným členem bytového družstva.

V případě uzavření dohody lze právem předpokládat, že se rozvedení manželé dohodnou též na vypořádání majetkové hodnoty členského podílu v bytovém družstvu a to v rámci vypořádání SJM dohodou, zejména tehdy, shodnou-li se na ocenění tohoto členského podílu. Právní mocí rozsudku o zrušení společného nájmu bytu a určením, kdo bude jako člen družstva nájemcem bytu, nabývá k tomuto okamžiku jeden z manželů majetkovou hodnotu na úkor druhého ze společných nájemců a členů družstva. Zánik společného nájmu družstevního bytu, stanovení výlučného nájemce tohoto bytu a z toho vyplývajícího výlučného člena bytového družstva je v takovém případě rozhodné pro vypořádání SJM, neboť výlučný nájemce družstevního bytu, který se stane též výlučným členem bytového družstva, se stane výlučným nositelem práv a povinností člena bytového družstva a přináší mu majetková hodnota členského podílu.

Pro stanovení výše hodnoty členského podílu (pro účely vypořádání SJM i dříve BSM) vycházela v minulosti soudní praxe z názoru, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 5. března 1971, sp. zn. 2 Cz 12/71, publikovaný jako R 43/1972 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, že: „*Při vypořádání BSM manželů, jímž vzniklo za trvání manželství právo společného užívání družstevního bytu a společné členství v družstvu,*

nutno přihlédnout k členskému podílu ve stavebním bytovém družstvu ve výši odpovídající zůstatkové hodnotě podílu ke dni zániku BSM..... Nutno ovšem přihlížet k tomu, že právo na členský podíl je závislé na členství v družstvu, a že tedy členský podíl nemá připadnout tomu z účastníků, který pozbyl práva společného užívání družstevního bytu a tím i členství v družstvu.“

Od této starší judikatury učinil výrazný odklon Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 14.11.2002, sp. zn. 31 Cdo 2428/2000, publikovaném v Souboru civilních rozhodnutí NS pod č. C 1528, ve kterém se uvádí: *„V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů – bývalých společných nájemců družstevního bytu a společných členů bytového družstva, jehož součástí je i hodnota členského podílu, nelze při stanovení její výše vycházet ze zůstatkové hodnoty členského podílu ani z hodnoty vypořádacího podílu. Jde o hodnotu, jejíž cena se pro účely uvedeného řízení stanoví cenou obvyklou, tj. cenou, kterou by bylo možno za převod členského podílu v rozhodné době a místě dosáhnout.“* Toto rozhodnutí občanskoprávního kolegia NS tedy sjednotilo do té doby nejednotnou soudní praxi tak, že pro účely vypořádání SJM, jehož součástí je i hodnota členského podílu v bytovém družstvu, nelze při stanovení její výše vycházet ze zůstatkové hodnoty členského podílu, ani z hodnoty vypořádacího podílu (viz obch. zák. - vypořádací podíl člena družstva dle § 233), neboť jde o hodnotu, jejíž cena se pro účely vypořádání SJM stanoví cenou obvyklou, tj. cenou, kterou by bylo možno za převod členského podílu v rozhodné době a místě dosáhnout.

V případě ocenění hodnoty členského podílu, který je předmětem vypořádání, se neuplatní analogicky pravidlo, platné v řízení o vypořádání SJM, že oceňování vypořádávaného majetku vychází ze stavu ke dni zániku SJM, avšak z ceny v době, kdy se provádí vypořádání. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. září 2010, sp. zn. 31 Cdo 2036/2008 *„je třeba při oceňování členského podílu v bytovém družstvu v rámci vypořádání společného jmění manželů - bývalých společných nájemců družstevního bytu a společných členů bytového družstva - vyjít ze stavu (sc. stavu družstevního bytu) i obvyklé ceny tohoto podílu v době zániku společného nájmu družstevního bytu a společného členství rozvedených manželů v družstvu.“* Od okamžiku zrušení společného členství případně hodnota členského podílu jen jednomu z rozvedených manželů, a tento členský podíl pak představuje hodnotu, se kterou může výlučný člen družstva

disponovat, zatímco majetek druhého z manželů se od tohoto okamžiku zmenšil. Rozvedenému manželovi, který nebude nadále nájemcem družstevního bytu, přísluší finanční náhrada odpovídající ceně poměrné části členského podílu. Otázka povinnosti vyplacení finanční náhrady je řešena, v případě, že se rozvedení manželé nedohodnou, až v rámci soudního řízení o vypořádání společného jmění manželů.

3.10 Vypořádání společného jmění manželů dle nového občanského zákoníku

3.10.1 Obecně o vypořádání společného jmění

Rodinné právo obsahuje dvojí právní ustanovení, a to ustanovení práv osobních a manželských majetkových. Soubor těchto ustanovení je v dnes účinné právní úpravě umístěn jednak v zákoně o rodině, jednak v občanském zákoníku, a tady navíc na různých místech. Manželské majetkové právo představuje soubor právních ustanovení týkajících se majetkových poměrů manželů v tom nejširším slova smyslu. V rámci majetkového manželského práva se rozlišují různé majetkové režimy manželů. Na jedné straně je to zákonný režim, na straně druhé pak režim smluvený a režim založený rozhodnutím soudu. Základem je pojem „společné jmění“, které je definováno v § 708 NOZ.

Manželské majetkové právo je v NOZ upraveno v ustanoveních § 708 – § 753, přičemž vypořádání společného jmění je upraveno v ustanoveních § 736 – § 742. Pro účely mé práce se budu dále zabývat pouze ustanoveními týkajícími se vypořádání společného jmění.

Zákonná ustanovení § 736 - § 742 NOZ obsahují jak způsob vypořádání společného jmění dohodou manželů, soudním rozhodnutím nebo domněnkou vypořádání, tak zásady kterými se vypořádání společného jmění musí řídit, a také formu, která je vyžadována k platnosti dohody o vypořádání, tedy pro případ, jestliže je vypořádání provedeno dohodou. V ustanovení § 736 věta první NOZ, dle něhož: *„Je-li společné jmění zrušeno nebo zanikne-li, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede*

se likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním“, zavádí nová právní úprava dosud nepoužívaný termín „likvidace“ dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním. Tato nově použitá terminologie dle mého názoru vyjadřuje skutečnost, že vypořádáním společného jmění (dosud společných povinností a práv) dochází k likvidaci, tj. definitivnímu ukončení a k definitivnímu zániku dosud společných práv a povinností, a že právním důsledkem vypořádání je vznik zcela nových právních poměrů (práv a povinností).

V ustanovení § 737 NOZ je upravena ochrana třetích osob, jejichž právo může být vypořádáním společného jmění dotčeno, a to tak, že třetí osoba, jejíž právo by mohlo být vypořádáním společného jmění dotčeno, je oprávněna domáhat se toho, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné (odst. 1), a že vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely (odst. 2). Úprava ochrany třetích osob je v NOZ tedy mnohem širší než dosud provedená úprava ochrany věřitelů, jak je obsažena v ustanovení § 150 odst. 2 obč. zák., neboť tato poskytuje ochranu pouze věřitelům manželů. Nově zavedený termín „třetí osoby“ v sobě zahrnuje širší okruh osob než jen věřitelů manželů a vztahuje se na každého, jehož právo je jakkoliv spojeno s existencí společného jmění. Vedle věřitelů je tedy nutno toto „ochranitelské“ ustanovení vztáhnout na každou osobu, jejíž právo bylo vypořádáním dotčeno. Třetí osobou, jejíž právo nesmí být vypořádáním společného jmění dotčeno, může být například i taková osoba, mezi níž a manžely neexistoval vztah věřitele a dlužníka, avšak její právní postavení je se společným jměním nějak spojeno. Půjde například o spoluvlastníka věci, na které další spoluvlastnický podíl náležel do společného jmění. Na právech takového spoluvlastníka nesmí při vypořádání společného jmění nastat žádná újma, která by jeho práva spoluvlastníka zkracovala, omezovala nebo jinak znehodnocovala. Bylo-li by takové spoluvlastnické právo třetí osoby vypořádáním společného jmění dotčeno, může se domáhat, jak jsem již výše uvedla, soudního určení, že vypořádání je vůči ní neúčinné. Soudní rozhodnutí o neúčinnosti vůči této třetí osobě nemá za následek neplatnost právního úkonu, jímž k vypořádání společného jmění došlo. Tento dvoustranný právní úkon je úkonem platným a účinným, avšak na základě pravomocného soudního rozhodnutí o neúčinnosti ztrácí účinnost vůči třetí osobě (relativní bezúčinnost, odporovatelnost podle § 42a obč. zák.) a platnost a účinnost právního úkonu (vypořádání společného jmění) vůči ostatním osobám zůstává nadále zachována. Třetí

osoba, která tvrdí, že jí byla vypořádáním manželů způsobena újma, resp. bylo dotčeno její právo, bude v soudním řízení podle mého názoru nést břemeno tvrzení a důkazní, tedy bude muset prokázat, že její právo bylo dotčeno, s čímž také souvisí případný úspěch/neúspěch ve věci. Takového práva je třeba se dovolat ve lhůtě zákonném stanovené.

Nejenže nový občanský zákoník přináší pro případ vypořádání ochranu pro širší okruh osob, tedy nejenom věřitelů manželů, ale také výslovně v § 737 odst. 1 vyjadřuje, že žádný způsob vypořádání (tedy ani soudním rozhodnutím) nesmí být na újmu práv třetích osob. Dnes účinná právní úprava poskytuje v ustanovení § 150 odst. 2 obč. zák. ochranu práv věřitelů pouze v případě uzavření dohody mezi manžely.

Z ustanovení § 737 odst. 2 NOZ, dle něhož: *„Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely“*, výslovně (na rozdíl od úpravy dnes účinné) vyplývá, že vypořádání dluhů má účinky pouze a jen mezi vypořádávajícími se bývalými manžely, a že na právním postavení jejich věřitelů (třetích osob), se vypořádáním nic nezmění. Pro třetí osoby zůstávají oba manželé zavázáni jako dlužníci společně a nerozdílně i tehdy, jestliže při vypořádání společného jmění převezme dluh pouze jeden z nich. Věřitel se tak může domáhat splnění dluhu (zpravidla finančního) po kterémkoli z manželů nebo po obou z nich. Solidarita na straně dlužníka zůstává zachována.

3.10.2 Vypořádání společného jmění dohodou

Stejně jako občanský zákoník dnes účinný, tak i nový občanský zákoník upřednostňuje jako způsob vypořádání uzavření dohody mezi manžely, a je tak ponecháno na vůli manželů, aby své majetkové poměry uspořádaly tak, jak si obě strany shodně přejí, jaká je jejich shodná vůle a jak obě považují za správné. Dohodě o vypořádání společného jmění je věnován § 738 a § 739 NOZ.

Dle ustanovení § 738 odst. 1 NOZ má *„dohoda o vypořádání vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena před anebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Je-li však předmětem vypořádání věc, která se zapisuje do veřejného seznamu, nabývá dohoda*

právních účinků v části týkající se této věci zápisem do veřejného seznamu.“ NOZ tak nově upravuje okamžik vzniku účinků vypořádání. To znamená, že ať už byla dohoda o vypořádání uzavřena před nebo až po zániku (zúžení, zrušení) manželství, její účinky se budou vždy vztahovat ke dni zániku (zúžení, zrušení) manželství. Dnes účinná právní úprava tuto situaci výslovně neupravuje, ba navíc vypořádání „předem“ judikatura stíhá neplatností. Výjimkou je případ rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu dle § 24a zák. o rodině, kdy musí být předložena mimo jiné také smlouva o vypořádání majetkových poměrů mezi manžely. Uzavření dohody o vypořádání společného jmění se tedy předpokládá již před rozvodem, avšak k nabytí účinnosti této dohody dojde až po právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství.

Dle ustanovení § 738 odst. 2 NOZ, je i částečné vypořádání společného jmění dohodou platné. Dojde-li k vypořádání pouze k části společných majetkových práv a povinností, nic nebrání tomu, aby vypořádání ostatních v dohodě neuvedených společných majetkových práv a povinností bylo provedeno soudní cestou a nedošlo-li by k podání návrhu na zúžení, zrušení nebo zánik manželství do tří let, uplatnila by se domněnka vypořádání dle ustanovení § 741 NOZ.

Dle § 739 odst. 1 NOZ vyžaduje dohoda o vypořádání písemnou formu, pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva.

3.10.3 Vypořádání společného jmění soudním rozhodnutím

Nový občanský zákoník v § 740 uvádí, že: *„Nedohodnou-li se manželé o vypořádání, může každý z nich navrhnout, aby rozhodl soud. O vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění.“* Tato úprava de facto kopíruje dosavadní účinnou právní úpravu a nepřináší nic nového s výjimkou výslovného ustanovení, že pro rozhodnutí soudu je rozhodný stav v době, kdy nastaly právní účinky toho kterého právního důvodu vypořádání. Avšak pokud se jedná o stanovení ceny vypořádávaného majetku nebo jeho částí, mělo by stále platit, že rozhodný stav bude v okamžiku rozhodování soudu o vypořádání.

3.10.4 Vypořádání společného jmění na základě zákonné domněnky

Institut domněnky vypořádání v novém občanském zákoníku, dle níž: *„Nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá, b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné, c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné“*, se od dnes účinné právní úpravy v ničem neliší a je možné říct, že jde pouze o její přepis do úpravy nové.

3.10.5 Základní zásady pro vypořádání společného jmění

Základní zásady (pravidla), jimiž je třeba se při vypořádání společného jmění řídit v případě, že se manželé nebo bývalí manželé nedohodli a vypořádání je provedeno soudní cestou, jsou stanovena v ustanovení § 742 odst. 1 NOZ a obsahově se neliší od dnes účinného občanského zákoníku (§ 149 odst. 2 a 3 obč. zák.).

Jedinou nuanci, kterou v 742 odst. 1 NOZ spatřuji, je skutečnost, že namísto označení nezletilého dítěte, zákon používá nový termín nezaopatřené dítě. Podle mého názoru tak NOZ rozšiřuje možnost přihlídnutí k potřebám nejenom dítěte nezletilého, tedy dítěte do 18. roku věku, ale také dítěte staršího 18. roku věku za podmínky, že je toto dítě nezaopatřené. Samotná definice nezaopatřeného dítěte v NOZ obsažena není, nicméně ustanovení zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, považuje za neopatřené dítě pro účely tohoto zákona dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 12 až 15), nebo b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci

krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně. Zda takováto definice nezaopatřeného dítěte zůstane pouze pro účely zákona o státní sociální podpoře a v rovině sociální, nebo zda ji přijme nový občanský zákoník pro jeho účely za svou, ukáže až čas.

Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela (§ 742 odst. 1 písm. b) NOZ), jakož i hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek (§ 742 odst. 1 písm. c) NOZ) není neměnná, může se zvyšovat ale i snižovat, tedy podléhá v čase změnám. Tyto změny jsou především způsobené mnohými faktory, jakými jsou např. znehodnocení věci jejím opotřebením, zhodnocení věci investicí do ní, anebo změny v obvyklé ceně věci v určitém čase a místě dle nabídky a poptávky. Některé věci časem svoji původní hodnotu ztrácejí, jiné naopak časem na hodnotě nabývají, proto je nutno i tuto skutečnost vyjádřit při uplatnění shora uvedených základních zásad pro vypořádání společného jmění. K odstranění nejednotností a pochybností, které vznikaly a dosud vznikají při interpretaci a aplikaci těchto zásad v případě soudního vypořádání společného manželů slouží ustanovení § 742 odst. 2 NOZ, který výslovně stanoví, že: *„Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snižená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.“*

Co se týče úpravy vypořádání společného jmění, nepřináší nový občanský zákoník dle mého názoru žádnou zásadní změnu oproti stávající účinné právní úpravě, ani žádné nové instituty, které by dosavadní právo neznalo. Stejně jako u institutu vypořádání spoluvlastnictví popsaného výše, tak i v případě vypořádání společného jmění, zakotvuje nový občanský zákoník výslovně řadu situací, které vychází ze závěrů ustálené soudní judikatury, a se kterými počítá, i když výslovně neupravuje, i dnes účinná právní úprava.

Za přínosné je dle mého názoru považovat ustanovení § 742 odst. 2 NOZ, které reflektuje změny hodnoty majetku v čase a výslovně zakotvuje, že při vypořádání společného jmění je třeba započíst zvýšenou nebo sníženou hodnotu podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění zaniklo (bylo zúženo nebo zrušeno) zvýšila či snížila hodnota té součásti majetku.

4 Vypořádání dědictví v rámci dědického řízení

4.1 Obecná charakteristika dědictví a předpoklady dědické posloupnosti

Dědictví se nabývá smrtí fyzické osoby, zůstavitele, jak vyplývá z obč. zák. § 460. Stejný účinek jako smrt zůstavitele má prohlášení fyzické osoby za mrtvou rozhodnutím soudu. Dědictví se nabývá bezprostředně okamžikem smrti zůstavitele. Podle právní úpravy OZO u nás platil do roku 31.12.1950 institut tzv. „ležící pozůstalosti“ (hereditas iascens), kdy pozůstalost přecházela na dědice nikoli smrtí zůstavitele, avšak rozhodnutím soudu o odevzdání pozůstalosti. O ležící pozůstalosti se hovořilo do doby, než byla pozůstalost pravomocně odevzdána dědici. Dědic se tedy nestal vlastníkem okamžikem smrti zůstavitele ale až okamžikem jeho odevzdání.⁸⁹

S pouhou skutečností, kterou je smrt zůstavitele, nelze spojovat dědické nástupnictví, pokud by po něm nezůstala nějaká majetková práva. Podstatou dědění je vstup právního nástupce zůstavitele (dědice) do právního postavení zůstavitele přímo ze zákona, nejde-li však o práva a povinnosti osobní povahy, která smrtí zůstavitele zanikají. Takovéto právní nástupnictví spočívá na principu tzv. „univerzální sukcese“ kdy na nabyvatele přecházejí smrtí zůstavitele všechna jeho práva a povinnosti.⁹⁰

Pokud jde o samotný pojem „dědictví“, chápeme ho jako zůstavitelem zanechaný majetek, který je předmětem dědění (též pozůstalost). Pod pojmem majetek rozumíme především všechna aktiva, hodnoty, které jsou penězi ocenitelné a mohou být předmětem prodeje, z něhož se odvozuje obvyklá či obecná cena věcí a práv náležících zůstaviteli. Předmětem dědění jsou především věci, které byly ve výlučném nebo podílovém spoluvlastnictví zůstavitele, dále pohledávky a závazky zůstavitele.⁹¹

Aby mohlo dojít k přechodu dědictví, musí být splněny tyto předpoklady: smrt

---

⁸⁹ Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, 2011, str. 80

⁹⁰ Mikeš J., Muzikář L.; Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, 2011, str. 15

⁹¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol: Občanské právo hmotné III. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer 2009, str. 263

fyzické osoby, existence dědictví, způsobilý dědic, dědický titul, neodmítnutí dědictví povolaným dědicem, absence překážky v nabytí dědictví.⁹² Podle občanského zákoníku (dnes účinného) je možné dědit buď ze zákona (zákonná dědická posloupnost), ze závěti (testamentární dědická posloupnost) anebo z obou těchto důvodů, viz § 461 obč. zák.

4.2 Vypořádání dědiců v řízení o dědictví

Majetkoprávní vypořádání nastane také v dědickém řízení, ve kterém dochází k vypořádání majetkových poměrů mezi zúčastněnými osobami. Příslušný soud zahajuje dědické řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel anebo byl prohlášen za mrtvého (§ 175a odst. 2 o.s.ř.). Podkladem pro zahájení řízení je úmrtní list anebo pravomocný rozsudek o prohlášení za mrtvého. Příslušný soud zahájí řízení ex offio, a dále postupuje ze své úřední povinnosti. V praxi je zahájení dědického řízení na návrh spíše výjimkou, nicméně k návrhu na zahájení řízení je věcně legitimován ten, kdo o sobě tvrdí, že je dědicem, dále stát anebo ten, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele.⁹³

Dle ustanovení § 175b o.s.ř. jsou účastníky řízení ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát.

Cílem dědického řízení je zjištění právních nástupců zůstavitele a zjištění majetku a dluhů zůstavitele. V případě, že měl zůstavitel majetek s pozůstalým manželem v SJM, provede se vypořádání společného jmění v rámci dědického řízení podle zásad uvedených v občanském zákoníku (§ 149 odst. 2 až 4 obč. zák.). Pokud soudní komisař (soud) zjistí, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, soud řízení dle § 175h odst. 1 o.s.ř. usnesením zastaví a další řízení se nekoná. Soud řízení zastaví usnesením také v situaci, kdy zůstavitel sice zanechal majetek, ale pouze nepatrné hodnoty. Soud pak dle § 175h odst. 2 o.s.ř. může tento nepatrný majetek vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb, a řízení zastaví. Nepatrným majetkem zůstavitele rozumíme ten majetek, který podstatně nepřesahuje přiměřené náklady, vynaložené na jeho

---

⁹² Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník II – komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 1228

⁹³ Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1186

pohřeb.

Způsoby, kterými se nejčastěji dědické řízení končí, jsou následující (viz § 175q o.s.ř.):

- potvrzení nabytí dědictví jedinému dědici
- potvrzení, že dědictví, které nenabyl žádný dědic, připadlo státu
- schválení dohody o vypořádání dědictví anebo dohody o přenechání předluženého dědictví k úhradě dluhu
- potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů, nedojde-li mezi dědici k dohodě

Dle § 175s odst. 1 o.s.ř. se usnesením podle § 175p o.s.ř. (schválení dohody o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhu) a podle § 175q o.s.ř. (usnesení o dědictví) dědické řízení končí. Tam, kde je jediný dědic, soud mu v usnesení o dědictví potvrdí, že dědictví nabyl, avšak za podmínky, že dědic dědictví neodmítl, viz §175q odst. 1, písm. a) o.s.ř., § 481 obč. zák. Tam, kde je dědiců více, soud schválí dohodu dědiců, neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, viz § 175q odst. 1, písm. c) o.s.ř., § 482 odst. 2 obč. zák.), anebo potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, viz § 175q odst. 1, písm. d) o.s.ř., § 484 obč. zák. Dědictví, které nenabude žádný dědic ze zákona ani ze závěti, případně státu (§ 175q odst. 1, písm. b), § 462 obč. zák.). Půjde především o ty situace, kdy zůstavitel neměl žádné dědice, nebo všichni dědicové dědictví odmítli, či neměli dědickou způsobilost.

Vyjde-li najevo, že dědictví je předloženo, mohou se dědici a věřitelé dohodnout, že dědictví bude přenecháno věřitelům k úhradě dluhů. Dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům musí být schválena soudem, viz § 175p o.s.ř. Nebude-li takováto dohoda uzavřena, soud na návrh nařídí likvidaci dědictví podle § 175t o.s.ř.. Jedná se o další formu postupu soudu v případě předluženého dědictví. Likvidace může být nařízena i u dědictví, které není předloženo, jestliže stát navrhl likvidaci dědictví proto, že věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví.⁹⁴

---

⁹⁴ Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 256

4.3 Vypořádání dědickou dohodou

Podle dnes účinné právní úpravy je vypořádání dohodou jediným skutečným vypořádáním dědictví, jelikož v případě existence jediného dědice, soud pouze potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici a řízení tak končí.⁹⁵ Podobně je to tomu tak, jestliže dědictví nenabude žádný dědic ze zákona nebo závěti, pak dědictví připadne státu. Dohoda o vypořádání předpokládá existenci alespoň dvou dědiců, kteří v ní vyjadřují shodný projev vůle. Dědickou dohodou se vypořádávají všechna majetková práva a povinnosti mezi dědici a slouží k odstranění možných budoucích sporů mezi nimi. Dohodu musí uzavřít všichni dědici, kteří jsou povoláni dědit, ať už ze zákona nebo ze závěti. To znamená, že pokud by jen jediný dědic nesouhlasil s navrhovanou dohodou, tato dohoda nevznikne. Dědický titul zde nehraje žádnou roli. Je dále nutné, aby dohoda vyjadřovala shodnou vůli všech dědiců.

V případě, že je k dědictví povolána osoba, která nemá procesní způsobilost anebo osoba nezletilá, právní úkony směřující k uzavření smlouvy za ně činí buď opatrovník anebo zákonný zástupce (viz § 23 o.s.ř.) a takové právní úkony (uzavření dohody) pak musí být schváleny opatrovnickým soudem (§ 193 odst. 3 o.s.ř.) anebo soudem péče o nezletilé (§ 179 o.s.ř.).⁹⁶

Dohoda o vypořádání dědictví se musí týkat veškerého majetku, který je předmětem dědictví. Dědicové proto nemohou uzavřít dohodu, která by se týkala pouze části dědictví. Takovou dohodu by soud neschválil.⁹⁷ Dědicové se v dohodě mohou odchýlit od podílů, které stanovil zákon anebo které vyplývají ze závěti. Je pouze na nich, jak si dědictví mezi sebe rozdělí, což je vlastní podstatou vypořádání. Z toho vyplývá, že některý dědic může obdržet z dědictví menší podíl nebo něco jiného než původně vyplývalo ze zákona či ze závěti anebo nemusí obdržet nic, i když měl na část dědictví nárok. Je zcela běžné, že dohodou o vypořádání může být zřízeno věcné břemeno. Nejčastěji jde o případ doživotního bezúplatného užívání domu či bytu pro manželku či manžela zůstavitele, tzv. věcné břemeno in personam, které se vztahuje k

---

⁹⁵ Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 242

⁹⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 1317

⁹⁷ Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 244

osobě a zaniká jeho smrtí. Dohodou může být zřízeno i zástavní právo na věci náležející do dědictví v případě, že dohoda obsahuje závazek dědice vyplatit jinému dědici jeho dědický podíl. Dohoda může obsahovat i ujednání o odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy jinak, než je stanoveno zákonem v § 470 odst. 2 obč. zák. , kdy dědicové odpovídají za zůstavitelovy dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli k celému dědictví. Pokud dědici odpovídají za pasiva dědictví jinak, než je stanoveno v ustanovení § 470 odst. 2 obč. zák., je třeba, aby dotčení věřitelé s takovou dohodou vyslovili souhlas a podle § 175b o.s.ř. se pak stávají účastníky dědického řízení.⁹⁸

Aby došlo k platnému uzavření dohody o vypořádání dědictví, musí být dohoda uzavřena svobodně, vážně, určitě a srozumitelně. Z dohody musí být jednoznačně patrné, který z dědiců nabývá jakou část dědictví a obsahuje-li dohoda závazek některého z dědiců vyplatit jinému dědici jeho dědický podíl v penězích, měla by být sjednána lhůta k tomuto plnění. Samozřejmě nic nebrání tomu, aby byl tento závazek zajištěn zástavním právem dle § 152 a násl. obč. zák.

Dědické řízení končí soudním usnesením, kterým soud dohodu o vypořádání dědictví schválí, neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, viz § 482 odst. 2 obč. zák., § 175q odst 1 písm. c) o.s.ř. Pokud soud dohodu neschválí, což se v praxi vyskytuje zcela výjimečně, anebo dědicové dohodu vůbec neuzavřou, pak soud potvrdí nabytí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno. Pokud se přeci jen stane, že soud původní dohodu neschválí z důvodu, který odporuje zákonu nebo dobrým mravům, neznamená to však, že by dědici nemohli uzavřít jinou (novou) dohodu.

4.4 Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů

Pokud dědici neuzavřeli dohodu o vypořádání dědictví anebo soud dohodu neschválil, protože odporuje zákonu nebo dobrým mravům, potvrdí soud dědicům nabytí dědictví podle jejich dědických podílů [§ 483, § 484 obč. zák., § 175q odst. 1 písm.d) o.s.ř.]. Toto potvrzení má deklaratorní charakter na rozdíl od schválení dohody, která má charakter konstitutivní. Podíly soud vyjádří procentem anebo zlomkem, který

---

⁹⁸ Mikeš, J., Muzikář, L.: Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 244-245

představuje určitý podíl na dědictví jako celku. Soud tedy vlastně neprovádí klasické „vypořádání“, tj. rozhodování o tom, kterému z dědiců připadne ten který majetek nebo který z dědiců vyplatí dědický podíl jiného dědice, ale v tomto případě jde o pouhé potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů při dodržení podílů jednotlivých dědiců na dědictví, jak vyplývají ze zákona nebo ze závěti.⁹⁹ V tomto případě pak dědicové nabývají dědictví do podílového spoluvlastnictví. Soud nemůže velikost podílů žádným způsobem modifikovat. K jediné změně velikosti podílů, ke které však může dojít, je na základě tzv. započtení (kolace).

Dědictví se potvrzuje pouze těm dědicům, kterým svědčí dědický titul (zákon, závěť nebo obojí) a kteří dědictví neodmítli anebo nebyli např. vydědění anebo jim v dědění nebrání dědická nezpůsobilost. V případě dědění ze zákona je každému dědici potvrzen jeho zákonný podíl, který představuje určitý zlomkem vyjádřený podíl na dědictví jako celku. Takovýto způsob nabytí dědictví většinou představuje vznik podílového spoluvlastnictví dědiců ke každé zděděné věci. Pokud by dědici chtěli takto vzniklé podílové spoluvlastnictví zrušit a vypořádat musí zvolit obecný postup pro zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví podle § 141 a §142 obč. zák. Při dědění ze závěti soud potvrdí podíly, jak vyplývají ze závěti. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné, viz § 477 odst. 1 obč. zák.

Jak jsem již výše naznačila, velikost jednotlivých podílů může doznat změny v případě tzv. započtení (kolace). Dle § 484 obč. zák. *„Při dědění ze zákona se dědici na jeho podíl započte to, co za života zůstavitele od něho bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklá darování; jde-li o dědice v ustanovení § 473 odst. 2, započte se kromě toho i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel dědicův předek. Při dědění ze závěti je třeba toto započtení provést, jestliže k němu dal zůstavitel příkaz anebo jestliže jinak obdarovaný dědic byl proti dědici uvedenému v § 479 neodůvodněně zvýhodněn.“*

Započtení se provádí v případě, kdy dědic nabyl od zůstavitele majetek bezplatně již za jeho života. Taková osoba by byla tím pádem zvýhodněna na úkor ostatních dědiců. Smyslem kolace je tedy zabránit zvýhodnění takového dědice a určit

---

⁹⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II – komentář. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 1472

dědické podíly tak, aby došlo k jejich spravedlivému vyrovnání. Kolací se tak snižuje dědický podíl obdarovaného, jeho podíl tak bude menší, než kdyby nebyl obdarován. Při dědění ze zákona se započtení provede vždy, při dědění ze závěti jde o započtení fakultativní a provádí se pouze ve dvou případech, a to dal-li k tomu zůstavitel příkaz ve své poslední vůli, anebo jestliže by obdarovaný dědic byl neodůvodněně zvýhodněn proti neopominutelnému dědici. Započtení se provede tak, že se vypočte celková cena majetku náležejícího do dědictví, zvýšená o dary, které obdržel obdarovaný dědic ještě za života zůstavitele, tzv. kolační podstata, a každému obdarovanému dědici se od jeho dědického podílu odečte cena darů.¹⁰⁰

Uvedme si tento postup na praktickém příkladu. Zůstavitel zanechal majetek ve výši 600.000,- Kč. K dědictví jsou povoláni jako jediní dědici jeho syn a dcera, kteří dědí podle § 473 odst. 1 stejným dílem, tj. každý jednu polovinu. Avšak dcera zůstavitele obdržela darem za jeho života pozemek v hodnotě 200.000,- Kč. Kolační podstata se vypočte tak, že k obvyklé ceně majetku náležejícího do dědictví se připočte dar, který obdržela dcera zůstavitele, tedy $600.000 + 200.000 = 800.000,-$ Kč. Z kolační podstaty syn a dcera dědí rovným dílem, jednu polovinu v hodnotě 400.000,- Kč. Dcera však obdržela dar v hodnotě 200.000,- Kč, který se jí dle zákonného ustanovení od jejího podílu odečte, $400.000 - 200.000 = 200.000,-$ Kč. Dcera tak po započtení daru nabývá majetek z dědictví v hodnotě 200.000,- Kč (1/3) a syn v hodnotě 400.000,- Kč (2/3).

Občanský zákoník v rámci ustanovení o dědění poskytuje též ochranu oprávněnému dědici dle § 485 - 487. V této podobě již nejde o klasické vypořádání dědiců dle hlavy páté, ustanovení § 481 - 484 obč. zák., avšak dle dikce ustanovení § 485 odst. 1 obč. zák. znějícího: „Zjistí-li se po projednání dědictví, že oprávněným dědicem je někdo jiný, je povinen ten, kdo dědictví nabyt, vydat oprávněnému dědici majetek, který z dědictví má, podle zásad o bezdůvodném obohacení tak, aby neměl majetkový prospěch na újmu pravého dědice“, spatřujeme opět prvky „vypořádání“, při němž dochází k narovnání majetkových poměrů mezi oprávněným dědicem a nepravým dědicem. Způsob pro provedení vypořádání je uveden v následujících ustanoveních, a to

---

¹⁰⁰ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 1358

v § 485 odst. 2, § 486 a 487 obč. zák.

4.5 Dědické právo a vypořádání dědictví dle nového občanského zákoníku

4.5.1 Obecně k úpravě dědického práva

Právní úprava dědického práva je v novém občanském zákoníku obsažena v § 1475 - § 1720. Na první pohled je patrné, že úprava dědického práva v NOZ je značně rozšířená oproti úpravě v (dnes účinném) občanském zákoníku. Zatímco občanský zákoník se věnuje dědickému právu ve 41 paragrafem, nový občanský zákoník upravuje dědické právo ve zhruba 250 paragrafem.

Koncepčně však vychází nový občanský zákoník z většiny zásad dosavadní účinné právní úpravy. Posílena by měla být poslední vůle zůstavitele, pokud jde o jeho rozhodování o majetku pro případ smrti, bude rozšířen okruh zákonných dědiců vytvořením více dědických tříd. Oproti dnes účinné právní úpravě, která počítá se čtyřmi třídami (skupinami), přibude dědická třída pátá a šestá. Další posun oproti stávající účinné právní úpravě je obsažen v § 1475 odst. 2 NOZ, dle kterého budou do pozůstalosti spadat též subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele (jako např. právo na bolestné, náhradu za ztížení společenského uplatnění apod.), avšak jen za předpokladu, že byla tato práva za života zůstavitele uznána nebo uplatněna u orgánu veřejné moci.

Nový občanský zákoník obnovuje některé instituty, jako např. dědickou smlouvu, odkaz, dědické nástupnictví, svěřenecké nástupnictví, náhradnictví atd. Dále pojmově rozlišuje mezi pozůstalostí a dědictvím, přičemž pozůstalost je chápána jako jmění zůstavitele, resp. ta část jmění, která přechází jeho smrtí na dědice, jako právního nástupce zůstavitele, viz ustanovení § 1475 odst. 1 NOZ, dle kterého: „*Dědické právo je právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z ní*“, a dědictví je chápáno jako ta část jmění, která skutečně připadá osobě dědice, viz § 1475 odst. 3 NOZ, dle kterého „*Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím*“. Na rozdíl od dnes účinné právní úpravy, která upřednostňuje dědění ze zákona před děděním ze

závěti, nová právní úprava dává přednost dědění ze závěti a proto v NOZ předchází úprava dědění ze závěti úpravě dědění ze zákona (na rozdíl od dosavadní účinné právní úpravy, kde je to právě naopak). Nový občanský zákoník rozšiřuje dědické tituly o dědickou smlouvu. Na základě této úpravy bude moci dědic dědit jak ze závěti, ze zákona, tak na základě dědické smlouvy. Dědická smlouva je dohoda dvou smluvních stran, kterou zůstavitel povolává druhou osobu za dědice nebo odkazovníka, a druhá strana to přijímá.

O dalších změnách a nových institutech v dědickém právu dle NOZ by se dala napsat spousta dalších stran, pro účely mé práce se však chci dále zaměřit na tyto změny v souvislostech s vypořádáním dědictví.

4.5.2 Vypořádání dědictví

Vypořádání dědictví (rozdělení pozůstalosti) je upraveno v ustanovení § 1694 až § 1700 NOZ, čemuž předchází potvrzení dědictví upravené v ustanovení § 1690 až § 1693 NOZ.

Potvrzení dědictví

Koncepčně vychází úprava potvrzení dědictví z dnes účinné právní úpravy, podle níž je nabytí dědictví potvrzeno soudem (§ 481 - § 484 obč. zák., § 175q o.s.ř.). Dle ustanovení § 1690 NOZ soud potvrdí dědictví tomu, kdo dědictví neodmítl a má podle průběhu řízení o dědictví nejlepší dědické právo. Ustanovení § 1691 odst. 1 NOZ bere na zřetel práva odkazovníků a stanoví, že soud může potvrdit dědictví až poté, co byly odkazovníkům podány zprávy o odkazu. V případě, že jde o odkazovníky osoby nesvéprávné, osoby veřejně prospěšné nebo zřízené ve veřejném zájmu, musí být prokázáno, že byly těmto odkazovníkům splatné odkazy již splněny a že splnění nesplatných odkazů bylo zajištěno. Stejnou ochranu spočívající v zajištění splnění odkazů požívají i osoby neznámé nebo nepřítomné.

Dle § 1692 odst. 1 NOZ soud potvrdí jedinému dědici, že dědictví nabyt. Zatímco podle dnes účinné právní úpravy soud potvrdí jedinému dědici, že dědictví

nabyl (§ 481 obč. zák.), soud dle NOZ musí dále uvést, kdo je dědicem, či pozůstalost nabývá, z jakého důvodu a zda se tak děje s výhradou soupisu nebo bez ní. V případě, že dědictví nabývá více dědiců, soud těmto dědicům potvrdí jejich dědické podíly (§ 1692 odst. 2 NOZ) a při rozdělení rovněž potvrdí, jaké dědictví každý dědic nabyl a z jakého důvodu k rozdělení dědictví dochází. Do rozhodnutí o potvrzení dědictví soud musí také zahrnout údaje vyplývající ze svěřeneckého nástupnictví, a v případě, že zůstavitel určil, že přední dědic může s dědictvím volně nakládat, pak musí soud v rozhodnutí potvrdit i to (§ 1692 odst. 3 NOZ).

Stejně jako dnes účinný občanský zákoník, umožňuje NOZ dědicům uzavřít před soudem v řízení o dědictví dohodu, týkající se výše jejich dědických podílů. Avšak na rozdíl od dnes účinné právní úpravy, která tuto dohodu podmiňuje schválením soudu v případě, že dohoda neodporuje zákonu a dobrým mravům, je dle NOZ soudem dohoda schválena za předpokladu, že neodporuje zájmu osoby pod zvláštní ochranou. Touto osobou se dle § 1685 odst. 2, písm. a) NOZ rozumí osoba, která není plně svéprávná, nebo která je neznámá či nepřítomná, nebo právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu. I když zůstavitel sepsal závěť nebo jiné pořízení pro případ smrti a v nich určil výši podílů jednotlivých dědiců, umožňuje NOZ v § 1693 odst. 2 přesto dědicům upravit výši svých dědických podílů jinak, podle své vůle, pokud to zůstavitel výslovně připustil. Dle důvodové zprávy má toto ustanovení reflektovat situaci, kdy v období mezi pořízením závěti a dědickým nápadem může dojít ke změně okolností, a že by zůstavitel se znalostí změněných poměrů vzal tyto okolnosti v úvahu a rozhodl se proto jinak.

Ustanovení § 1693 odst. 3 NOZ výslovně chrání osoby, které se staraly o zůstavitele delší dobu a přispěly značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo jiným způsobem, aniž by byly tyto osoby za to odměňovány, a přiznává jim nárok na vypořádání ve výši přiměřené trvání a rozsahu toho, co plnily, a hodnotě pozůstalosti. Toto ustanovení se uplatní pravděpodobně pouze za předpokladu, dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti. Pokud by pořídil zůstavitel pořízení pro případ smrti, je vysoce pravděpodobné, že by vzal tyto skutečnosti v úvahu a zohlednil by je podle své vlastní vůle v samotném pořízení.

Rozdělení pozůstalosti

Stejně jako v dnes účinném občanském zákoníku, bude zachována v NOZ možnost dědiců uzavřít dohodu o vypořádání dědictví. Dohoda o vypořádání však bude jistým způsobem limitována v případě, kdy zůstavitel zanechal pořízení pro případ smrti a v něm projevil svou poslední vůli. Pokud tedy zůstavitel zanechal pořízení pro případ smrti, rozdělí se pozůstalost podle jeho vůle, avšak připustil-li výslovně zůstavitel, že se dědicové mohou dohodnout i na jiném možném rozdělení, pak mohou dědicové na základě dohody o vypořádání dědictví rozdělit majetek zcela nebo zčásti i jinak, viz § 1694 odst. 1 NOZ.

Pokud zůstavitel nepořídil pro případ smrti, mohou se dědici před soudem dohodnout o rozdělení pozůstalosti jakkoli, viz § 1695 odst. 1 NOZ. Dědicové tedy nejsou limitováni vůli zůstavitele a při dědění dle zákonné posloupnosti mají v zásadě úplnou volnost v tom, jak si dědictví rozdělí. Limitování jsou pouze obecnými zásadami právního řádu a ohledem na osoby pod zvláštní ochranou.¹⁰¹

Platnost a účinnost dohody dědiců o rozdělení dědictví bude nadále podmíněna soudním schválením, jak je tomu v dnes účinné právní úpravě (§ 482 obč. zák. a § 175q o.s.ř.). Zatímco v dnes účinné právní úpravě soud dohodu schválí, neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, dle nové úpravy se zvláště tato základní zásada neupravuje, poněvadž je upravena již v § 1 NOZ, a soud dohodu schválí v případě, neodporuje-li dohoda vůli zůstavitele a v jejích mezích ani zájmům osoby pod zvláštní ochranou. Odporuje-li dohoda dědiců o vypořádání dědictví vůli zůstavitele a v jejích mezích zájmům osoby pod zvláštní ochranou, soud dohodu neschválí a potvrdí dědicům nabytí dědictví podle výše jejich dědických podílů, viz § 1696 odst. 1 NOZ.

Z ustanovení § 1696 odst. 2 NOZ, dle něhož: *„K platnosti dohody o rozdělení pozůstalosti se vyžaduje, aby v důsledku jejího uzavření byla rozdělena celá známá pozůstalost. Dohodou lze zřídit i věcné břemeno nebo zástavní či jiné věcné právo, i když o něm zůstavitel nepořídil“* výslovně vyplývá, že dohodou o vypořádání dědictví

---

¹⁰¹ Důvodová zpráva ze dne 3.2.2012, str. 423

musí být rozdělena celá pozůstalost, jinak bude dohoda neplatná. Dále také platí, že dohoda o vypořádání dědictví se musí týkat veškerého majetku, který je předmětem dědictví, jinak by soud dohodu neschválil. Pokud zůstavitel projevil vůli rozdělit jen část majetku, pak dohoda dědiců musí obsahovat způsob vypořádání té části zbylého majetku, který nebyl vůli zůstavitele rozdělen. Nový občanský zákoník dále výslovně uvádí (§ 1696 odst. 2, věta druhá NOZ), že dohodou lze zřídit i věcné břemeno nebo zástavní právo či jiné věcné právo, i když o něm zůstavitel nepořídil. Takový způsob vypořádání je i nyní zcela běžný a občanský zákoník s ním počítá.

Ze systematického členění rozdělení pozůstalosti vyplývá, že soud nejdříve rozdělí pozůstalost podle nařízení zůstavitele, pokud existuje pořízení pro případ smrti. Následně a nebrání-li tomu zůstavitelovo nařízení, soud rozdělí pozůstalost schválením dohody dědiců. V ostatních případech (neexistuje-li nařízení zůstavitele) soud pozůstalost nerozdělí a potvrdí dědicům nabytí dědictví podle dědických podílů. Z důvodové zprávy vyplývá, že i když dědicové neuzavřeli dohodu o vypořádání dědictví, ale mají-li přesto vůli, aby pozůstalost byla rozdělena (vypořádána) již v rámci soudního řízení o dědictví, mohou soud požádat, aby tak učinil on.

Nový občanský zákoník v § 1698 výslovně uvádí, že „*Při rozdělení pozůstalosti lze vypořádat právo na náhradu z poměrů mezi spoludědici, provést započtení na dědický podíl a započtení odkazů*“. Z toho vyplývá, že pozůstalost jde rozdělit i jinak než jen s ohledem na výši dědických podílů jednotlivých dědiců, ale je možné provést vypořádání i se zřetelem k dalším jiným právům a povinnostem spojených s nabytím dědictví. V ustanovení § 1699 NOZ jsou upravena další zvláštní pravidla pro rozdělení pozůstalosti, podle kterých může být pohledávka nebo dluh přidělen pouze jednotlivému dědici - ochrana práv věřitelů však nesmí takovým jednáním dotčena – a pokud byl zkrácen dědic na svém podílu přidělením vadné věci, má vůči spoludědicům právo na náhradu toho, oč byl vadou zkrácen.

4.5.3 Shrnutí dědického práva

Dědické právo včetně úpravy vypořádání dědictví je v novém občanském zákoníku upraveno mnohem podrobněji než v dosavadní účinné právní úpravě, čemuž

také odpovídá množství paragrafů. Právní úprava dědického práva obsažená v dnes účinném občanském zákoníku je značně kusá a neodpovídá moderní době a potřebám společnosti. Nový občanský zákoník především, a jak jsem již výše uvedla, posiluje institut poslední vůle, a proto je závěť více preferována před děděním ze zákona. Do dědického práva se vrací některé jeho tradiční instituty jako např. odkaz, dědická smlouva, zřeknutí se dědictví, náhradnictví apod. Ustanovení dědického práva v NOZ dávají dědicům určitou inspiraci, jak upravit jejich vzájemné poměry v souvislosti s dědictvím, jak řešit sporné situace a předkládá jejich možný způsob řešení.

Vypořádání dědictví dle NOZ vychází z principů dosavadní účinné právní úpravy. Rozdělení dědictví je v novém zákoníku upraveno mnohem podrobněji. Je zachována možnost dědiců uzavřít dědickou dohodu a vypořádat tak dědictví mezi sebou na základě jejich shodné vůle, avšak při respektování poslední vůle zůstavitele. Ačkoliv je dědické dohodě v NOZ věnováno více ustanovení než ve stávající účinné právní úpravě, ve své podstatě jde o shodnou úpravu s dnes účinnou úpravou. Dle mého názoru se způsob rozdělení dědictví a vypořádání dědiců dědickou dohodou dle NOZ od dnes účinného občanského zákoníku v zásadě neliší a NOZ tak v této oblasti nepřináší zásadní novou změnu.

5 Některé další situace, kdy dochází k vypořádání

5.1 Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem

Držba je jedním z nejstarších institutů občanského práva a de facto i de iure existovala již v právu římském.

Držba je zvláštní v tom, že jednak může být držitelem vlastník věci, anebo i jiná osoba, než vlastník věci. Ztratí-li vlastník držbu věci, neznamená to, že by přestal být nadále vlastníkem, přestal být pouze držitelem věci, přestal věc fakticky ovládat. V takovém případě jsou pak vlastník a držitel různé osoby. Vlastník má subjektivní právo držet předmět svého vlastnictví, zatímco právo držby je podmíněno tím, že někdo věc nebo právo drží, má je fakticky ve své moci (corpus possessionis).¹⁰²

Držitelem je podle zákona ten, kdo s věcí nakládá jako se svou vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe (§ 129 odst. 1 obč. zák.) Pro vznik držby je třeba naplnění dvou následujících předpokladů:

- držitel musí mít věc ve své skutečné moci, musí ji fakticky ovládat, mít u sebe (corpus possessionis)
- držitel musí mít vůli s věcí nakládat jako s vlastní (animus possidendi). Držitel tak s věcí nakládá jako by to byla jeho vlastní věc, chová se jako by byl vlastníkem věci.

O držitele nejde tam, kde určitá osoba sice má věc ve své moci, fyzicky ji ovládá, ale nemá vůli s věcí nakládat jako s vlastní, nakládá s ní jako s věcí cizí. Této osobě chybí držitelská vůle a můžeme ji označit jako detentora věci, čili osobu, která si je vědoma, že jí věc nepatří, a i když ji fakticky ovládá, nakládá s ní jako s věcí cizí. Detentorem může být např. nájemce, schovatel, vypůjčitel atd.¹⁰³

---

¹⁰² Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník - Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 564

¹⁰³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 340

Předmětem držby mohou být věci, jak hmotné tak nehmotné, věci hromadné, ale také i práva. Držba práva může existovat pouze tam, kde se připouští jeho trvalý nebo opětovný výkon. Nejčastějším případem držby práva v praxi je držba odpovídající věcnému břemeni.

Občanský zákoník rozlišuje držitele oprávněného (oprávněná držba) (§ 130 obč. zák.) a držitele neoprávněného (neoprávněná držba) (§ 131 obč. zák.). Toto rozlišení držby má posléze význam pro uplatnění práv a povinností při vypořádání držitele s vlastníkem. Kritériem pro odlišení držby oprávněné a neoprávněné je hledisko dobré víry. V judikatuře i literatuře panuje shoda, že dobrou víru je třeba posuzovat objektivně („se zřetelem ke všem okolnostem“) a nikoli pouze ze subjektivního hlediska, tedy se zřetelem k osobnímu přesvědčení samotné osoby. Dobrá víra zaniká v okamžiku, kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří. Na tom nic nemění skutečnost, že držitel může být nadále subjektivně v dobré víře.¹⁰⁴

Oprávněným držitelem věci je tedy ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří. Oprávněným držitelem je především vlastník, a dále jím může být např. taková osoba, která je v dobré víře, že jí svědčí nějaký právní titul, a to i titul domnělý (např. formálně bezvadná kupní smlouva uzavřená s osobou k tomu nezpůsobilou nebo neoprávněnou).¹⁰⁵ Za neoprávněného držitele je třeba považovat osobu, která si je vědoma, že není vlastníkem věci, kterou má ve své moci, ale přesto s ní nakládá jako s věcí vlastní. V takové situaci můžeme říci, že jde o držitele ve špatné víře. V případě pochybností, zda jde o držitele oprávněného či neoprávněného platí vyvratitelná právní domněnka, že jde o držitele oprávněného (§ 130 odst. 1 obč. zák.).

Okolnost, zda jde o držbu oprávněnou či neoprávněnou má významné právní důsledky z hlediska vydržení § 134, ochrany držitele § 130 odst. 2 a § 126, a vypořádání držitele s vlastníkem § 130 odst. 3, § 131, § 458 odst. 2 a 3 obč. zák..

---

¹⁰⁴ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I -komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 739

¹⁰⁵ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník - Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 569

Vlastník má právo požadovat vydání své věci zpět bez ohledu na to, zda jde o držitele oprávněného či neoprávněného. Je třeba mít ale na paměti ustanovení §134 odst. 1, které se týká vydržení věci. Má-li oprávněný držitel věc nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost, a po dobu 10 let, jde-li o nemovitost, stává se oprávněný držitel vlastníkem a původní vlastník ztrácí nárok na vydání věci zpět.

Oprávněný držitel, ač není vlastníkem věci, nabývá vlastnictví k plodům a užitkům a není povinen je vydat ani za ně poskytnout vlastníkovu náhradu. Oprávněný držitel má po celou dobu držby stejná práva jako vlastník a stává se vlastníkem plodů a užitků v okamžiku, kdy byly od věci hlavní odděleny, a nevyžaduje se, aby držitel věci uchopil nebo sklídl (např. ovoce spadlé ze stromu).¹⁰⁶ Plody, které nebyly od věci hlavní odděleny, zůstávají stále ve vlastnictví vlastníka věci. Oprávněný držitel má vůči vlastníku věci nárok na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby a to v rozsahu odpovídajícím zhodnocení věci ke dni jejího vrácení, ale na rozdíl od neoprávněného držitele nemůže žádat náhradu nákladů nutných pro provoz a údržbu věci (viz § 130 odst. 3 obč. zák.). Je tomu tak proto, že věc užíval oprávněně, tudíž mu náleží užitky z tohoto užívání. Nutnými náklady se rozumí náklady na zachování věci a udržení její funkce. V případě vylepšení věci, rekonstrukce, podstatnějšího zhodnocení věci by bylo na náhradu účelně vynaložených nákladů již pomýšlet. Bude vždy záležet na konkrétním posouzení situace.¹⁰⁷

Neoprávněný držitel nemá stejná práva jako vlastník (§ 130 odst. 2 obč. zák. *a contrario*), nicméně i jemu zákon v pokojné držbě poskytuje ochranu dle § 5 a § 6 obč. zák. Neoprávněný držitel se vlastníkem plodů a užitků oddělených od věci hlavní nestává a není ani možné, aby tyto věci vydržel. Vydržením může nabýt vlastnické právo pouze oprávněný držitel. Neoprávněnému držiteli se ukládají tři povinnosti, a to vydat věc vlastníkovu, vydat mu i její plody a užitky a nahradit škodu, která neoprávněnou držbou vznikla (§ 131 odst. 1 obč. zák.). Na druhou stranu si neoprávněný držitel může proti nárokům vlastníka odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci. Jestliže svým nákladem věc zhodnotil, může si toho zhodnocení od věci

---

¹⁰⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I -komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 745

¹⁰⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I -komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 745

oddělit pouze v případě, že je to možné bez zhoršení podstaty věci.

5.1.1 Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem dle nového občanského zákoníku

Institut držby je v novém občanském zákoníku upraven v § 987 až § 1010, tedy v části třetí „Absolutní majetková práva“, hlavě druhé „Věcná práva“. Na první pohled je opět zřejmé, že institut držby je v NOZ upraven mnohem podrobněji ve srovnání s dosavadní účinnou právní úpravou, která věnuje držbě pouze 3 paragrafy.

Držitelem je dle § 987 NOZ ten, kdo vykonává právo pro sebe, a dle § 989 NOZ vlastnické právo drží ten, kdo se věci ujal, aby ji měl jako vlastník. Držitelem vlastnického práva může být tedy pouze ten, kdo má faktickou moc nad věcí a zároveň nakládá s věcí jako se svou vlastní. Domnívám se tedy, že stejně jako v dnes účinné právní úpravě musí být i dle NOZ splněny dva předpoklady, aby bylo možné mluvit o držbě, a to *corpus possessionis* a *animus possidendi*.

Nový občanský zákoník vychází z koncepce, že je možné držet pouze právo. Pokud je držena věc, jde o držbu vlastnického práva. Nově je upraveno v § 990 NOZ také nabytí držby, kdy lze držbu nabýt jak vlastní mocí, tak i převodem nebo přechodem držby na nového držitele. Na rozdíl od občanského zákoníku dnes účinného, který rozlišuje držbu oprávněnou a neoprávněnou, NOZ rozlišuje držbu poctivou a nepoctivou. O poctivého držitele jde tehdy, jestliže má držitel z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává (má nabývací titul), a o nepoctivého držitele jde tehdy, jestliže mu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží (nemá nabývací titul). Dále také rozlišuje v § 991 a § 993 řádnou a pravou držbu.

Ustanovení § 996 NOZ a násl. upravuje práva držitele a jeho právní nároky, které má z titulu své poctivé nebo nepoctivé držby vůči vlastníku věci. Poctivému držiteli zákon přiznává veškerá práva, která má vlastník věci, a to právo věc držet a užívat ji, i ji zničit nebo s ní i jinak nakládat, a není z toho nikomu odpovědný. Poctivý držitel má vůči vlastníku právo požadovat nutné náklady, které bylo potřeba vynaložit

na zachování podstaty věci, a které byly vynaložené účelně a zvyšují užitečnost věci nebo její hodnotu. Poctivému držiteli mohou být vynaložené nutné náklady přiznány do výše přítomné hodnoty, pokud ta nepřevyšuje náklady skutečné. Poctivému držiteli náleží také všechny plody věci, jakmile se oddělí, a všechny již vybrané užitky, které za držby dospěly. Poctivý držitel však nemá vůči vlastníku věci nárok na úhradu obvyklých udržovacích nákladů, které na věc vynaložil a na cenu, za kterou na sebe věc převedl. Nový občanský zákoník nově výslovně upravuje situaci, kdy poctivý držitel vynaložil náklady ze záliby nebo pro okrasu. V takovém případě zákon v ustanovení § 998 NOZ uvádí, že: *„Z nákladů učiněných poctivým držitelem ze záliby nebo pro okrasu se hradí jen tolik, o kolik se zvýšila obvyklá cena věci; dřívější držitel však může k svému prospěchu odstranit vše, co lze od věci oddělit bez zhoršení její podstaty.“*

Nepoctivý držitel má povinnost vydat nejenom věc samotnou, ale také veškerý užitek, který držbou nabyl, a kromě toho musí nahradit vše, oč byla oprávněná osoba jeho držbou zkrácena. Nepoctivý držitel nahradí také všechnu škodu, která z jeho držby vzešla. Nepoctivému držiteli zákon přiznává náhradu nutných nákladů, které bylo potřeba vynaložit pro zachování podstaty věci. Pokud jde o ostatní náklady, ty se hradí pouze výjimečně, přičemž ustanovení § 1001 NOZ uvádí, že pro tyto situace se obdobně použijí ustanovení o nepřikázaném jednateli.

Nový občanský zákoník upravuje nově také institut ochrany držby, uchování držby a spoludržbu.

Vypořádání držitele a vlastníka dle NOZ se podle mého názoru nijak výrazně neliší od dnes účinného občanského zákoníku. Namísto oprávněného a neoprávněného držitele užívá NOZ termín poctivý a nepoctivý držitel, avšak jejich práva a povinnosti vůči vlastníku věci jsou veskrze shodná s právy a povinnostmi dle nynější účinné právní úpravy. Podle mého názoru je jedním ze zásadních rozdílů od dnes účinné právní úpravy, dle které lze držet věci, jakož i práva (§ 129 odst. 2 obč. zák.), skutečnost, že NOZ připouští pouze držbu práva, viz ustanovení § 988 NOZ: *„Držet lze právo, které lze právním jednáním převést na jiného a které připouští trvalý nebo opakovaný výkon“*, a opouští koncepci držby věci. Pokud se někdo ujal věci, aby ji měl jako vlastník, hovoří NOZ o držbě vlastnického práva. Tato koncepce vychází z právní

úpravy držby práva mající kořeny v OZO, podle nějž lze držet „*všechny hmotné a nehmotné věci, které jsou předmětem právního obchodu...*“ (viz § 311 OZO).

5.2 Vypořádání neoprávněné stavby

Právní institut vypořádání se v občanském právu vztahuje též na případ tzv. neoprávněné stavby, jak je upravena v ustanovení § 135c obč. zák., tedy stavby na cizím pozemku. V občanském zákoníku se neuplatňuje zásada římského práva „*superficies solo cedit*“, což v překladu znamená „*povrch ustupuje půdě*“, podle níž platí, že co je na povrchu pozemku, náleží vlastníku pozemku. Podle dnes účinné právní úpravy mohou být vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku odlišné osoby. Dle § 120 odst. 2 obč. zák. stavba není součástí pozemku. O neoprávněnou stavbu jde podle ustanovení § 135c odst. 1 obč. zák. tehdy, „*zřídí-li někdo stavbu na cizím pozemku, ač na to nemá právo...*“

Posouzení toho, zda jde o stavbu neoprávněnou, se v této souvislosti vychází výlučně z hlediska občanskoprávního a nikoli z hlediska stavebně-právního. Z hlediska občanskoprávního není pro klasifikaci neoprávněnosti stavby rozhodující, zda byla, či nebyla zřízena v souladu se stavebně-právními předpisy, tedy například bez stavebního povolení. V takovém případě jde o stavbu nepovolenou (černou stavbu) a právní důsledky stavby nepovolené jsou řešeny v příslušných správních předpisech (zákon č. 183/2006, stavební zákon, zákon č. 500/2004, správním řád).¹⁰⁸

O neoprávněné stavbě dle § 135c obč. zák., se hovoří v případě, zřídí-li ji, byť i jen zčásti (k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 268/2003), stavebník na pozemku, k němuž nemá žádné občanskoprávní oprávnění, tedy k němuž nemá žádné věcné právo – ani právo vlastnické, ani práva z věcného břemene, není-li ani oprávněným držitelem pozemku nebo nemá k pozemku ani žádné právo založené smlouvou, například nájemní smlouvou uzavřenou s vlastníkem pozemku. Neoprávněnou stavbou tak dochází k zásahu do právem chráněného vlastnického práva vlastníka pozemku.

---

¹⁰⁸ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 424

Ustanovení § 135c obč. zák. obsahuje jednak právní definici neoprávněné stavby, jednak vymezuje způsoby vypořádání mezi stavebníkem a vlastníkem pozemku. Stavebník a vlastník pozemku se mohou mezi sebou dohodnout na tom, že právní situaci nastalou zřízením neoprávněné stavby vyřeší převodem vlastnictví pozemku na stavebníka, převodem vlastnictví stavby na vlastníka pozemku, zřízením věcného břemene nebo uzavřením nájemní smlouvy. V rámci smluvní volnosti je ponecháno na jejich vůli, jakým způsobem mezi sebou provedou vypořádání neoprávněné stavby.¹⁰⁹ V opačném případě, nedojde-li mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku k dohodě o vypořádání neoprávněné stavby, provede soud vypořádání neoprávněné stavby na návrh vlastníka pozemku, který je k podání takového návrhu legitimován. Také vlastník neoprávněné stavby je legitimován k podání návrhu na vypořádání dle § 135c odst. 3, zejména tedy může podat návrh na zřízení věcného břemene.

Při určení způsobu vypořádání je třeba vycházet ze zákonného pořadí, a to:

1. „Soud může na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že stavbu je třeba odstranit na náklady toho, kdo stavbu zřídil“ (dále jen „vlastník stavby“), § 135c odst. 1 obč. zák.

Z tohoto ustanovení o prioritě vypořádání neoprávněné stavby nařízením jejího odstranění lze mít důvodně za to, že zákon v takovém případě chrání v první řadě zájmy vlastníka pozemku proti zájmům toho, kdo zřízením neoprávněné stavby do jeho vlastnictví neoprávněně zasáhl. K podání návrhu na odstranění stavby je oprávněn vlastník pozemku, na kterém je neoprávněná stavba zřízena. Při rozhodování o návrhu vlastníka pozemku na odstranění stavby musí soud vzít v úvahu především to, zda by bylo odstranění účelné – *a contrario*. § 135c odst. 2 obč. zák.

Odstranění stavby znamená nezvratnou hospodářskou ztrátu pro vlastníka stavby, jejíž rozsah je závislý na charakteru stavby, na tom, k jakému účelu má sloužit, jaká je její hodnota, a podobně. Proto by měl soud přihlížet k povaze a rozsahu

---

¹⁰⁹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník I. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 720

hospodářské ztráty, která by odstraněním stavby vznikla, dále zda vlastníkem stavby a jeho rodina v domě bydlí, zda vlastníkem stavby věděl, že staví na cizím pozemku či nikoliv, zda stavěl v dobré víře, že mu pozemek patří atd. Soud tak porovnává hospodářskou a jinou ztrátu vzniklou odstraněním stavby na straně jedné, se zájmem na dalším využití stavby na straně druhé, viz též rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 880/2003)¹¹⁰. Ekonomická nevhodnost odstranění stavby je zajisté prvořadým hlediskem pro řešení spočívající v odstranění stavby. Nelze však přehlédnout ani jiná hlediska, například okolnosti, za nichž byla stavba vybudována. Vybudování stavby vyžaduje určitý čas a je málo pravděpodobné, že by vlastníkem pozemku nezasáhl proti zřizování stavby již v jejich počátcích. Je proto nutno zabývat se i důvody, proč vlastníkem pozemku neučinil vhodná opatření proti neoprávněné stavbě dříve a nezabránil tak i svým vlastním přičiněním pro sebe nepříznivým následkům spojených s neoprávněnou stavbou.¹¹¹ V úvahu je v této souvislosti třeba brát také to, v jakém rozsahu neoprávněná stavba do cizího pozemku zasahuje, zda zcela, nebo v jaké části.

Odstranění neoprávněné stavby na cizím pozemku podle § 135c odst. 1 obč. zák. nelze v zásadě považovat za účelné, pokud jsou splněny předpoklady pro přikázání stavby vlastníkem pozemku ve smyslu § 135c odst. 2 obč. zák., byť takový způsob vypořádání nenavrhl¹¹², viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1977/2004. Pro srovnání rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdo 256/96 podle kterého: *„Pokud se vlastník pozemku domáhá přikázání neoprávněné stavby do vlastnictví a pouze pro případ, že by tomuto návrhu nebylo vyhověno, požaduje její odstranění, může soud nařídít odstranění stavby jen v případě, že nejsou splněny podmínky pro přikázání stavby do vlastnictví vlastníka pozemku“*. Vlastník pozemku se nemusí domáhat nejprve odstranění stavby a teprve v případě, že tento způsob vypořádání nebude shledán z ekonomického nebo jiného hlediska důvodným, požadovat jinou formu vypořádání. Záleží na vlastníku pozemku, jakou variantu vypořádání zvolí.

Závěrem lze však říci, že odstranění stavby se jeví jako účelné spíše výjimečně a

---

¹¹⁰ Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka J.: K některým aktuálním otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby. Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 607

¹¹¹ Spáčil, J.: Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku 2. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 188

¹¹² Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka J.: K některým aktuálním otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby. Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 606

že se ve většině případů přikloní k jinému řešení, které nabízí ustanovení § 135c odst. 2,3 obč. zák.

2. „*Pokud by odstranění stavby nebylo účelné, přikáže ji soud za náhradu do vlastnictví vlastníka pozemku, pokud s tím vlastník pozemku souhlasí*“, § 135c odst. 2 obč. zák.

Přikázání stavby do vlastnictví vlastníka pozemku za náhradu je možné za předpokladu, že s tím vlastník pozemku souhlasí. Vzhledem k tomu, že takové vypořádání se děje za náhradu, musí se souhlas vlastníka pozemku vztahovat nejen na přikázání stavby do jeho vlastnictví, ale také na jeho souhlas s poskytnutím náhrady. Podle usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21 Co 108/2003 by zpravidla měla výše náhrady odpovídat výši nákladů, jež by bylo v současné době třeba vynaložit na výstavbu téže stavby v daném místě podle stavu ke dni rozhodnutí soudu, snížené o míru opotřebení v závislosti na době, po kterou je stavba užívána. Judikatura Nejvyššího soudu ČR připouští možnost, avšak za předpokladu, že s tím vlastník pozemku souhlasí, vypořádání neoprávněné stavby přikázáním zastavěného pozemku do vlastnictví stavebníka, a to i proti jeho vůli, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 1627/99. Z obsahu tohoto rozsudku vyplývá, že znění zákona ani jeho smysl nevylučuje jiné uspořádání poměrů, než jaké zákon výslovně uvádí. Je proto věcí soudu, aby v každém případě našel nejvhodnější možné řešení, které by bylo zároveň v souladu se zněním a účelem § 135c obč. zák. a v případě, že s takovým řešením vlastník pozemku souhlasí, nebo dokonce sám navrhuje, jeví se tento způsob řešení vypořádání jako nejvhodnější.

I tento způsob vypořádání neoprávněné stavby zákon upřednostňuje vlastníka pozemku oproti vlastníku neoprávněné stavby a to tak, že vlastníku pozemku je umožněno získat vlastnictví stavby při poskytnutí náhrady.

3. „*Soud může uspořádat poměry mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby i jinak, zejména též zřídit za náhradu věcné břemeno, které je nezbytné k výkonu vlastnického práva ke stavbě*“, § 135c odst. 3 obč. zák.

Toto zákonné ustanovení dává soudu možnost, aby vypořádání neoprávněné stavby, tedy vypořádání mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku provedl i jinak, než odstraněním stavby nebo přikázáním vlastnictví ke stavbě vlastníkovu pozemku za náhradu, přičemž nabízí jedno z možných jiných řešení. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že nabízí takové řešení, kdy vlastník stavby své vlastnické právo ke stavbě nepozbývá a aby mohl stavbu k účelu, k němuž je určena jako vlastník užívat, lze v jeho prospěch zřídit věcné břemeno, které zatěžuje vlastníka pozemku, a toto se zřizuje za náhradu, kterou je povinen vlastník stavby poskytnout vlastníku pozemku. Jedná se o jeden z případů, kdy věcné břemeno může vzniknout rozhodnutím příslušného orgánu, jak je upraveno v § 151o obč. zák.

Vlastnické právo stavebníka ke stavbě zůstává zachováno a za náhradu je zřízeno věcné břemeno k pozemku, na němž stavba stojí, přičemž práva a povinnosti z takto zřízeného věcného břemene přecházejí na každého dalšího vlastníka stavby a vlastníka pozemku, neboť jde o věcné břemeno spojené s vlastnictvím nemovitosti. Takto vzniklé věcné břemeno podle § 135c obč. zák. se zapisuje do příslušného katastru nemovitostí.

Výše náhrady za zřízení věcného břemene by se neměla odvíjet jenom z obvyklé ceny pozemku, za kterou by bylo možno jej získat kupní smlouvou, ale také z dalších okolností a nepříznivých důsledků pro vlastníka pozemku. Zřízení věcného břemene totiž může pro vlastníka pozemku znamenat i další omezení, kterým bude vystaven, jako například ztížení nebo někdy i znemožnění užívání tohoto pozemku k původnímu účelu, nebo i ke ztížení užívání jiného pozemku než toho, k němuž je věcné břemeno zřízeno.¹¹³ K tomu viz též judikatura Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 2 Cdon 265/96 a 22 Cdo 2145/98.

Jak jsem již uvedla výše, z dikce ustanovení § 135c obč. zák., ustálené soudní judikatury a z demonstrativního výčtu „jiného“ vypořádání neoprávněné stavby vyplývá, že je soudu umožněno jakékoli jiné řešení vypořádání, a to podle konkrétních okolností každého případu zvlášť. Není proto vyloučeno ani takové vypořádání, že

---

¹¹³ Spáčil, J.: Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 193

vlastníku stavby je přikázáno vlastnictví k zastavěnému pozemku, nebo i pozemku, který je nezbytný k řádnému užívání stavby, např. pro přístup ke stavbě, to však při respektování Listiny základních práv a svobod. Takové řešení však lze připustit jen se souhlasem vlastníka pozemku.

5.2.1 Vypořádání neoprávněné stavby dle nového občanského zákoníku

Právní úprava neoprávněné stavby včetně jejího vypořádání je v NOZ obsažena v § 1083 až § 1086.

NOZ se vrací k tradičnímu řešení, které bylo v právu zakotveno před rokem 1950, a dle kterého stavby a další konstrukce pevně spjaté s pozemkem nejsou samostatnými věcmi, nýbrž tvoří součást pozemku jako věci hlavní. Ustanovení § 506 odst. 1 NOZ říká, že: *„Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.“* Nový občanský zákoník se tak vrací ke staré zásadě římského práva, podle které *„superficies solo cedit“* („povrch ustupuje půdě“), tedy k zásadě, že co je na povrchu pozemku, náleží vlastníku pozemku. Doposud mohly být vlastníky pozemku a stavby dvě rozdílné osoby, nyní však, s přijetím nového občanského zákoníku, bude vlastník pozemku a stavby jedna a táž osoba. Za situace, že ke dni účinnosti NOZ bude existovat jednota ve vlastnictví pozemku a stavby na něm zřízené, stane se stavba součástí pozemku přímo ze zákona. Za situace, že ke dni účinnosti NOZ bude existovat mezi vlastnictvím pozemku a stavby na něm zřízené nesoulad (obě dvě věci budou ve vlastnictví různých vlastníků), není možné zákonem sjednotit vlastnictví obou dvou věcí v rukou jedné osoby, poněvadž by se jednalo o zákonem nedovolené jednání, resp. jednalo by se o vyvlastnění. Pro takové případy počítá NOZ s uplatněním předkupního právo vlastníka pozemku ke stavbě nebo předkupního právo vlastníka stavby k pozemku, popřípadě k příslušné části pozemku, bude-li možné pozemek funkčně rozdělit.¹¹⁴

V praxi bude tato zásada vlastnické jednoty mimo jiné také znamenat, že osoba,

---

¹¹⁴ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/vlastnictvi-a-dalsi-vecna-prava/konkretni-zmeny/stavba-je-soucasti-pozemku.html>

kteřá je zároveň vlastníkem pozemku a na něm stojící stavby, bude nakládat jak s pozemkem, tak se stavbou jako s jednou věcí v právním smyslu, a v případě převodu těchto nemovitostí na třetí osobu nebude muset specifikovat každou věc zvlášť, nýbrž pouze věc hlavní (pozemek).

Co se týká stavby na pozemku, mohou dle NOZ nastat dvě situace. První situace může nastat v případě, užije-li někdo cizí věc (cizí materiál) pro stavbu na svém pozemku (§ 1083 odst. 1 NOZ). Za této situace se stane stavba součástí pozemku a vlastník pozemku musí nahradit vlastníku užité věci její hodnotu. Pokud však osoba, která nebyla v dobré víře při užití cizí věci, bude hradit vlastníku užité věci také ušlý zisk (§ 1083 odst. 2 NOZ). Druhá situace nastává v případě, že někdo zřídí stavbu na cizím pozemku, ač na to nemá právo. Za této situace případně stavba vlastníku pozemku (§ 1084 NOZ odst. 1 NOZ).

Základním a novým pravidlem tedy je, že stavba zřízená na cizím pozemku připadá vlastníku pozemku, a to za jakékoliv situace. Byla-li osoba, která zřídila na cizím pozemku stavbu v dobré víře, vlastník pozemku jí nahradí účelně vynaložené náklady, přičemž osoba, která nebyla v dobré víře, má tytéž práva a povinnosti jako nepřikázaný jednatel. Zásadní bude v tomto případě otázka posouzení a prokázání dobré víry. Vzhledem k tomu, že stavba na cizím pozemku zasahuje do vlastnického práva vlastníka pozemku, zákon ponechává na vůli vlastníka pozemku, zda si stavbu ponechá a vyplatí stavebníkovi účelně vynaložené náklady (v případě dobré víry stavebníka), anebo zda se bude domáhat odstranění stavby na náklady stavebníka - § 1085 NOZ. Aktivně legitimován k podání žaloby na odstranění stavby je vlastník pozemku. Soud by měl v řízení přihlédnout k tomu, zda byla stavba zřízena v dobré víře či nikoliv. Domnívám se, že dobrou víru by měl ve sporu prokazovat stavebník.

Další možný způsob vypořádání neoprávněné stavby je upraven v § 1086 NOZ odst. 1, dle něhož: *„Kdo v dobré víře zřídil na cizím pozemku stavbu, má právo domáhat se po vlastníku pozemku, který o zřizování stavby věděl a bez zbytečného odkladu ji nezakázal, aby mu pozemek převedl za obvyklou cenu. Také vlastník pozemku má právo po zřizovateli stavby požadovat, aby pozemek koupil za obvyklou cenu.“* Věta první tohoto ustanovení umožňuje stavebníkovi, aby podal k soudu návrh na přikázání stavby

do jeho vlastnictví. Soud takovému návrhu může vyhovět za předpokladu, že stavebník prokáže, že zřídil stavbu na cizím pozemku v dobré víře, a že vlastník pozemku o stavbě věděl a nezakázal ji hned. Pokud soud dojde na základě dokazování k závěru, stavebník opravdu jednal v dobré víře a vlastník pozemku nijak nezasáhl do stavebníkových prací, i když o nich věděl, přikáže soud pozemek do vlastnictví stavebníka a zároveň rozhodne o jeho povinnosti zaplatit vlastníku pozemku náhradu. Domáhat se práva přikázání pozemku do vlastnictví stavebníka a uhrazení obvyklé ceny pozemku může také vlastník pozemku (věta druhá). Podle mého názoru se tento způsob vypořádání projeví spíše v rovině smluvní (kdy vlastník pozemku nabídne stavebníkovi jeho odkoupení) neboť si nedovedu představit, za jakých podmínek by soud vydal rozhodnutí s příkazem pro stavebníka odkoupit daný pozemek.

S ohledem na skutečnost, že k nové právní úpravě neexistuje žádná judikatura, ani žádný více detailní komentář, není tak zcela objasněno, zda bude dle NOZ také třeba při určení způsobu vypořádání vycházet ze zákonného pořadí anebo bude možné jeden ze způsobů vypořádání upřednostnit před druhým. Z dikce § 1084 až § 1086 NOZ však nijak nevyplývá, že by jednotlivá ustanovení na sebe jakýmkoliv způsobem navazovala, a že by bylo třeba dát přednost jednomu ustanovení před druhým. Proto se přikláním k názoru, že uplatnění zákonného pořadí, jak je známe dnes, se při určení způsobu vypořádání v NOZ již neuplatní.

NOZ upravuje v § 1087 nový institut tzv. „Přestavek“. O přestavek se jedná tehdy, pokud trvalá stavba zřízená na vlastním pozemku jen malou částí zasahuje na malou část cizího pozemku. V takovém případě se ta část pozemku zastavěného přestavkem stane vlastnictvím zřizovatele stavby, ale pouze za předpokladu, že zřizovatel stavby jednal v dobré víře. Pokud bude splněn předpoklad dobré víry, zřizovatel stavby nahradí vlastníku pozemku, jehož část byla zastavěna přestavkem obvyklou cenu nabytého pozemku (§ 1087 odst. 2 NOZ). Jiný možný způsob vypořádání přestavku zákon neuvádí, a dle mého názoru tak vlastník cizího pozemku nemá jinou možnost, než přijmout obvyklou cenu pozemku a smířit se s tím, že část jeho (bývalého) pozemku bude ve vlastnictví někoho jiného. Z ustanovení § 1087 a contrario vyplývá, že pokud stavebník neprokáže dobrou víru, nestane se část pozemku zastavěná přestavkem jeho vlastnictvím a bude stále ve vlastnictví vlastníka cizího

pozemku. Jakým způsobem pak dojde k vypořádání mezi vlastníkem stavby, který neoprávněně a s absencí dobré víry zasáhl do vlastnického práva vlastníka pozemku, a vlastníkem pozemku zákon neuvádí.

Právní úprava neoprávněné stavby se v novém občanském zákoníku od stávající účinné právní úpravy v mnohém liší, především však v tom, že stavba na cizím pozemku připadne vlastníku pozemku. Jde o promítnutí nové zásady, dle níž je stavba součástí pozemku. Při způsobu vypořádání má zásadní význam ta skutečnost, že někdo, kdo neoprávněně zasáhl do cizího vlastnického práva, jednal v dobré víře či nikoliv. Osobu, která nejednala v dobré víře, pak zákon postihuje mnohem přísněji.

5.3 Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty

Závazkové poměry jsou takové poměry, kdy na jedné straně stojí věřitel, tedy osoba, která má právo od druhého něco požadovat, a na druhé straně stojí dlužník, osoba, která má povinnost druhému něco plnit. Závazkový poměr předpokládá existenci alespoň dvou subjektů, a to subjekt práva (věřitel) a subjekt povinnosti (dlužník). Pokud na každé straně stojí jeden dlužník a jeden věřitel, hovoříme o jednoduchém závazkovém poměru, resp. jednoduchém závazku. Jestliže ale existuje na obou stranách více dlužníků a věřitelů, vznikají společné závazkové poměry, resp. společné závazky a jde o podstatně složitější právní poměry.¹¹⁵ Jde-li o závazkový poměr s více dlužníky na jedné straně, hovoříme o společném závazku. Jde-li o závazkový poměr s více věřiteli na jedné straně, hovoříme o společném právu.¹¹⁶ Společné závazky jsou v občanském zákoníku upraveny v § 511 a násl. Vzájemná práva a povinnosti dlužníka a věřitele, stejně jako spoludlužníků a spoluvěřitelů mohou být různé podle toho, o jaký konkrétní závazek jde. Společný závazek může být dílčí, solidární, nedílný.¹¹⁷

Dílčí závazky představují nejjednodušší případ spoluvěřitelské či spoludlužnické

---

¹¹⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné II, 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2006, str. 77

¹¹⁶ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II - komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1527

¹¹⁷ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1530

pluralita, a jde o společné závazky, které mají dělitelný předmět plnění. Podstatou dílčích závazků je to, že každý dlužník je zavázán pouze toliko co do svého dílu. Neboli každý ze spoludlužníků plní jen svůj díl dluhu a v případě splacení jeho závazek vůči věřiteli zaniká. Stejně tak v případě spoluvěřitelů může každý žádat na dlužníkovi jen svůj díl, viz § 512 odst. 1 obč. zák.: „*Má-li dlužník splnit dluh více věřitelům a jde-li o plnění dělitelné, může každý věřitel požadovat jen svůj díl; není-li dohody, je dlužník oprávněn plnit každému z věřitelů stejný díl.*“ Tato situace připomíná jednoduchý závazek, kdy dlužník je samostatným dlužníkem vůči věřiteli a naopak.

Dalšími závazky s dělitelným předmětem plnění, jsou závazky solidární, které jsou významné z hlediska vypořádání, a které se tedy pokusím blíže popsat.

Podle toho, na které straně vystupuje více osob, rozlišujeme pluralitu subjektů pasivní, tj. na straně dlužnické a pluralitu subjektů aktivní, tj. na straně věřitelské. Solidarita dlužníků a věřitelů může vzniknout pouze na základě právního předpisu, rozhodnutí soudu, dohody účastníků, a pokud to vyplývá přímo z povahy plnění.¹¹⁸

Solidarita dlužníků znamená, že dlužníci jsou zavázáni témuž věřiteli splnit celý dluh společně a nerozdílně, tzv. „rukou společnou a nerozdílnou“. Věřitel se může s úspěchem domáhat splnění své pohledávky na kterémkoliv z dlužníků. Pasivní solidarita tak zvyšuje jistotu uspokojení věřitelovy pohledávky, neboť věřitel může požadovat splnění dluhu po kterémkoliv ze zavázaných dlužníků a ten nemůže na věřiteli požadovat, aby se domáhal splnění také na ostatních. S největší pravděpodobností se tak bude věřitel domáhat splnění od toho dlužníka, u kterého je, s ohledem na jeho platební solventnost, pohledávka nejlépe vymahatelná. Věřitel nemusí ani znát jednotlivé podíly spoludlužníků na dluhu. Tyto podíly mají právní význam jen ve vnitřních poměrech mezi spoludlužníky a pro účely vypořádání mezi spoludlužníky navzájem. Jakmile dluh splnil alespoň jeden z dlužníků, zaniká povinnost ostatních dlužníků vůči věřiteli, viz § 511 odst. 1 obč. zák.

Jestliže dlužník splnil více, než kolik na něj připadá podle vnitřního poměru,

---

¹¹⁸ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II -komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1530

vznikne mu vůči ostatním spoludlužníkům právo následného postihu (právo regrese), což znamená, že má právo žádat od ostatních spoludlužníků náhradu za plnění, které za ně věřiteli poskytl. Výše náhrady se vlastně rovná velikosti podílů jednotlivých spoludlužníků. Velikosti podílů mohou být stanoveny ve smlouvě, rozhodnutím soudu nebo právním předpisem. Nejsou-li podíly takto stanoveny, platí, že jsou ve vzájemném poměru stejné.¹¹⁹

Od postihového (regresního) nároku je třeba odlišit preventivní regres, tzv. právo předběžného postihu. Dlužník, vůči kterému věřitel uplatnil celý nárok (tedy více než na něj připadá podle vnitřních poměrů), je povinen podle § 511 odst. 2 obč. zák. vyrozumět o tom ostatní spoludlužníky, a to z takových důvodů, aby se předešlo možnosti dvojího splnění téhož dluhu a aby ostatní dlužníci měli možnost proti zažalované pohledávce uplatnit své námitky. Dále podle § 511 odst. 2 obč. zák. může dlužník po ostatních spoludlužnících požadovat, aby dluh podle podílů na ně připadající splnili anebo aby jej v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili. Smyslem předběžného postihu je ulehčit postavení dlužníka, po kterém věřitel žádá celé plnění. Dlužník tak může, dříve než sám splní dluh, požadovat, aby ostatní spoludlužníci splnili to, co na ně připadá. Ovšem vůči věřiteli nemůže splnění odkládat jen kvůli tomu, že ostatní spoludlužníci nejsou schopni dostát svým závazkům.¹²⁰

Jestliže některý ze spoludlužníků splní víc, než odpovídalo vzájemnému vnitřnímu poměru mezi spoludlužníky, náleží mu podle § 511 odst. 3 proti ostatním právo následného regresu, viz výše. Pokud nemůže některý z dlužníků svůj podíl splnit, rozvrhne se tento podíl stejným dílem na všechny ostatní.

Na druhé straně existuje solidarita věřitelů, tzv. aktivní solidarita, kdy na jedné straně vystupuje dlužník a na druhé straně několik věřitelů, kteří jsou oprávnění vůči dlužníkovi společně a nerozdílně. Aktivní solidarita může vzniknout ze zákona, soudním rozhodnutím nebo dohodou, viz § 513 obč. zák. Každý z věřitelů má právo požadovat na dlužníkovi celé splnění dluhu a ten je povinen mu ho uhradit. Každý věřitel má samostatnou pohledávku a každý z nich ji může uplatnit sám, avšak všechny

---

¹¹⁹ Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné II. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 72-74

¹²⁰ Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné II. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 74

se vztahují k témuž plnění a dlužník je povinen toto plnění poskytnout jen jednou. Jakmile dluh splní jednomu věřiteli, který o splnění požádal jako první, zaniká jeho závazek i vůči ostatním věřitelům.¹²¹ Ostatní věřitelé již nemají právo splnění od dlužníka žádat. V poměru dlužník spoluvěřitelé se uplatní zásada předstihu (právo předstihu, prevence), tzn., že dlužník splní svůj dluh tomu z věřitelů, který o splnění požádal jako první a ostatní spoluvěřitelé ztrácí nárok požadovat na dlužníkovi totéž plnění, což vyplývá z § 514 obč. zák.. Věřitelé se mezi sebou vypořádají podle svých podílů, které vyplývají z jejich vzájemného vnitřního poměru.

Vymezení velikosti podílů solidárních spoluvěřitelů je podstatně rozdílné od právní úpravy u pasivní solidarity, a to především pro to, že zákon u aktivní solidarity nestanoví subsidiárně použitelnou domněnku rovnosti podílů spoluvěřitelů. Na rozdíl od solidarity dlužníků se zde uplatní právo následného regresu mezi spoluvěřiteli jen tehdy, jestliže mezi nimi existuje poměr, který by určoval, jak se každý ze spoluvěřitelů podílí na celém plnění. V případě, že takový poměr nebude existovat, následný regres u spoluvěřitelů nevznikne. Určení velikosti či výše podílu jednotlivého věřitele tak zákon ponechává výlučně na poměru mezi spoluvěřiteli (§ 515 odst. 1, 2 obč. zák.).¹²² Tento poměr je rozhodující proto určení, zda má solidární věřitel, který přijal od dlužníka celé plnění, povinnost vypořádat se vůči ostatním věřitelům podle velikosti jejich podílů či nikoliv. Např. u podílových spoluvlastníků je určující poměr jejich podílů k celé věci, a podle velikosti jejich podílů se také vypořádají, pokud dohoda mezi nimi nestanoví něco jiného. V případě, že neexistuje žádný takový poměr mezi spoluvěřiteli, není věřitel, který obdržel celé plnění ostatním věřitelům nic dlužen.¹²³

5.3.1 Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty dle nového občanského zákoníku

Problematika závazků je v NOZ upravena v části čtvrté „Relativní majetková

---

¹²¹ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: Občanský zákoník II – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1540

¹²² Eliáš, K., a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 1474

¹²³ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1541

práva“, přičemž společné dluhy a pohledávky jsou upraveny v § 1868 až § 1878 NOZ. Nový občanský zákoník tak užívá namísto termínu společné závazky termín společné dluhy a namísto společných práv termín společné pohledávky. Jinak však úprava společně zavázaných dlužníků a společně oprávněných věřitelů, stejně jako jejich vzájemné vypořádání v případě plnění, navazuje naprosto bez jakékoliv změny na dnes účinnou právní úpravu. Zásadní plus oproti stávající účinné právní úpravě však spatřuji v tom, že dle NOZ jsou společné dluhy a pohledávky upraveny mnohem přehledněji.

Závěr

Ve své rigorózní práci jsem zaměřila na právní institut vypořádání dle občanského zákoníku dnes účinného a také dle nového občanského zákoníku, který nabude účinnosti dnem 1.1.2014. Právní institut vypořádání jsem nejdříve přiblížila z obecného hlediska, charakterizovala samotný pojem vypořádání a dále jsem se podrobněji zabývala jednotlivými způsoby vypořádání, jak jsou uvedeny v občanském zákoníku dnes účinném a v novém občanském zákoníku, v souvislosti se zrušením podílového spoluvlastnictví, zánikem společného jmění manželů, s dědickým řízením. S ohledem na skutečnost, že vypořádání se neomezuje pouze na výše uvedené instituty, představila a zabývala jsem se ve své práci také případy, u nichž zákon výslovně neuvádí, že jde o vypořádání, ale kdy také dochází k majetkovému uspořádání poměrů mezi osobami, což je podstatou vypořádání. Jelikož občanský zákoník dnes účinný bude zanedlouho zcela nahrazen novým občanským zákoníkem, snažila jsem se ve své práci přiblížit institut vypořádání také ve světle nového občanského zákoníku. V rámci každé kapitoly mé práce jsem se proto zaměřila na institut vypořádání vztahující se k dané problematice dle nového občanského zákoníku, na změny ve způsobu vypořádání, a provedla srovnání s dosavadní účinnou právní úpravou vypořádání včetně úvah, zda nový občanský zákoník přinese do této oblasti práva nějaké významné změny či nikoliv.

Povaha majetkových poměrů umožňuje, aby si osoby svá vzájemná práva a povinnosti upravily odlišně od zákona, v souladu se smluvní volností, jako jednou ze základních zásad soukromého práva. Tuto zásadu spočívající v autonomii vůle považuje NOZ za vůbec první zásadu soukromého práva. Proto jak při vypořádání (podílového) spoluvlastnictví, společného jmění manželů, dědictví v rámci dědického řízení, tak i v dalších případech vypořádání majetkových poměrů občanský zákoník a také NOZ jasně upřednostňují dohodu jako jeden z nejvýhodnějších a nejpraktičtějších prostředků pro řešení situace, kdy je ponechán prostor pro smluvní svobodu kontrahentů. V první řadě se tedy umožňuje stranám, aby ohledně jejich majetkových poměrů uzavřely takovou dohodu, která bude vyhovovat jejich individuálním zájmům a potřebám a teprve až v případě, že nebude taková dohoda uzavřena, nastoupí další, zákonem stanovené postupy, zpravidla to bude zásah soudní moci. Smyslem vypořádání je především

nastolit právní jistotu ve vzájemných majetkových poměrech, vyjasnit a stanovit nová práva a povinnosti osob a předejít tak budoucí právní nejistotě, pramenící právě z neujasnění těchto práv a povinností. Institut vypořádání je významný a účelný především tam, kde je třeba narovnat a uspořádat majetkové poměry tak, aby odpovídaly nově vzniklým právům a povinnostem.

Literatura

- (1) Češka, Z., Kabát, J. a kol.: *Občanský zákoník – komentář, díl I.* Praha, Panorama, 1987
- (2) Drápal, L., Bureš, J. a kol.: *Občanský soudní řád – komentář, díl I.* Praha, C. H. Beck, 2009
- (3) Dvořák, J., Spáčil, J.: *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* Praha, ASPI, 2007
- (4) Dvořák, J.: *Majetkové společenství manželů.* Praha, ASPI, 2004
- (5) Dvořák, T.: *Vlastnictví bytů a nebytových prostor.* Praha, ASPI, 2007
- (6) Eliáš, K. a kol.: *Občanský zákoník - Velký akademický komentář. I. svazek.* Praha, Linde, 2008
- (7) Eliáš, K., Zuklínová, M.: *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva.* Praha, Linde, 2001
- (8) Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: *Občan a vlastnictví v českém právním řádu.* Praha, Linde, 2002,
- (9) Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: *Společné jmění manželů.* Praha, Linde, 2009
- (10) Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné I.* Praha, ASPI, 2005
- (11) Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné II.* Praha, ASPI, 2006
- (12) Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné III.* Praha, ASPI, 2007
- (13) Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachel, L.: *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení – komentář.* Praha, ASPI, 2008
- (14) Králík, M.: *Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku.* Praha, C. H. Beck, 2008
- (15) Kučera, R.: *Dědictví.* Praha, Linde, 2001
- (16) Mikeš, J., Muzikář, L.: *Dědické právo.* Praha, Linde, 2007
- (17) Mikeš, J., Muzikář, L.: *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha, Leges, 2011
- (18) Radvanová, S., Zuklínová, M.: *Kurs občanského práva. Institut rodinného práva.* Praha, C. H. Beck, 1999
- (19) Sedláček, J., Rouček, F.: *Komentář k obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha, V. Linhart, díl III., 1936
- (20) Spáčil, J.: *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2.* Praha, C. H. Beck, 2005
- (21) Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné II.* Praha, Wolters Kluwer, 2009
- (22) Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné III.* Praha, Wolters Kluwer, 2009
- (23) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník I – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2009
- (24) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník II – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2009

- (25) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník II – komentář*. Praha, C. H. Beck, 2008
- (26) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník I – komentář*. Praha, C. H. Beck, 2008
- (27) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J.: *Občanský zákoník – komentář*. Praha, C. H. Beck, 2006
- (28) Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha, Linde, 2008

Články

- (1) Bičovský, J.: *Úvahy nad problémy zrušení podílového spoluvlastnictví a jeho vypořádání podle § 142 OZ*. Socialistická zákonnost, 1970, č. 6
- (2) Dvořák, T.: *Vypořádání společného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným*. Právní fórum, 2010, č. 11
- (3) Dvořák, T.: *Společné jmění manželů a insolvenční zákon*. Právní fórum, 2010, č. 2
- (4) *Důvodová zpráva k NOZ ze dne 3.12.2012*
- (5) Chalupa, L.: *K otázce vypořádání členství v bytovém družstvu*. Právní rádce, 2002, č. 9
- (6) Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka, J.: *K některým aktuálním otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby*. Právní rozhledy, 1997, č. 12
- (7) Králík, M.: *Podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů (vybrané otázky vzájemných vztahů)*. Právní rozhledy, 2008, č. 21
- (8) Králík, M.: *Právní úprava podílového spoluvlastnictví v návrhu nového občanského zákoníku ve světle moderních právních úprav, část I*. Právní fórum, 2008, č. 3
- (9) Králík, M.: *Právní úprava podílového spoluvlastnictví v návrhu nového občanského zákoníku ve světle moderních právních úprav, část II*. Právní fórum, 2008, č. 5
- (10) Krejčovský, O.: *Členský podíl v bytovém družstvu a společné jmění manželů*. AD NOTAM, 2005, č. 4
- (11) Spáčil, J.: *Věc v právním smyslu, součást a příslušenství věci ve světle nové judikatury*. Bulletin advokacie, 2006, č. 4
- (12) Spáčil, J.: *Členský podíl v bytovém družstvu jako součást společného jmění manželů*. Právní fórum, 2010, č. 7
- (13) Spáčil, J.: *Společné jmění manželů v nejnovější judikatuře*. Právní fórum, 2010, č. 5
- (14) Spáčil, J., Dvořák, J.: *Vypořádání společného jmění manželů v soudním řízení*. Právní fórum, 2007, č. 7
- (15) Svoboda, K.: *K problému vnosů při vypořádání společného jmění manželů*. Právní fórum, 2010, č. 2

Internetové zdroje

www.justice.cz

Summary

The legal institute of settlement is one of the most significant institutes in civil law in the field of property relations. The purpose of my work was to think about this institute, describe its conception, meaning of this conception in civil law. The paper introduces the specific ways of settlement in detail according to the Civil Code effective today and Civil Code effective in future. The legal institute settlement is mentioned in the Civil Code in connection with dissolution of co-ownership, with termination of community property, with the inheritance procedure and with many other situations which are not expressly denominated by our Civil Code effective today as „settlement”, but where the property is settled between more subjects. Such situations may occur between owner and possessor, between owner of a land and a builder and between jointly bounded and beneficiary subjects. The purpose of the legal institute settlement is to establish the legal certainty in the mutual property relations, clarify new rights and duties of the subjects and to prevent future legal uncertainty, arising from the property relations which are not solved.

Chapter One introduces and defines the legal institute settlement. Chapter Two is called Settlement of co-ownership and primarily deals with the dissolution of the co-ownership and the ways of its settlement according to the Civil Code effective today and in the light of the Civil Code effective in future. Chapter Three briefly deals with the formation, change and termination of community property, but primarily deals with the particular ways of settlement of the community property. As a part of this Chapter there is also a subchapter devoted to the provision of settlement of community property according to the Civil Code effective in future. Chapter Four concerns with the settlement of inheritance in inheritance procedure. In this procedure, the inheritance (property of testator) is settled between inheritors. Last part of this chapter deals with the settlement of inheritors according to the Civil Code effective in future. Final Chapter describes other situations in which the property is settled.

Abstrakt

Cílem mé práce je zamyslet se nad právním institutem vypořádání z obecného hlediska, dále charakterizovat samotný pojem vypořádání v občanském právu a podrobněji představit jednotlivé způsoby vypořádání, jak jsou upraveny v dnes účinném občanském zákoníku a posléze i v občanském zákoníku v budoucnu účinném. Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola je úvodní kapitolou. Zde je definován pojem právního institutu vypořádání jako jednoho z významných institutů civilního práva v oblasti majetkových poměrů. Kapitola druhá s názvem vypořádání podílového spoluvlastnictví je rozdělena do šesti podkapitol. První podkapitola se věnuje podílovému spoluvlastnictví v občanském právu. Druhá podkapitola se věnuje vzniku a zániku podílového spoluvlastnictví. Je-li podílové spoluvlastnictví zrušeno, provede se jeho vypořádání. Tudiž se třetí a čtvrtá podkapitola zabývá možnými způsoby vypořádání podílového spoluvlastnictví, a to dohodou mezi spoluvlastníky nebo soudním rozhodnutím. Způsoby vypořádání soudním rozhodnutím se zabývá podkapitola pátá. Poslední šestá podkapitola obsahuje úpravu spoluvlastnictví a jeho vypořádání ve světle občanského zákoníku v budoucnu účinného. Třetí kapitola se věnuje problematice vypořádání společného jmění manželů a je rozčleněna do deseti podkapitol. První a druhá podkapitola pojednává stručně o právní formě uspořádání majetkových poměrů mezi manžely, vzniku, změně a zániku společného jmění manželů. Třetí podkapitola je věnována obecné charakteristice vypořádání SJM. O jednotlivých způsobech vypořádání, a v rámci různých řízení pojednává podkapitola čtvrtá až devátá. Poslední podkapitola se zabývá úpravou vypořádání SJM dle občanského zákoníku v budoucnu účinného. Čtvrtá kapitola je rozdělena do pěti podkapitol a je věnována vypořádání dědictví v rámci dědického řízení. Po smrti zůstavitele následuje dědické řízení, v rámci kterého dochází k vypořádání dědictví (majetek zůstavitele) mezi dědici. O možných způsobech vypořádání pojednávají následující podkapitoly. Pátá kapitola se věnuje vypořádání dědictví dle občanského zákoníku v budoucnu účinného. V poslední kapitole je pojednáno o vypořádání v těch situacích, kde sice občanský zákoník přímo nehovoří o vypořádání, avšak kde také dochází k úpravě majetkových poměrů mezi více osobami. Jde o vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby v případě zřízení neoprávněné stavby a mezi solidárně zavázanými a

oprávněnými subjekty.

Abstract

The purpose of this work is to think about the legal institute settlement from a general standpoint, first of all describe its conception, meaning of this conception in civil law and afterwards introduce the specific ways of settlement in detail according to Czech Civil Code effective today and Civil Code effective in future. The work is divided into five chapters. Chapter One introduces and defines the legal institute settlement as a one of the most significant institutes of civil law in property relations field. Chapter Two is called Settlement of (shared) co-ownership and is divided into six subchapters. The first part explains what co-ownership means in civil law. The second part deals with the formation and termination of co-ownership. Settlement is necessary after the dissolution of co-ownership. Hence the third part and fourth part describe the ways of settlement. It is possible by means of agreement between the co-owners or by means of judgment. The fifth part deals with the ways of settlement by means of judgment. Last part describes the co-ownership and its settlement in light of the Civil Code effective in future. Chapter Three is devoted to the settlement of community property and consists of ten subchapters. The first and second part deal briefly with the legal form of organization of property relations between spouses, the formation, change and termination of community property. The third part is devoted to the general characteristic of community property settlement. The particular ways of settlement are explained in the following subchapters. Last part deals with the settlement of community property according to the Civil Code effective in future. Chapter Four is divided into five subchapters and concerns with the settlement of inheritance in inheritance procedure. After the death of an individual, the inheritance procedure has to be followed. In this procedure, the inheritance (property of testator) is settled between inheritors. The following subchapters describe the possible ways of settlement. The fifth part is dedicated to settlement of inheritance according to the Civil Code effective in future. Final Chapter describes other situations in which the property is settled between more subjects, but these procedures are not expressively denominated by our Civil Code as „settlement”. Such situations may occur between owner and possessor, between owner of the land and a builder and between jointly bounded and beneficiary subjects.

Seznam klíčových slov - Keywords list

Občanské právo hmotné..... Civil law

Vypořádání.....Settlement